

GRAĐA

IZBOR IZ ARHIVSKE GRAĐE KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE I KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE ZA POVIJEST 1941. GODINE U HRVATSKOJ

Marijan Rastić

Prilikom proslave 30 obljetnice ustanka i početka narodnooslobodilačkog rata i socijalističke revolucije objavljujemo

- izbor iz sačuvanih dokumenata nastalih radom rukovodstva Komunističke partije ili članova tih rukovodstava u 1941. g., a čiji se sadržaj pretežno odnosi na događaje koji su se zbili na području SR Hrvatske. Izbor uključuje bitne dokumente za povijest Hrvatske u ovom razdoblju;
- izbor iz dokumenata koji do sada nisu bili objavljeni;
- regesta onih dokumenata, koji po svojem značenju nisu manje značajni od spomenutih, ali su vrlo često objavljeni i na taj način postali poznati i našoj široj javnosti;
- izbor iz dokumenata koji ne pokazuju neku političku ili vojnu akciju, ali predstavljaju značajan podatak o životu i radu, kao i o problemima kojima su se pojedina rukovodstva KP bavila. Objavljivanju dokumenata i regesta na osnovu ovih kriterija pristupilo se:
- iz potrebe da se na jednom mjestu prezentiraju svi do sada poznati, karakteristični i važni dokumenti navedenih tvoraca iz 1941. godine, bez obzira da li su to sada već bili objavljeni.
- objavljivanjem regesta često objavljivanih dokumenata zajedno sa dokumentima koji se objavljuju »in extenso« dobiva se više manje zaokružena cjelina zbivanja u Hrvatskoj u 1941. g.

U izbor dokumenata i regesta koji se ovom prilikom ne objavljuju nisu uključeni oni dokumenti čije je značenje veoma malo. U prvom redu su to razne namire, kratke tehničke obavijesti, žalbe zbog isključenja iz KP i sl. Da bi se stekao uvid i u tu vrstu dokumenata ovom se prilikom objavljuje i jedan takav dokument.

II

U ovom izboru objavljujemo ukupno 84 dokumenta ili regesta dokumenata nastalih u 1941. g., poredanih strogim kronološkim redom kako su nastajali. To su u prvom redu dopisi, izvještaji, proglassi, okružnice, uputstva i drugo. Na žalost uslijed objektivnih okolnosti jedan dio dokumenata nedostaje, jer još nije pronađen, ili je za uvijek izgubljen.

To se može utvrditi na osnovu toga što se mnogi dokumenti pozivaju na neki drugi dokumenat ili navode primljeni dopis, pismo ili sl., koji još uvijek nije pronađen, te po velikim prazninama u zaprimnim znakovima Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske.

Naime, Urudžbeni zapisnik Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske u 1941. g. nije vođen. Dio spisa koji su u 1941. g. pristizali u Centralni komitet KPH (a to znači nekom od njegovih članova, koji su se tada nalazili u Zagrebu), označeni su naknadno, u toku 1942. g. oznakom broja ispisanog sa crvenom olovkom na taj način da je svakog mjeseca u 1941. g. pristigla korespondencija označavana od br. 1 dalje. Na taj način dio spisa je označen, dok drugi nije. Unatoč toj činjenici očuvao nam se uz one dokumente koji nisu označeni na pr. samo br. 14 iz kolovoza 1941. Brojevi od 1—13 nisu do sada pronađeni.

Spisi koji su pristizali u Centralni komitet KPH u toku 1942. g. (a koji se nalazio veći dio 1942. g. na oslobođenoj teritoriji) označavani su razlomkom i to svakog mjeseca od broja 1 dalje, tako da je brojnik uvijek označavao broj pod kojim je određen spis zaprimljen u toku mjeseca, dok je nazivnik tog razlomka označavao skraćenu oznaku godine (na pr.: $\frac{2}{42}$). Teškoće se javljaju prigodom utvrđivanja datuma nastanka spisa koji nisu datirani, a imaju iste administrativne oznake. Otežavajuću okolnost u rekonstrukciji fonda Centralnog komiteta KPH, pa i svakog pojedinog spisa predstavlja i činjenica što su obično svi prilozi nekog dokumenta (bez obzira u kojem su vremenskom razdoblju nastali) zaprimani kao samostalni dokumenti (a često puta su tako i označavani).

Mnogi prilozi dokumenata već su u toku Narodnooslobodilačkog rata i socijalističke revolucije, a posebno u prvim poratnim godinama odvajani od osnovnog spisa, bez potrebnih bilježaka o učinjenom, te su na osnovu svojih karakteristika sređivani na odgovarajući ili prikladan način (brošure i sl.).

III

Posebno treba naglasiti da dokumenti čiji je tvorac Centralni komitet KPH u 1941. g. nikada nemaju administrativnog znaka. Mnogima od njih nedostaju i druge karakteristike potrebne za ustanovljenje formalne autentičnosti dokumenata. Vodeći računa o okolnostima u kojima su nastajali dokumenti, autentičnim smo smatrali svaki onaj dokumenat koji ima makar i jednu ili samo jednu od oznaka autentičnosti. Ipak kod ove vrste dokumenata naročito je značajna sadržajna autentičnost, koja obzirom na zbivanja koja se u dokumentima spominju, kao i značaj koje su ti dokumenti imali nije ni u jednom slučaju dovedena pod znak pitanja.

Sadržajna karakteristika dokumenata i regesta koje donosimo ovim izborom jest što on za 1941. godinu donosi najznačajnije dokumente Centralnog komiteta KPH »in extenso«, karakteristične dokumente drugih partijskih rukovodstava iz pojedinih dijelova Hrvatske, te daje informacije (putem regesta) i o onim važnim dokumentima koji nisu ušli u ovaj izbor, dijelom i zbog ograničenosti raspoloživim prostorom za njihov tisak.

Korisnik će, konzultirajući dokumente i informacije o drugima koji se ne objavljuju dobiti osnovni pregled zbivanja u 1941. godini u Hrvatskoj, te steći uvid u osnovne političke zasade kojima se je rukovodila Komunistička partija u NOR i socijalističkoj revoluciji.

Datum izdanja onih dokumenata, koji nisu datirani utvrdili smo na osnovu analize samog teksta dokumenta, na osnovu teksta drugih sačuvanih dokumenata, ili konzultiranjem učesnika tih zbivanja. Ukoliko ni na taj način nije bilo moguće precizno datirati dokumenat, tada je datiranje izvršeno približno za mjesec. Takvi dokumenti nalaze se u ovom izboru na kraju svakog mjeseca u kojem su datirani.

Svi rekonstruirani datumi označeni su u uglatim zagradama. Pretežan broj dokumenata nema oznaku u kojem je mjestu nastao. Svjesni smo da taj zadatak ne će moći biti objavljen u cijelosti, ali smo to pokušali izvršiti rekonstrukcijom na taj način da rekonstruiramo mjesto u kojem se je nalazio tvorac dokumenata u vrijeme kad je dokument nastao. Sva takva mjesta nalaze se u uglatim zagradama ispod datuma dokumenta. Gdje to nije bilo moguće, to nismo pribjegli označavanju mjesta nastanka dokumenta približno, pa smo takve dokumente ostavljali bez lokacije. Neki dokumenti se zbog trošnosti ili oštećenosti materijala na kojem su pisani nisu mogli do kraja pročitati. Takav tekst je rekonstruiran prema sačuvanom originalu ili kopiji i donesen je u uglatim zagradama. Isto tako, ako se dio dokumenta nije mogao rekonstruirati, donosimo sačuvani tekst sa bilješkom u kojoj je naznačeno da se tekst nije mogao rekonstruirati.

U redigiranju dokumenata držali smo se ovih osnovnih načela:

1. Tekst dokumenta poštovan je u cjelosti, po svim stilskim, jezičnim i pravopisnim osobitostima, jer smatramo da je potrebno u dokumentima sačuvati sav specifičan duh i stil epohe NOR i socijalističke revolucije.

Ispravljene su samo sitne greške za koje se moglo sa sigurnošću pretpostaviti da su slučajno nastale prilikom prepisivanja. Ovo se ne odnosi na takve greške kod osobnih i geografskih imena, čije je pravilno čitanje doneseno u bilješci ispod crte. Ukoliko je originalan tekst dokumenta nerazumljiv, ili citira na netočan način neki drugi tekst, on je obiašnjen u bilješci ispod crte, odnosno donosi se ispravan citat, s točnom oznakom izvora.

Nepotpuno napisane riječi u tekstu, ili pak one koje se iz nekog razloga ne mogu pročitati rekonstruirane su u samom tekstu dokumenta u uglatim zagradama.

2. Svi su dokumenti i regesta obilježeni rednim brojem. Ispod rednog broja dolazi datum nastanka dokumenta, mjesto nastanka dokumenta, kao i kratak sadržaj dokumenta. Ukoliko dokumenat nije datiran,

ili nije naznačeno mjesto gdje je dokumenat nastao, a datum i mjesto nastanka dokumenta razriješeni, to se datum i mjesto donose u uglatim zagradama, a način na koji je izvršeno datiranje i lociranje dokumenta objašnjen je u bilješci ispod crte.

3. Nakon kratkog sadržaja dokumenta objavljujemo tekst dokumenta i potpis. Nepotpuni potpis ili pseudonim dešifriran je u bilješci ispod crte.
4. Sve primjedbe koje se odnose na pojedina nedovoljno jasna mjesta u dokumentima daju se u bilješci ispod crte na odgovarajućoj stranici.
5. Dešifriranje pojedinih pseudonima, nepotpunih osobnih imena te šifara predstavljalo je kompliciran i veoma težak istraživački zadatak, koji je izvršen zahvaljujući istraživanju u arhivskoj građi i konzultiranju učesnika događaja koji se navode u pojedinim dokumentima. Tek u neznatnom broju slučajeva nismo mogli utvrditi određeni podatak, ili dešifrirati pseudonim, što je u bilješci ispod crte za svaki ovakav slučaj i posebno istaknuto.
Ako se u jednom dokumentu pojavljuje više puta neko osobno ime (odnosno pseudonim) iste osobe, koje valja razriješiti, ono je u bilješci ispod crte razriješeno samo prvi puta.
6. U nekim dokumentima izvršili smo izostavljanje dijela teksta dokumenta, što je uvijek naznačeno u tekstu, dok se u bilješci ispod crte navodi karakter teksta koji je izostavljen. U pravilu se to uvijek odnosi na kadrovske podatke ili šifre.
7. Tehnički opis dokumenata, signatura, eventualni prilozi i naznaka da je dokument ranije objavljen daje se neposredno iza teksta dokumenta. Format dokumenta donosi se u centimetrima.
8. Sve rukom pisane ili nadopisivane napomene uz tekst dokumenata donose se nakon tehničkog opisa, sa naznakom u bilješci ispod crte tko je stavio takve napomene, ukoliko je to bilo moguće utvrditi.

SADRŽAJ

- Br. 1—1941., 29**
Letak Centralnog komiteta KPH kojim se traži sklapanje pakta o uzajamnoj pomoći sa SSSR, raskid Trojnog pakta, raspuštanje koncentracionih logora i amnestija svih političkih i vojnih osuđenika 21— 22
- Br. 2—1941., ožujak**
Letak Centralnog komiteta KPH kojim se traži sklapanje pakta o uzajamnoj pomoći sa SSSR i raskidanje Trojnog pakta 23
- Br. 3—1941., travanj, 15**
Proglas Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije o katastrofi koja je zadesila jugoslavenske narode napadom fašista 23— 25
- Br. 4—1941., travanj**
Ocjena političke situacije u Hrvatskoj od CK KPH nakon stvaranja NDH i poziv hrvatskom i srpskom narodu u Hrvatskoj da povede opći narodni rat protiv okupatora i njegovih pomagača 26— 30
- Br. 5—1941., lipanj, 15**
Okružnica Centralnog komiteta KPH protiv slanja radnika u Njemačku, o krivcima za skupoću i rekviziciju, progonima Srba i Jevreja, te o potrebi da se povede kampanja protiv Zakonske odredbe o zabrani i kažnjavanju uzrokovanog pometnuća i o prekidanju trudnoće 31— 32
- Br. 6—1941., lipanj**
Obavještenje Centralnog komiteta KPH br. 1 o najnovijim zbivanjima u Hrvatskoj, o potrebi borbe radnika protiv odlazanja na rad u Njemačku i poziv u borbu protiv okupatora i domaćih izdajica 33— 35
- Br. 7—1941., lipanj, 24**
Proglas Centralnog komiteta KPH povodom napada Njemačke na Sovjetski savez 36— 38
- Br. 8—1941., srpanj**
Poziv CK KPH svim rodoljubima u Hrvatskoj, pristalicama HSS i SDS, vojnim obaveznici, vojnicima, podoficirima i oficirima te ustašama da stupe u borbu protiv okupatora i kvilinga . . . 38— 40

Br. 9—1941., srpanj

Poziv CK KPH hrvatskom i srpskom narodu u Hrvatskoj, da se inspiriran herojskom borbom sovjetskih naroda i Crvene armije protiv fašističkih napadača, digne, okupljen u NOP odrede ujedinjen u Hrvatski nacionalno oslobodilački front, u opću borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika 41— 43

Br. 10—1941., srpanj

Pismo CK KPH Centralnom komitetu KPH o potrebi što hitnijeg uklanjanja slabosti u radu CK KPH koje se očituju u nedosljednom provođenju linije CK KPH u vezi napada Njemačke na SSSR i subjektivnim neslaganjima, te se poziva CK KPH, kao i komunisti Hrvatske da pojačaju svoju aktivnost u borbi protiv neprijatelja 44

Br. 11—1941., srpanj

Zakletva partizana u Hrvatskoj 44— 45

Br. 12—1941., kolovoz, 17

Direktiva J. B. Tita Operativnom i vojnom rukovodstvu pri CK KPH za stvaranje, učvršćivanje i međusobno povezivanje partizanskih štabova i jedinica 45

Br. 13—1941., kolovoz

Pismo J. B. Tita CK KPH i GŠNOPO Hrvatske za koordiniranu borbu u Lici i Bosanskoj Krajini, poduzimanju mjera za snabdjevanje partizana odjećom i obućom u zimskim uvjetima, te o odabiranju predstavnika HSS za Narodni komitet oslobođenja 45— 46

Br. 14—1941., kolovoz

Pismo J. B. Tita CK KPH kojim se traži da se energičnije pristupi širenju ustanka u Hrvatskoj, te obavještavaju o širenju ustanka u Srbiji i Crnoj Gori

Br. 15—1941., kolovoz, 14

Izveštaj Marka Oreškovića CK KPH o borbama u Bosanskoj Krajini, problemu izbjeglica iz Like, pokušaju razbijenih domobrana i ustaša da se uz pomoć Talijana reorganiziraju u Gospiću, monetarnim makinacijama talijanskog okupatora u Kninu, rastu neraspoloženja naroda prema Talijanima, te o potrebi razvijanja jake propagande NOB 46— 49

Br. 16—1941., kolovoz

Izveštaj Operativnog partijskog rukovodstva pri CK KPH Glavnom štabu NOPOJ o vojnoj i političkoj situaciji u Hrvatskoj 50

Br. 17—1941., kolovoz

Izveštaj sekretara Operativnog partijskog rukovodstva pri Centralnom komitetu KPH Vladimira Popovića CK KPJ o partizanskim akcijama i ustaškom teroru na Kordunu i Lici 50

Br. 18—1941., kolovoz

Izveštaj Vladimira Popovića Glavnom štabu NOPOJ o partizanskim akcijama u Lici i na Kordunu, te o krvoproliću kojeg su izvršili ustaše i Nijemci u Slavonskom Brodu 50

<i>Br. 19—1941., kolovoz</i>		
	Poziv CK KPH domobranskoj vojsci i vojnim obveznicima u Hrvatskoj da se udruženi u JNOF priključe borbi svih porobljenih naroda Jugoslavije protiv okupatora i domaćih izdajica	51— 53
<i>Br. 20—1941., rujan, 4</i>		
	Pismo CK KPJ Centralnom komitetu KPH kojim su dane upute za političku i vojnu organizaciju ustanka u Hrvatskoj	53— 54
<i>Br. 21—1941., rujan, 5</i>		
	Poziv CK KPH svim kotarskim organizacijama i pristalicama HSS da pristupe JNOF u borbi za oslobođenje hrvatskog i drugih jugoslavenskih naroda	54— 57
<i>Br. 22—1941., rujan, 18</i>		
	Izvještaj OK KPH za Karlovac CK KPH o izvedenim partizanskim akcijama u prvoj polovici rujna 1941.	57
<i>Br. 23—1941., rujan, 19</i>		
	Izvještaj OK KPH za Karlovac CK KPH o formiranju NOP odreda »Drežnica«, izvršenim akcijama i vojnoj i političkoj situaciji na području OK KPH za Karlovac	57
<i>Br. 24—1941., rujan, 19</i>		
	Izvještaj PK KPH za Dalmaciju CK KPH o uzrocima neuspjeha prebacivanja Splitskog, Solinskog, Šibenskog i Primoštenskog NOP odreda iz naselja duž obale na teren	58— 61
<i>Br. 25—1941., rujan, 20</i>		
	Pismo CK KPH svim Okružnim komitetima KPH i organizacijama KPH u NOP odredima kojim su date upute za organiziranje i pokretanje rada organizacije SKOJ u NOP odredima	62
<i>Br. 26—1941., rujan, 20</i>		
	Pismo CK KPH Radi Končaru da upozori PK KPH za Dalmaciju o potrebi da se poveže sa CK KPH i pitanje da li je u rukovodstvu PK KPH za Dalmaciju raspravljano o negativnim pojavama na koje je upozorio CK KPH	63
<i>Br. 27—1941., rujan, 29</i>		
	Izvještaj Ive Marinkovića CK KPH o obilasku NOP odreda i organizacija KPH u Gorskom kotaru, Hrvatskom primorju i kotaru Ogulin u vremenu od 7 do 28 rujna 1941	63— 64
<i>Br. 28—1941., rujan, 30</i>		
	Okružnica br. 3 Centralnog komiteta KPH	64— 72
<i>Br. 29—1941., rujan</i>		
	Upute Marka Oreškovića, delegata CK KPH o organizaciji i zadacima NOP odreda	72

Br. 30—1941., rujna	Komisija CK KPH nakon provedenog saslušanja dijela komandnog i boračkog kadra, članova KP, iz sastava solinskog, splitskog, sinjskog, i trogirsko-kaštelanskog NOP odreda dostavlja CK KPH prijedlog o partijskoj kazni za one članove KP koje je pronašla odgovornima za navedeni neuspjeh	73
Br. 31—1941., listopad, 2	Izvještaj OK KPH za Karlovac CK KPH o izvršenim partizanskim akcijama u drugoj polovini rujna na području OK KPH za Karlovac	73
Br. 32—1941., listopad, 2	Izvještaj OK KPH za Karlovac CK KPH o rezultatima provođenja direktiva CK KPH od 24. rujna 1941., te o vojnoj i političkoj situaciji na području Okruga	73
Br. 33—1941., listopad, 10	Izvještaj OK KPH za Karlovac CK KPH o partizanskim akcijama i političkoj situaciji u Okrugu	74
Br. 34—1941., listopad, 17	Izvještaj Ive Vejvode, političkog komesara Primorsko-goranskog NOP odreda CK KPH o izvršenim partizanskim akcijama na području Gorskog kotara i Hrvatskog primorja	74
Br. 35—1941., listopad, 19	Pismo CK KPH Okružnom komitetu KPH za Karlovac kojim se obavještava o formiranju KK KPH za Gradac i za Kladušu, imenovanju članova GŠ NOPO Hrvatske, izmjenama u Štabu NOP odreda Korduna i Banije, objašnjava ustrojstvo štabova u NOP jedinicama i način uključivanja omladine u NOP odrede, te traži izvođenje obuke sa novomobiliziranim borcima	74— 75
Br. 36—1941., listopad, 22	Izvještaj Rade Končara CK KPH o stanju organizacija KPH, NOF, SKOJ, Narodne pomoći, o Komisiji za sindikate, o Komisiji za žene, te o položaju NOP jedinica u Dalmaciji	75
Br. 37—1941., listopad, 27	Pismo Rade Končara CK KPH o uzrocima zakašnjenja u slanju Izvještaja, potražuje materijal za proslavu Oktobarske revolucije i lične predmete	75— 76
Br. 38—1941., listopad, 30	Letak CK KPH povodom proslave 24 godišnjice Oktobarske revolucije	76— 78
Br. 39—1941., listopad, 31	Izvještaj Ive Vejvode, političkog komesara Primorsko-goranskog NOP odreda CK KPH o borbama protiv talijanske vojske u drugoj polovini listopada 1942. na području Gorskog kotara i Hrv. primorja, te o hapšenjima aktivista u Karlovcu	79— 81

Br. 40—1941., listopad, 31	
Rezolucija sa prve konferencije Okružnog komiteta KPH za Zagreb	81— 83
Br. 41—1941., listopad	
Izveštaj PK KPH za Dalmaciju CK KPH o partizanskim akcijama, akcijama u zaposjednutim gradovima, te o neprijateljskim represalijama protiv stanovništva	83
Br. 42—1941., listopad	
Uputstvo GŠNOPOJ o načinu obrane oslobođene teritorije	84
Br. 43—1941., listopad	
Uputstvo GŠNOPOJ o načinu osvajanja naseljenog mjesta	84
Br. 44—1941., studeni, 7	
Pismo Rade Končara CK KPH o političkoj situaciji u Dalmaciji, prijedlog partijskih kazni za članove PK KPH za Dalmaciju, radu organizacije KPH, kao i drugih društvenopolitičkih organizacija	84— 89
Br. 45—1941., studeni, 7	
Pismo Franje Ogulinca CK KPH kojim javlja da je uhapšena Nada Dimić, te moli da se na teren uputi drug koji bi je mogao uspješno zamijeniti	90
Br. 46—1941., studeni, 9	
Pismo Rade Končara Vladimiru Popoviću o potrebi preispitivanja donesenih partijskih kazni za članove KP iz Zatona i Vodica radi neuspjelog odašiljanja NOP odreda iz tih mjesta	90— 91
Br. 47—1941., studeni, 10	
Pismo Vladimira Popovića Radi Končaru o političkoj situaciji i akcijama u Hrvatskoj, obrazloženje kazni članovima PK KPH za Dalmaciju, te o razlozima ukidanja Komisije za žene pri PK KPH Za Dalmaciju	91— 95
Br. 48—1941., studeni 10	
Pismo Rade Končara Vladimiru Popoviću o političkoj situaciji i partizanskim akcijama izvedenim u Splitu i njegovoj okolici	96
Br. 49—1941., studeni, 16	
Otvoreno pismo CK KPH organizacijama KPH i članovima KP u Dalmaciji povodom neuspjeha partizanskih odreda u Dalmaciji, te o skretanjima od linije KPJ u nekim organizacijama KPH u Dalmaciji	96
Br. 50—1941., studeni, 22	
Izveštaj PK KPH za Dalmaciju CK KPH o hapšenju Rade Končara i mogućnostima za njegovo izbavljanje, te o vojnoj i političkoj situaciji i partizanskim akcijama izvršenim na teritoriju Dalmacije	96
Br. 51—1941., studeni, 22	
Izveštaj PK KPH za Dalmaciju CK KPH o situaciji u Dubrovniku i na Pelješcu, te obavijest o Radi Končaru	97

Br. 52—1941., studeni, 24	Pismo Vladimira Popovića Radi Končaru o političkoj situaciji u zemlji	98—99
Br. 53—1941., studeni, 25	Izveštaj Vladimira Popovića CK KPJ o borbama i vojnim akcijama partizana Hrvatske izvršenih na teritoriju Like, Gorskog kotara, Korduna i Banije u listopadu i studenom 1941	99
Br. 54—1941., studeni, 26	Izveštaj PK KPH za Dalmaciju CK KPH o partizanskim akcijama u solinskom bazenu izvršenim u periodu od 1. do 15. studenoga 1941. i o partizanskim akcijama izvršenim na teritoriju Splita	99
Br. 55—1941., studeni, 27	Pismo CK KPH Pokrajinskom komitetu KPH za Dalmaciju u kojem se daju upute za spašavanje Rade Končara, čuvanje partijskog kadra i o ponovnom formiranju MK KPH za Split	100—101
Br. 56—1941., studeni, 30	Upute Operativnog partijskog rukovodstva CK KPH partijskim i vojnim rukovodstvima na teritoriju Hrvatske za vođenje i razvijanje NOB	101
Br. 57—1941., studeni	Pismo Nade Dimić CK KPH u kojem je opisana akcija za spašavanje Marijana Čavića	102
Br. 58—1941., studeni	Pismo OK KPH za Karlovac CK KPH kojim se potvrđuje primitak materijala potrebnog GŠNOPO Hrvatske	102—103
Br. 59—1941., prosinac, 2	Pismo CK KPH Pokrajinskom komitetu KPH za Dalmaciju kojim se traži poduzimanje svih mjera za oslobođenje Rade Končara	103
Br. 60—1941., prosinac, 6	Okružnica br. 4 Centralnog komiteta KPH	104—109
Br. 61—1941., prosinac, 15	Izveštaj Vladimira Popovića Glavnom štabu NOPO Hrvatske o stanju NOP odreda i organizacija KPH u sjevernoj Hrvatskoj	110
Br. 62—1941., prosinac, 15	Izveštaj Ive Marinkovića CK KPH o stanju organizacije KPH, vojnoj i političkoj situaciji u Gorskom kotaru, Hrvatskom primorju i kotaru Brinje, te o moralno političkom stanju u partizanskim logorima	110
Br. 63—1941., prosinac, 15	Izveštaj Štaba Primorsko-goranskog NOP odreda CK KPH o vojnoj i političkoj situaciji na teritoriju Odreda, te o problemu ishrane i smještaja Odreda. Izveštava se o uspostavljanju veza sa GŠ NOPO Hrvatske, te o formiranju NOO u Drežnici	110

Br. 64—1941., prosinac, 17	
Pismo Vladimira Bakarića CK KPH o svojim zapažanjima o radu GŠ NOPO Hrvatske	111—113
Br. 65—1941., prosinac, 18	
Izveštaj Ive Vejvode CK KPH o vojnoj i političkoj situaciji na području Hrvatskog primorja i Gorskog kotara	114
Br. 66—1941., prosinac, 19	
Izveštaj OK KPH za Karlovac CK KPH o političkoj situaciji na području Okruga, o radu organizacija KPH, situaciji u NOP odredima, o radu odbora NOF, o radu s omladinom i ženama, radu Agitpropa, te o provali organizacije KPH	114
Br. 67—1941., prosinac, 20	
Izveštaj OK KPH za Baniju CK KPH o političkoj situaciji na području OK KPH za Baniju, radu organizacije, stanju NOO i organizacija SKOJ	114
Br. 68—1941., prosinac, 20	
Pismo KPH za Dalmaciju CK KPH kojim odgovara na Otvoreno pismo CK KPH, kritički se osvrće na rad PK KPH za Dalmaciju, o rezultatima partizanskih akcija, diverzija i sabotaža izvršenih u Dalmaciji u prvim danima ustanka, te o uzrocima neuspjeha prvih NOP odreda Dalmacije	115
Br. 69—1941., prosinac, 20	
Izveštaj PK KPH za Dalmaciju CK KPH o organizacionom stanju NOP odreda i organizacija KPH u Dalmaciji, uspostavljanju kontakata s predstavnicima bivših građanskih stranaka i grupacija radi formiranja organizacija NOF. Iznose se podaci o zločinima talijanskih okupatora u Dalmaciji	115
Br. 70—1941., prosinac, 21	
Izveštaj Vladimira Popovića CK KPJ o porukama Bugarske radničke partije (komunista), stanju u Hrvatskoj, te o provalama u organizaciji MK KPH za Zagreb	116
Br. 71—1941., prosinac, 22	
Pismo CK KPH Pokrajinskom komitetu KPH za Dalmaciju kojim se povlači pogrešno formulirana motivacija kazne PK KPH za Dalmaciju iznesene u Otvorenom pismu i zamjenjuje novom, te se apelira na PK KPH za Dalmaciju da pokloni punu pažnju uspostavljanju što jačih veza sa CK KPH	116—117
Br. 72—1941., prosinac, 23	
Izveštaj OK KPH za Liku CK KPH o slabostima u radu organizacija KPH, jačanju NOO, radu sa ženama i omladinom, te djelomičnom uspjehu izolacije izdajica i okupatora od naroda . . .	117—119
Br. 73—1941., prosinac, 25	
Pismo Pavla Gregorića Operativnom partijskom rukovodstvu Centralnog komiteta KPH o vojnoj i političkoj situaciji na području Sj. Hrvatske	119—121

Br. 74—1941., prosinac, 26

Pismo GŠ NOP odreda Hrvatske CK KPH u kojem se traži upućivanje direktive rukovodstvima KPH o pitanju razvijanja pravilnog odnosa organizacije KPH prema Štabu NOP odreda. Moli se upućivanje jednog liječnika, radio aparata i stručnih knjiga. Iznosi se mišljenje o oznakama za borce muslimane u NOP jedinicama, te se izvještava o razoružanju neprijateljske posade na željezničkoj stanici u Vojniću 121

Br. 75—1941., prosinac, 27

Izvještaj Vladimira Popovića CK KPH o vojnoj i političkoj situaciji na području Korduna i o pristupanju Hrvata i muslimana u NOP jedinice. Iznosi stanje u KK KPH za Slunj i OK KPH za Karlovac, kao i o mjerama koje predlaže za poboljšanje organizacije KPH 122

Br. 76—1941., prosinac, 27

Izvještaj PK KPH za Dalmaciju CK KPH kojim izvještava o stanju NOP odreda u Dalmaciji. Traži savjet i pomoć o pitanju zauzimanja stava prema četnicima u kninskom i drniškom kraju. Iznosi se politička situacija u Dalmaciji, te obavještava o broju poginulih talijanskih vojnika u borbama oko Livna i o mjerama poduzetim za oslobodenje Rade Končara 122

Br. 77—1941., prosinac, 29

Izvještaj OK KPH za Liku CK KPH o brojnom stanju organizacije KPH u Lici, naporima za postizanje što bolje organizacije rada tehnike, neraspoloženju naroda prema neprijatelju, te kulturnoj djelatnosti na oslobođenoj teritoriji 123—124

Br. 78—1941., prosinac, 31

Pismo CK KPH Okružnom komitetu KPH za Karlovac kojim se daju upute za rad komiteta i organizacija KPH 125

Br. 79—1941., prosinac, 31

Pismo Vladimira Bakarića političkom komesaru Kordunaškog NOP odreda o potrebi ispravljanja grešaka uočenih u Okružnici kordunaškog NOP odreda od 21. prosinca 1941. g., u kojoj je nedovoljno istaknut značaj bratstva i jedinstva te potreba rasrinkavanja okupatora i njegovih slugu koji teže izazivanju bratoubilačkog rata, pitanje svijesne discipline te potreba objašnjavanja suštine fašizma 125

Br. 80—1941., prosinac, 31

Operativni izvještaj GŠ NOP odreda Hrvatske o akcijama NOP u Lici, Gorskom kotaru i Hrvatskom primorju 125

Br. 81—1941., prosinac, 31

Pismo OK KPH za Karlovac CK KPH o stavljanju izvan upotrebe javke u Ogulinu i stavljanju na raspoloženje CK KPH dvije nove javke 126

Br. 82—1941., prosinac

Izveštaj Štaba grupe NOP odreda za Liku CK KPH o organizacionom i političkom stanju NOP jedinica Like iznesenim po kotarevima, te o izvedenim partizanskim akcijama od 11. studenog do 17. prosinca 1941. na teritoriju Like 127

Br. 83—1941., prosinac

Izveštaj Anke Butorac CK KPH o stanju u logorima Lepoglava, Gospić, Jastrebarsko i Koprivnica 127—133

Br. 84—1941., prosinac

Izveštaj Vladimira Popovića CK KPJ o partizanskim akcijama izvršenim na teritoriju sjeverne Hrvatske 133

POPIS KRATICA

AFŽ	— Antifašistička fronta žena
AH	— Arhiv Hrvatske, Zagreb
CK KPH	— Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske
CK KPJ	— Centralni komitet Komunističke partije Jugoslavije
GŠ NOPOH	— Glavni štab Narodnooslobodilačkih i partizanskih odreda Hrvatske
HSS	— Hrvatska seljačka stranka
IHRPH	— Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb
JMO	— Jugoslavenska muslimanska organizacija
MK	— Mjesni komitet
NDH	— Nezavisna država Hrvatska
NOF	— Narodnooslobodilački front
NOP	— Narodnooslobodilački pokret
NOO	— Narodnooslobodilački odbor
SDS	— Samostalna demokratska stranka
SIČ	— Srp i čekić
SSSR	— Savez sovjetskih socijalističkih republika
VII	— Vojnoistorijski institut, Beograd

1.

1941., ožujak, 29
Zagreb

Letak Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske o padu vlade koja je pristupanjem Trojnom paktu htjela gurnuti narod u tuđe ropstvo, o novoj vladi koja se nije izjasnila ni protiv uvlačenja Jugoslavije u rat, ni o narodnim zahtjevima da se osigura mir oslonom na Sovjetski Savez. O politici hrvatske gospode, koja oslanjajući se na sile Osovine, planira ostvarenje svojih šovinističkih namjera, i na taj način priprema bratoubilački rat i porobljavanje. Poziva se radni narod Hrvatske da izađe na mitinge i skupštine i da traži sklapanje pakta o uzajamnoj pomoći sa Sovjetskim Savezom, raskid Trojnog pakta, raspuštanje koncentracionih logora i amnestiju svih političkih i vojnih osuđenika.¹

**PROLETERI SVIH ZEMALJA UJEDINITE SE!!
RADNICI, SELJACI, GRAĐANI, VOJNICI, PODOFICIRI I OFICIRI
HRVATSKE!**

Pala je vlada, koja je pristupanjem Trojnom paktu htjela gurnuti narod u tuđe ropstvo i uvući ga u krvavo ratno kolo osovinskih sila. Nova vlada međutim ne pruža garanciju ni protiv uvlačenja u rat ni protiv tuđeg porobljavanja. Ona se nije izjasnila o tome da li će se zadovoljiti narodnim zahtjevima, da se narodu da sloboda i da se osigura mir na jedino mogući način, oslonom na SSSR. Naprotiv! Agenti Engleske su već digli glave i huškaju na rat. Narodu prijeti isto tako opasnost od kapituliranja pred osovinom. A o SSSR-u se šuti, i ako se znade da je jedini spas na toj strani.

HRVATSKI NARODE!

Stanovita hrvatska gospoda hoće iskoristiti teški položaj zemlje i potajno kuju mračne planove, da uz pomoć osovine ostvare svoje šovinističke namjere, pripremajući tako ropstvo hrvatskom narodu. Ovu izdajničku rabotu vrše ta hrvatska gospoda pod lažnom krinkom »očuvanja mira za hrvatski narod«. Ta gospoda hoće iza leđa naroda, — možda pod krinkom »nezavisne Hrvatske« — baciti hrvatski narod u tuđe ropstvo. Taj bi put cijepanja Jugoslavije neposredno doveo do unutarnjeg, bratoubilačkog rata, krvoprolića i porobljavanja.

RADNI NARODE HRVATSKE

Pred vama ne stoje samo dva puta, kao što vam lažu »naša« gospoda, kapitulacija ili rat. Ne! Pred vama stoji otvoren put oslonca na veliki i bratski Sovjetski Savez, na moćnu neutralnu državu radnika i seljaka, velikog zaštitnika malih naroda. To je put koji nas jedino može očuvati od rata i kapitulacije. Borite se za taj put, održavajte mitinge i skupštine, izađite na ulice, bratimite se sa vojnicima i odlučno tražite:

**PAKT O UZAJAMNOJ POMOĆI SA SOVJETSKIM SAVEZOM!
RASKID TROJNOG PAKTA!**

DEMOKRATSKE SLOBODE, SLOBODU POLITIČKOG I SINDIKALNOG ORGANIZIRANJA, SKUPŠTINA I ŠTAMPE!

HITNO RASPUŠTANJE KONCENTRACIONIH LOGORA!

PUNU AMNESTIJU POLITIČKIH I VOJNIH OSUĐENIKA I PRITVORENIKA

Stupite u odlučnu borbu za te zahtjeve; ne dopustite da vas provociraju na nepotrebna krvoprolića!

NAŠE JE GESLO

PAKT O UZAJAMNOJ POMOĆI SA SOVJETSKIM SAVEZOM

Naše je geslo:

**NI KAPITULACIJA NI RAT, VEĆ OSLOM NA SOVJETSKI SAVEZ!
DVANAJESTI JE ČAS**

ZAGREB 29. III 1941.

Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske

PROČITAJ I DAJ DRUGIMA DA ČITAJU!!!

Original, umnožen geštetnerom, latnicom, 30×23, 1 list

IHRPH, Zgb, ZB-XVIII-L-4/68

Objavljen u

Grada za historiju narodnooslobodilačkog pokreta u Slavoniji, Historijski institut Slavonije, Slavonski Brod, 1962 (u daljnjem tekstu: Grada za historiju NOP u Slavoniji), knj. I., dok. br. 1, str. 2—3

¹ Odlukom Državnog tužništva u Zagrebu Br. Kns 1357 od 1. IV 1941. zabranjeno je rasturanje ovog letka. O ovoj zabrani obaviještena su radiogramom sve Banske uprave, Ispostava Banske vlasti u Splitu, sve Uprave policija, Redarstveno ravnateljstvo u Splitu, Uprava grada Beograda te telegramom sva predstojništva gradskog redarstva i posebnim dopisom Pošta Zagreb 2.

Arhiv IHRPH raspolaže većim brojem sačuvanih primjeraka ovog letka, a objavljuje se primjerak uhvaćen od Redarstvenog ravnateljstva u Zagrebu, Političkog odsjeka, te u prilogu dopisa Pov. br. 15.687 od 1. IV 1941. poslan Banskoj vlasti Banovine Hrvatske — Kabinetu Bana, gdje je zaprimljen pod br. 26.842 od 2. IV 1941. Letak je širen na području Banovine Hrvatske, na što ukazuju: citirani dopis Državnog tužništva u Zagrebu br. 1357 od 1. IV 1941. dopis Redarstvenog ravnateljstva u Zagrebu Pov. br. 15.687 od 1. IV 1941., i spisi Sreskog načelnstva u Derventi, Str. pov. br. 63/1941. od 3. IV 1941. i Sreskog načelnika u Gospiću Pov. br. 667/1941. od 4. IV 1941.

2.

[1941., ožujak]¹

[Zagreb]²

Letak Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske kojim se traži sklapanje pakta o uzajamnoj pomoći sa SSR i raskidanje Trojnog pakta³

U interesu nezavisnosti naroda Jugoslavije, a napose hrvatskog naroda

TRAŽIMO PAKT

POMOĆI SA

TRAŽIMO RASKID

(srp i čekić)

O UZAJAMNOJ

SSSR!

TROJNOG PAKTA

CENTRALNI KOMITET KOMUNISTIČKE
PARTIJE HRVATSKE

Original, umnožen geštetnerom, latinicom, 20,5×12, 1 list

IHRPH, Zgb, ZB-XVIII-L-4/68

Objavljen u

Građa za historiju NOP u Slavoniji, knj. I, dok. br. 1, str. 2—3

¹ Letak nije datiran. Do njegovog objavljivanja došlo je neposredno nakon pristupanja Kraljevine Jugoslavije Trojnom paktu, tj. krajem ožujka 1941. g.

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPH

³ Odlukom Državnog tužništva u Zagrebu br. Kns - 1941/84 od 31. ožujka 1941. zabranjeno je rasturanje ovog letka

3.

1941., travanj, 15

[Zagreb]¹

Proglas Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije o katastrofi koja je zadesila jugoslavenske narode napadom fašista

NARODI JUGOSLAVIJE!

Strašna katastrofa koju smo mi komunisti već odavna signalizirali, zadesila je narode Jugoslavije. Osvajačke armije osovinskih sila provalile su u našu zemlju iznenada i svuda kud prolaze siju smrt i pustošenja. Beograd je sravnjen sa zemljom. Nevina djeca, žene i starci, koji su se u paničnom bijegu htjeli spasiti iz gorućih ruševina bili su podvrgnuti strojopuščanoj vatri iz aviona barbarskih napadača. Na frontu se bije teška krvava i nejednaka borba sa nadmnoćnim napadačima. Velikim osovinskim napadačima pridružili su se i mali osvajači Bugarska i Mađarska. Dvije zemlje sa kojima su prijašnji neodgovorni upravljači Jugoslavije stvarali paktove o vječnom prijateljstvu. Podlo kao strvinari, pridružili su se bugarski i mađarski imperijalisti velikim imperijalističkim osvajačima, da i oni istrgnu koji komadić mesa iz krvavog tijela Jugoslavije. Ali narodi Jugoslavije, uključivši i većinu Hrvata, herojski se bore za svoju nezavisnost protiv mnogobrojnijeg neprijatelja. U teškoj i sud-

bonosnoj borbi sa tuđinskom najezdom našla se u Hrvatskoj šaka agenata i petokolonaša, koja je uz pomoć najurenih hrvatskih vlastodržaca sistematski pripremala i konačno u najtežem času izvršila izdaju kakovoj nema premca u nizu izdaja hrvatske gospode i vlastele u historiji.

HRVATSKI NARODE!

Ta gospoda tebi pričaju, da su ti izvojštila slobodu i nezavisnost pomoću Hitlera i Musolinija. Vjeruješ li to? Pamtiš li ti, da je ikada u tvojoj tisuć-godišnjoj mukotrpnjoj historiji, u tvojim teškim časovima bio tebi prijatelj i zaštitnik — njemački, mađarski, talijanski ili koji drugi osvajači? Ne! Nikada. Naprotiv, uvijek, su te oni porobljavali i onda iskorištavali. Uvijek su te nastojali međusobno zavaditi da bi onda lakše tlačili. Uvijek su ti osvajači težili da zagospodare tvojim plodnim ravninama i šumama, težili su da ti oduzmu divnu Dalmaciju — divno Jadransko More. Uvijek su hrvatska gospoda i vlastela bili ti koji su te prodali tvojim porobljivačima da bi onda sama mogla lakše piti tvoju krv. Evo, takvu nezavisnost pripremili su tebi hrvatska gospoda.

HRVATSKI NARODE!

Ti si ovih dana bio očevidac nečuvvene sramote. U tvoju zemlju su provalili protiv tvoje volje osvajači i tvoji vjekovni neprijatelji da te porobe i raskomadaju tvoju krvlju natopljenu domovinu, a hrvatska gospoda te tjeraju, da ropski pužeš pred tvojim neprijateljima, da ga pozdravljaš, da ga slaviš u vrijeme kada njegova vojnička čizma gazi tvoju zemlju, tvoj nacionalni ponos. Događaji u Zagrebu prilikom dolaska osvajača bit će najtamnija ljaga u tvojoj povijesti, hrvatski narode.

Hrvatska gospoda te sile, da pružoš ruku tvojem vjekovnom neprijatelju i porobljivaču, a siju najodvratniju mržnju i hajku protiv srpskoga naroda, koji se herojski bori i gine rađe nego da bude robom tuđina. Zar je srpski narod kriv što su te tlačila srpska gospoda? Zar nijesu u svim režimima učestvovala i hrvatska gospoda? Zar nije srpski narod oduševljeno podupirao tvoju opravdanu borbu za slobodu i ravnopravnost, ali su provalili osovinski osvajači da raskomadaju čitavu zemlju i porobe narode u Jugoslaviji zajedno sa tobom. Znaj, hrvatski narode, da će historija s prezrenjem osuditi one, koji tvoju tobožnju nezavisnost grade sa judinim talirima i na ropstvu svoje krvne braće srpskog, slovenskog i ostalih naroda.

HRVATSKI NARODE!

Tuđinske sluge, hrvatska gospoda, siju u tebi mržnju prema tvojoj krvnoj braći Srbima, Slovencima u vrijeme kada oni svojom krvlju s nova pišu slavnu, i ako tragičnu stranicu svoje historije. Znaj, hrvatski narode, da je borba tvoje braće i tvoja borba. Znaj, hrvatski narode, DA SU SIMPATIJE DVIJESTOMILIJUNSKOG NARODA Sovjetskog Saveza na strani naroda Jugoslavije, koji se herojski bori za svoju nezavisnost. Znaj, hrvatski narode, da će historija sa prezrenjem govoriti o onima, koji zabiše izdajnički nož u leđa svoje braće.

Hrvatska je okupirana po njemačkim i talijanskim četama, a nije slobodna i nezavisna narodna država, kako je hoće prikazati današnji vlastodršci u

Hrvatskoj. To je država šačice hrvatske gospode, koji neprekidno preko radija i štampe viču o pokolju i strijeljanju, o prijekim sudovima itd. Groze se smrću za svaku sitnicu, tako da svakog pametnog čovjeka crveni lice kad čuje te bjesomučne grožnje. Ali neka ta gospoda upamte da ništa nije trajno što je upe-reno protiv naroda, a najmanje vlast današnjih vlastodržaca. Neka se ta gospo-da malo zamisle o tome što očekuje njih za prolijevanje nedužne narodne krvi.

NARODI JUGOSLAVIJE: Srbije, Slovenije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine, Makedonije i Vojvodine. Vi koji se borite i ginete u borbi za svoju nezavisnost, znajte, da će ta borba biti okrunjena sa uspjehom, pa ma vi sada sa nadmoćnim neprijateljem i podlegli u toj borbi. Ne klonite duhom, zbijte čvršće svoje redove, dočekajte uzdignute glave i najteže udarce. Komunisti i čita-va radnička klasa Jugoslavije ustrajat će do konačne pobjede, u prvim redovi-ma narodne borbe protiv osvajača. Ne klonite duhom ni onda ako u toj borbi vremenom i podlegnete, jer će se iz ovog krvavog imperijalističkog pokolja rađati novi svijet, zbrisati će se zauvijek korijeni imperijalističkih ratova i nacionalnog porobljavanja. Stvoriti će se na istinskoj nezavisnosti svih naroda Jugoslavije slobodna, bratska zajednica.

RADNICI I RADNICE JUGOSLAVIJE!

Nad radničkom klasom Jugoslavije nadviše se crni oblaci. Najgori neprijatelji radničke klase provalili su u našu zemlju zavode najcrnju reakciju. Ti isti, koji drže u svirepom kapitalističkom ropstvu njemačku i talijansku radničku klasu, koji porobiše mnoge narode i proliše more krvi kako svoga tako i drugih radnih naroda. Pred licem ovih teških časova radnička klasa Jugoslavije treba da se nađe jedinstvena i zbijenih redova. Ne treba se plašiti nikakvog terora i progona. Mi smo na to navikli, progonili su nas svi režimi u toku ovih 20 godina, ali radnička klasa na čelu sa svojom avangardom — Komunističkom partijom postala je još jača. Naša dužnost je da u ovim sud-bonosnim danima sačuvamo svoju hladnokrvnost, da još odlučnije učvršćujemo svoje redove, da radimo uporno na osvajanju i okupljanju radničkih masa — vodeći ih u borbu za njihove svakodnevne interese, u borbu za bolju i sretniju budućnost.

Živilo bratstvo i sloga naroda Jugoslavije u borbi za svoju slobodu i nacionalnu nezavisnost!

Živilo bratstvo i sloga svih naroda na Balkanu u borbi protiv imperija-lističkih osvajača i nacionalnih ugnjetača!

Živio Sovjetski Savez nada svih ugnjetenih i porobljenih!

Živila Komunistička partija Jugoslavije!

15. travnja 1941.

**CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE**

Original, umnožen geštetnerom, 34×21 cm, 2 lista

IHRPH, Zgb, KP-1/2

Objavljen u

Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu jugoslavenskih naroda, Vojnoistorijski institut Jugoslavenske narodne armije, Beograd, (u daljnjem tekstu: Zbornik VII, Beograd), tom V., knj. 1., dok. br. 1., str. 5—7

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPJ

[1941., travanj]¹
[Zagreb]²

Ocjena političke situacije u Hrvatskoj od Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske nakon stvaranja Nezavisne Države Hrvatske i poziv hrvatskom i srpskom narodu u Hrvatskoj da povede opći narodni rat protiv okupatora i njegovih pomagača.

HRVATSKI NARODE!

Imperijalistički grabljivci pregazili su i našu napaćenu zemlju. Porobljena, raskomadana i opljačkana, Hrvatska krvari pod vojničkom čizmom imperijalističkih osvajača u najcrnijem ropstvu i bijedi.

Sluge Hitlera i Musolinija — frankovačka gospoda — godinama su zajedno s imperijalističkim osvajačima pripremali porobljavanje naše zemlje. Oni su vrlo dobro znali da imperijalisti, u čijoj su službi teže za porobljavanjem i komadanjem Hrvatske. No to ih nije smetalo, jer su bili osvjedočeni da ih hrvatski narod prezire i da mogu doći na »vlast« samo pomoću imperijalističkih bajoneta svojih gospodara. Zato su frankovačka i ostala gospoda u najtežim časovima, kada je osvajačka vojska provalila u našu zemlju, podlo zabila narodu nož u leđa. Oni su pod izlikom borbe protiv velikosrpske hegemonije krčili put novim ugnjetачima hrvatskog naroda: njemačkim i talijanskim imperijalistima. Ovu najsramniju izdaju interesa hrvatskog naroda u njegovoj povijesti, frankovačka gospoda hoće da prikažu kao herojsko i časno djelo, a najcrnje kolonijalno ropstvo, u koje su bačeni Hrvati kao nacionalno oslobođenje ispod velikosrpskog ugnjetavanja! Da bi prikriili imperijalističko porobljavanje Hrvatske i svoju izdajničku ulogu, da bi zaveli hrvatski narod i pretvorili ga u poslušno roblje novih tlačitelja, frankovačka su gospoda dozvolom Hitlera i Musolinija proglasila »Nezavisnu Državu Hrvatsku«.

Stvarnost nacionalnog ropstva i suviše je okrutna da bi se narodne mase dale zavesti brbljarijama o slobodi. »Nezavisna Država Hrvatska« postoji samo na papiru. Cijela je Hrvatska stvarno porobljena i stenje pod čizmom okupatorske vojske, u čijim se rukama nalazi vrhovna vlast. Tajna policija okupatora odlučuje o sudbini svakog Hrvata. »Hrvatska Državna vlada« u banskim dvorima nije ništa drugo no podružnica imperijalističkih okupatora. Njena je zadaća da izvršuje naredbe Hitlera i Musolinija.

Frankovačka gospoda fraziraju o velikoj, slobodnoj i suverenoj hrvatskoj državi, a Hrvatska je njihovom zaslugom porobljena i raskomadana na tri dijela. U jednom dijelu Hrvatske gospodare Njemački okupatori kojeg frankovačka gospoda slave i uzdižu kao saveznike i oslobodioce Hrvata. Talijanski imperijalisti porobiše našu divnu Dalmaciju i Primorje, kojima spremaju gorku sudbinu paćenice Istre, u kojoj su ognjem i mačem iskorijenili sve što je bilo hrvatsko i slovensko. Međumurje i dio Slavonije drže pod okupacijom Mađarski imperijalisti. U tim krajevima je već otpočela mađarizacija koja nas podsjeća na zulume mađarskih ugnjetачa do 1918 godine.

Neprijateljska okupatorska vojska koja je uništila i ono malo nacionalne i političke slobode, koje je hrvatski narod teškom borbom izvojevao u Jugoslaviji, sije oko sebe svuda pustoš i bijedu. Ona pljačka i odnosi sve do čega dođe: odnosi hranu i sirovine, toliko potrebne hrvatskom narodu, prazni

skladišta i trgovine, pustoši privatne stanove, oduzima stoku i živež od seljaka. Mi moramo izdržavati okupatorsku vojsku, a što nam ona ne pojede, to se otprema u Njemačku, Italiju i Mađarsku. Tako izgleda »Nezavisna Država Hrvatska«.

HRVATSKI NARODE!

Plaćenici Hitlera i Musolinija — frankovačka gospoda raspiruju bjeso-
mučnu šovinističku mržnju protiv bratskog srpskog i slovenskog naroda. Oni
nastoje da odgovornost za dugogodišnje ugnjetavanje hrvatskog naroda od
velikosrpske buržoazije prebaci na napaćeni radni narod Srbije; po nalogu svo-
jih imperijalističkih gospodara nastoje da zavade hrvatski, srpski i slovenski nar-
od, kako bi spriječili njihovu zajedničku borbu protiv imperijalističkih tlači-
telja. Zavadi, podijeli, pa vladaj, to je bilo geslo velikosrpskih ugnjetača, a
to je danas geslo i imperijalističkih okupatora i njihovih plaćenika — fran-
kovačke gospode. Imperijalistički tlačitelji bacili su Hrvatski narod, kao i os-
tale narode Jugoslavije u nacionalno i kolonijalno ropstvo. Sve nas ugnjetava
ponižava i pljačka isti neprijatelj. Borba protiv tog omraženog neprijatelja
može biti uspješna samo onda ako hrvatski i srpski narod, ujedinjen i zbijen
u čvrste redove sa ostalim narodima Jugoslavije, povede borbu protiv impe-
rijalističkih okupatora i njihovih plaćenika.

RADNICI I RADNICE!

Zakleti neprijatelji radničke klase, imperijalistički okupatori i njihovi
frankovački plaćenici spremaju vam najteže ropstvo, glad i bijedu. Franko-
vačka gospoda hoće da od vas učine pokorno roblje i da vas odvrte od vaše
opravdane borbe za bolji život i ljepšu budućnost; oni nastoje da ovjekovječe
kapitalistički jaram i da osiguraju nesmetano bogaćenje vaših izrabljivača.
Zato progone vaše najodanije borce, otpuštaju ih s posla, premlaćuju ih u
zatvorima, ubijaju ih i groze se za svaku sitnicu sa strijeljanjem i bacaju ih
u koncentracione logore bez ikakvog suda i preslušanja. Sve to čine da bi vas
zastrašili i spriječili vašu borbu za bolje uslove rada i života.

Frankovačka vam gospoda po uzoru Njemačke i Italije spremaju radne
logore, radnu službu i prisilne zajedničke organizacije kapitalista i radnika, u
kojima će gospodariti najvjernije sluge vaših izrabljivača.

Frankovačka se gospoda po uzoru svojih gospodara Hitlera i Musolinija
nabacuju demagoškim obećanjima i govore protiv kapitalističkog izrabljiva-
nja, a istovremeno zabranjuju štrajkove i tarifne pokrete za bolje uslove ra-
da i života radnika. Frankovačka gospoda propovijedaju ljubav između kapi-
talista i radnika, a stvarno vam kuju lance da bi vas mogli još bezdušnije iz-
rabljivati, ona vam obećavaju kuće i zdrave stanove, koji bi se imali graditi
novcem opljačkanim od radnog naroda, ali neće na isprazne palače raznih
Grivičića, Prpića, Reberskih i drugih da bi vam osigurali krov nad glavom,
obećavaju vam blagostanje i rad, a stvarno vam donose besposlicu, skupo-
ću, bijedu i glad. Drugovi radnici i radnice, vi od te gospode ne možete oče-
kivati ništa dobrog. Ona vas varaju kao što su vas ranije varala i gospoda
iz HSS-a i SDS-a. Vaša sudbina i vaš položaj ovisi o vašoj slozi, borbenosti i
ustrajnosti u borbi. Komunistička Partija Hrvatske — vaša partija — poziva
vas da ujedinite i učvrstite svoje borbene redove, da vodite odlučnu i nepo-
mirljivu borbu za što veće nadnice, za kraće radno vrijeme, za pomoć bes-

poslenima, protiv skupoće i špekulanata i za sve ostale svakodnevne zah-
tjeve radničke klase. U toj borbi STVARAJTE ČVRSTO JEDINSTVO RAD-
NIČKE KLASI. Povežite se s vašom braćom seljacima, STVARAJTE BOR-
BENI SAVEZ RADNIKA I SELJAKA. Stupajte u prve borbene redove oslo-
bodilačke borbe hrvatskog naroda, za istjerivanje okupatora iz naše porob-
ljene domovine, ZA KONAČNO OSLOBOĐENJE ISPOD KAPITALISTIČ-
KOG JARMA.

BRAĆO SELJACI!

Imperijalističko porobljavanje naše zemlje teško je pogodilo osobito
vas seljake. Vi ste prvi na udaru okupatorske vojske. Ona Vas pljačka i odu-
zima vam stoku i hranu, pustoši vaša sela, bacajući vas u još veću bijedu i
glad. Frankovačka gospoda koja su vam dovela okupatore u Hrvatsku, tako-
đer vam licemjerno obećavaju slobodu i blagostanje, a stvarno vam donose i
spremaju srednjovjekovno ropstvo po uzoru totalitarnog režima Njemačke i
Italije. Ne vjerujte lažnim obećanjima frankovačke gospode. Ona vas varaju
i prodaju, i varati će vas i prodavati isto onako kako su vas do sada varala
i prodavala gospodska vodstva HSS-a i SDS-a. Vi se mučite i patite od jutra
do mraka, a vašim trudom i mukom tovi se buržoazija, dok vi gladujući za-
zapadate u sve veću bijedu i ropstvo. Dosta je bilo varanja seljaka. Koristite
se skupo plaćenim iskustvom koje ste stekli. Udružite se s vašom braćom po
muci i patnjama — sa radnicima — koje izrabljuju i tlače krupni kapitalisti
kao i vas. Radnici i seljaci, povezani i udruženi u čvrsti borbeni savez obra-
čunat će sa svojom gospodom i njihovim slugama. Oni će svojom vlastitom
 snagom, pod vodstvom Komunističke Partije, a uz pomoć Sovjetskog Saveza
stvoriti novo društveno uređenje po uzoru Sovjetskog Saveza u kome će rad-
ni narod ostvariti svoje istinsko nacionalno i socijalno oslobođenje i stvoriti
sebi ljepši i sretniji život.

SRBI U HRVATSKOJ!

Komunistička Partija Hrvatske obraća se i vama, koji od svog doselje-
nja u Hrvatsku nikada niste uživali potpunu nacionalnu slobodu. Ali danas
kada je Hrvatska porobljena od imperijalističkih osvajača, vi ste bačeni u
najteži položaj otkako se nalazite u Hrvatskoj. Kao što su ranije u službi Be-
ča i Pešte, tako i danas u službi Berlina i Rima frankovačka gospoda raspi-
ruju šovinističku mržnju i bratoubilačku borbu između vas i hrvatskog na-
roda. Ranije su to činili da vas zajedno s hrvatskim narodom održe u ropstvu
mađarskih tlačitelja, a danas to čine da bi vas i hrvatski narod lakše održali
u imperijalističkom ropstvu.

Razularena frankovačka gospoda vrše nad nama krvavi teror i progone,
ona pod izgovorom borbe protiv četnika zatvaraju, zvjerski muče i potajno
ubijaju na stotine čestitih boraca, koji su zajedno sa hrvatskim radnim naro-
dom vodili borbu protiv velikosrpske hegemonije i ugnjetavanja hrvatskog
naroda.

Ne dajte se zastrašiti krvavim progonom, ne nasjedajte šovinističkoj
hajci!! Zbijte svoje redove, udružite se u bratsku slogu s hrvatskim narodom,
koi pati kao i vi, priključite se borbenim redovima radnika radi zajedničke
borbe protiv okupatora i njihovih plaćenika — frankovačke gospode. Mi se

nalazimo pred teškom i odlučnom borbom, ali zajedničkim snagama Srba i Hrvata u Hrvatskoj, zajedničkom borbom svih porobljenih naroda Jugoslavije pod vodstvom Komunističke Partije, srušit ćemo neprijatelje i izvojevati ne samo nacionalno oslobođenje Hrvata, nego ćemo osigurati i nacionalnu ravnopravnost Srbima u Hrvatskoj

HRVATSKA OMLADINO!

Kad je osvajačka vojska provalila u našu zemlju, ti si vidjela da je na čelu te vojske stupala omladina, koju su imperijalisti pretvorili u svoje osvajačko oružje. Ta omladina zavedena od imperijalista prolijeva svoju krv i daje svoje mlade živote za interese imperijalističkih razbojnika.

I tebi, hrvatska omladino, prijete ista opasnost! Plaćenička frankovačka gospoda, po nalogu svojih imperijalističkih gospodara, osnivaju za tebe: radne logore, razna društva i organizacije u kojima će te odgajati u protunarodnom duhu da bi služila interesima imperijalista i njihovih plaćenika.

Ona osnivaju hrvatsku vojsku, u koju uvlače samo tebe, omladino, jer drže da će od tebe najlakše učiniti svoje poslušno oružje. Frankovačka gospoda hoće od tebe, omladino, da stvore vojsku, koja će im služiti za gušenje narodne oslobodilačke borbe i da te po nalogu svojih imperijalističkih gospodara šalju na ratnu klaonicu.

Omladino! Komunistička Partija ti ukazuje na tu opasnost i poziva te da se ne daš pretvoriti u protunarodno oružje. Komunistička partija te poziva da zbiješ svoje redove oko Saveza Komunističke Omladine i da budeš u prvim redovima narodne oslobodilačke borbe protiv imperijalističkih osvajača a za bolju budućnost mladog pokoljenja.

RADNICI, SELJACI, VOJNICI, GRAĐANI I SVI RODOLJUBIVI ELEMENTI!

Hrvatska je pregažena od vjekovnih neprijatelja hrvatskog naroda. Gospodsko vodstvo HS-a i SDS-a obećavalo vam je nacionalno i socijalno oslobođenje, a svojom izdajničkom politikom, politikom šurovanja s petokolonašima i imperijalistima, politikom progona narodnih boraca i neprijateljstva prema moćnom Sovjetskom Savezu, dovelo je Hrvatski narod u najcrnje nacionalno i socijalno ropstvo. Oni još ni danas nisu napustili nadu da će pomoću Engleskih imperijalista ponovo zajašiti narodu na grbaču. Sve političke stranke su vaš izdale i napustile. Time su kapitalistička gospoda sviju boja dokazala ponovo, da ona ne samo nisu sposobna voditi oslobodilačku borbu hrvatskog naroda, nego da je čitava njihova politika samo jedan beskonačni lanac izdajstva nad hrvatskim narodom. Hrvatski narod može svoje oslobođenje postići jedino pod vodstvom radničke klase, kao što su bratski narodi velikog i moćnog Sovjetskog Saveza postigli svoju slobodu i nezavisnost na čelu sa radničkom klasom. Jedino je Komunistička Partija Hrvatske kao avangarda radničke klase, ostala vjerna hrvatskom narodu i nastavlja borbu za njegovo nacionalno i socijalno oslobođenje. Svi na okup! Ujedinito sve svoje snage u općoj zajedničkoj

borbi protiv imperijalističkih osvajača i okupatora, samo zajedničkim snagama i u zajednici sa ostalim ugnjetenim narodima Jugoslavije u čvrstom savezu sa narodima Sovjetskog Saveza izvojevat ćemo sebi onakvu nacionalnu slobodu i nezavisnost kakvu imaju narodi Sovjetskog Saveza. Zato ujedinito svoje snage u velikoj borbi za nezavisnost i ujedinjenje čitavog hrvatskog naroda. Ne dajmo da nam imperijalistički razbojnici pomoću frankovačkih veleizdajnika hrvatskog naroda, otkidaju najljepše pokrajine, našu Dalmaciju, Primorje, Međumurje i dio Slavonije. Borimo se da dobiju svoju slobodu i da se opet sjedine s nama ona naša Istarska braća, koja već 23 godine staju pod ropskim jarmom talijanskog imperijalizma. Pružimo svoju ruku toj našoj braći i povedimo zajedničku borbu za rušenje zajedničkog neprijatelja.

HRVATSKI NARODE!

U našoj zemlji nalaze se hiljade i hiljade vojnika njemačke, talijanske i mađarske okupatorske vojske. Oni su natjerani od svojih imperijalističkih vlastodržaca da napuste svoje domove, svoje porodice, svoju djecu, te da prolijevaju krv za interese svojih vlastodržaca. Ne zaboravite da su i oni radnici, seljaci, poštteni građani, sirotinja, koja sve više i više žudi za mirom i povratkom svojim kućama. I oni svakog dana postaju sve nezadovoljniji i daju otpor onima koji ih tjeraju sve dalje i dalje u osvajački rat. Zato priđite k njima! Dajte im bratsku ruku, prezirite i mrzite njihove vlastodržce, a s njima se bratimite i objasnite im da treba da se ujedine s nama u zajedničkoj borbi za mir, za bratstvo među narodima čitavog svijeta.

NAPRIJED U BORBU ZA NEZAVISNOST I UJEDINJENJE ČITAVOG HRVATSKOG NARODA!

ŽIVIO BRATSTVO I SLOGA HRVATA I SRBA U HRVATSKOJ!

ŽIVIO BRATSTVO I SLOGA NARODA JUGOSLAVIJE U BORBI ZA SLOBODU I NACIONALNU NEZAVISNOST!

BORIMO SE PROTIV IMPERIJALISTIČKOG RATA, OKUPATORA I NJIHOVIH FRANKOVAČKIH PLAĆENIKA!

ZA MIR I JEDINSTVO MEĐU NARODIMA ČITAVOG SVIJETA!

ŽIVIO SOVJETSKI SAVEZ, NADA SVIH POROBLJENIH I UGNJETENIH!

ŽIVILA KOMUNISTIČKA PARTIJA JUGOSLAVIJE!

ŽIVILA KOMUNISTIČKA PARTIJA HRVATSKE!

**CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE**

*Original, umnožen geštetnerom, latinicom, 34×21, 2 lista
IHRPH, Zgb, KP-3/3*

Objavljen u
Zbornik VII, Beograd, tom V., knj. 1, dok. br. 2., str. 8—15

¹ U Zborniku VII dokument je krivo datiran. Novo datiranje ovog dokumenta izvršeno je na osnovu: Dr Pavle Gregorić, Narodnooslobodilački pokret u Zapadnoj Slavoniji, Moslavini i Bjelovarskom okrugu 1941. godine, Sjećanja, Historijski institut Slavonije, Slavonski Brod, 1969, str. 34—35, bilj. 32

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPH.

1941., lipanj, 15
[Zagreb]¹

Okružnica Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske protiv slanja radnika u Njemačku, o krivcima za skupoću i rekvizicije, progonima Srba i Jevreja, te o potrebi da se povede kampanja protiv Zakonske odredbe o zabrani i kažnjavanju uzrokovanog pometnuća i o prekidanju trudnoće.

CIRKULAR CKKPH.

BROJ 1.

1. PO PITANJU SLANJA RADNIKA U NJEMAČKU.

Voditi odlučnu borbu protiv slanja radnika u Njemačku. Ako već radnici idu, tumačiti im potrebu i način borbe i ubaciti po jednog sigurnog čovjeka. Razjasniti da radnike čeka **glad** (uslijed nestašice hrane u Njemačkoj; odbici od bruto plaće oko 35%); **teror** (konc. logori za strane radnike, koji se bune protiv prevara); **bombardiranja** (jer se šalju na najizloženija mjesta). Ne plaća se prema ugovoru. Tumačiti, da je odilaženje u Njemačku posljedica otpuštanja radnika iz tvornica po nalogu i na zahtjev Njemačke. Cilj Njemačke: dobiti jeftinu radnu snagu; razbiti našu industriju (ne treba im konkurencije); razbiti naš proletarijat, avangardu oslobodilačke borbe; dobiti radnike koji se u Njemačkoj teže bore uslijed neznanja prilika, a koje misle — u slučaju pobuna u Njemačkoj — iskoristiti protiv njemačkog naroda (drže kurseve za naše nesvesne radnike). Glavni naš zahtjev: ne otpuštati radnike iz tvornica, naći posla u Hrvatskoj, državnu pomoć za nezaposlene. Za to mobilisati sve radnike. Slati drugove na mjesta gdje se okupljaju radnici koji idu u Njemačku. (Podrobnije vidi objašnjenje CKKPH br. 1).³

2. PO PITANJU SKUPOĆE I REKVIZICIJA.

Tumačiti da je to krivica izvoza u Njemačku i Italiju. Predočiti umiranje od gladi u Dalmaciji i Bosni⁴ (to isto čeka i Hrvatsku). Na selu dati otpor rekviziciji. Stvarati **odbore prehrane** (od siromašnih i poštenih srednjih seljaka). Ti odbori (birani široko, sa znanjem cijelog sela) treba odmah da skupe suvišak od srednjih i bogatih (prema zvaničnoj odredbi) i razdijeliti sirotinji, s time da oni to vrate poslije žetve. — Pokazati da prikupljeni suvišci idu za Njemačku. Po gradovima slati **organizovano** žene (iz jedinica, kandidate, simpatizere) na tržište i pred radnje (točno odrediti svugdje taj dan idu ti i ti, od toliko i toliko sati, na to i to mjesto.) Umiješati se tu među narod i **glasno** protestirati, pa i izvikivati naše parole. To isto na ulici, vlaku itd. (Podrobnije vidi: Obavještenje CKKPH br. 1).

3. PO PITANJU NACIONAL SOCIJALISTIČKE STRANKE.

Voditi borbu protiv ulaska. Raskrinkati likvidatore i slabiće, koji govore da tobož ulaze iz »taktičkih« razloga. Raskrinkati parolu da je nacional-socijalizam tobože »bolji« od Pavelića. Razjasniti, da sve zlo ovdje (glad, teror, neza-

poslenost, rekvizicija) organizuju Njemci. Raskrinkati vođe HSS koji pomažu nac.-socij. stranku (tobože iz »taktičkih« razloga). Ubaciti samo sigurne članove za rad iznutra.

4. PO PITANJU PROGONA SRBA.⁵

Voditi otvorenu borbu na selu protiv mučkih ubijstava. Izviditi sudbinu »nestalih« ljudi i javno iznositi.

5. PO PITANJU ŽIDOVA PARTIJACA,⁶ čije je kretanje donekle otežano: trebaju pojačati rad među samim Židovima.

6. RASKRINKATI MJERE VLADE: Zakon protiv pobačaja⁷ uperen je protiv sirotinje, jer će bogataši i dalje vršiti pobačaj. Isticati parolu: »S čime će majke hraniti djecu?« — Gradnju radničkih kuća⁸ raskrinkati kao obmanu (uporediti beznačajnost desetak kućica sa ogromnom nezaposlenošću i skupoćom).

PRETRESITE DETALJNO I KONKRETNO OVAJ CIRKULAR PREMA VAŠIM PRILIKAMA.

PROUČITE GA U VEZI SA PROGLASOM I OBAVJEŠTENJEM BR. 1 CKKPH, SIČ-OM⁹ I VJESNIKOM.¹⁰

15. VI 1941.

Original, umnožen geštetnerom, latinicom, 34×21, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-3/1

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je prema tadašnjem sjedištu Centralnog komiteta KPH.

² Zaključenjem Hrvatsko-Njemačkog utanačenja o hrvatskim radnicima i Hrvatsko-Njemačkog zapisnika o zapošljavanju hrvatskih radnika na području Njemačkog Reicha 8. svibnja 1941. Pavelićeva vlada se obavezala uputiti na rad u Njemačku 54.500 pretežno kvalificiranih radnika. (NDH, Međunarodni ugovori 1941., Zagreb, 1941, str. 1—7). Iako se Zapisnikom izričito napominje da će se angažiranje i posredovanje hrvatskih radnika vršiti samo prema odredbama utanačenja (što se odnosi i na broj radnika), Nijemci su odveli na rad u Njemačku 1941., mimo ugovora još oko 60.000 lica. (Prema: Izvještaj odjela za državnu iseljeničku službu od 30. rujna 1942.; u AMIH — Zagreb).

³ Pogrešno napisano; Treba: »Obavještenje CK KPH br. 1«

⁴ Obaveza NDH prema okupacionim trupama, da na svom teritoriju uzdržava vojsku, i odvlačenje materijalnih dobara iz zemlje doveli su do nestašice prehrambenih artikala na tržištu itd., pojavu gladi u Bosni i Dalmaciji. Ta situacija izazvala je demonstracije žena u Splitu, Komiži, Braču, Hvaru, Makarskoj, Klisu i drugdje.

⁵ Donošenjem »Zakonske odredbe o zaštiti arijske krvi i časti hrvatskog naroda« (Narodne Novine, Zagreb, CV/1941, Br. 15, 30. IV 1941, str. 1) daje se zakonska osnova za provođenje terora nad Srbima i Židovima i donošenju drugih uredbi, kao npr.: Zakonska odredba o zabrani ćirilice« (25. IV 1941), »Zakonska odredba o rasnoj pripadnosti« (30. IV 1941), »Zakonska odredba o zaštiti narodne i arijske kulture hrvatskog naroda« (4. VI 1941), »Naredba o dužnosti prijave Srbijanaca« (7. VI 1941) i druge.

⁶ Kretanje Židova otežano je donošenjem »Naredbe o promjeni židovskih prezimena i označavanju Židova i židovskih tvrtki«, koju je 4. VI 1941. izdao ministar unutrašnjih poslova NDH dr Andrija Artuković, i druge odredbe koje se odnose na život Židova u NDH (»Narodne novine, Zagreb, CV/1941, Br. 43, 4. VI, str. 2).

⁷ »Zakonska odredba o zabrani i kažnjavanju uzrokovanog pometnuća i o prekidanju trudnoće« (Narodne novine, Zagreb, CV/1941, Br. 49, 10. VI, str. 1). Promjena i nadopuna ovog Zakona objavljena je u Narodnim novinama, Zagreb, CV/1941, Br. 115, 30. VIII, str. 1.

⁸ Na prijedlog Ministarstva zdravstva NDH poglavnik NDH dr Ante Pavelić donio je 29. IV 1941. »Zakonsku odredbu o gradnji hrvatskih radničkih obiteljskih kuća«. (Narodne novine, Zagreb, CV/1941, br. 14, 29. IV, str. 1).

Zakon ima čisto demagoški karakter, što se vidi iz publiciteta koji mu je dan, te javnog otpočinjanja radova u nekim gradovima Hrvatske, kojima su uz veliku pompu prisustvovali ustaški prvaci. Započelo se je izgradnjom manjeg broja obiteljskih kuća, koje su dodjeljene pripadnicima ustaškog pokreta.

⁹ Srp i Cekić

¹⁰ »Vjesnik« je bio »Glasilo jedinstvene nacionalnooslobodilačke fronte Hrvatske«.

[1941]¹, lipanj
[Zagreb]²

Obavještenje Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske br.1 o najnovijim zbivanjima u Hrvatskoj, o potrebi borbe radnika protiv odlazanja na rad u Njemačku i pozivu u borbu protiv okupatora i domaćih izdajica³

OBAVJEŠTENJE CENTRALNOG KOMITETA KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE.

Broj 1.

Sredinom lipnja.

U zadnjih su se mjesec dana kod nas odigrali događaji koji još više uvjeravaju da Hrvatska nije nikakva nezavisna država, već **da je Hrvatska porobljena, izrabljena i opljačkana zemlja, porobljena od njemačkih i talijanskih osvajača**, zakletih neprijatelja hrvatskog naroda. Pokazalo se jasno ono, što je Komunistička partija Hrvatske govorila u svom proglasu: **Pavelić i ostala frankovačka gospoda su samo lutke u rukama tuđih osvajača, njihove vjerne slugе**. Proglašen je i neki talijanski plemić za kralja Hrvatske; Dalmacija je predata u ruke Italiji; talijanska vojska ostaje u Hrvatskoj, seljacima se rekvirira hrana, glad i skupoća rastu, teror je sve zvjerskiji, radnici se otpuštaju iz tvornica i gone u Njemačku.

Narod je primio s najvećim ogorčenjem talijanskog kralja i pripojenje skoro cijele Dalmacije Italiji. Mnoge su Ustaše razočarano ostavili Pavelića. Duglavnici i bezglavnici su hteli opravdati tu sramotu tako, da su ustvrdili da je to tobož »žrtva za nacionalno oslobođenje«, da je to tobož »realna« politika i taktika, jer da Pavelić »zna šta radi«. Ali, nije li Maček htio uvijek opravdati svoje izdajstvo tobožnjom »realnom« politikom prema Beogradu, kao i Pavelić prema Rimu?

Druga je teška pojava slanje hrvatskih radnika u Njemačku. Šta čeka njih? Njemačka nema dovoljno hrane ni za sebe. Rat guta sve, a stvara se malo. Radnicima obećavaju oko bruto 6 Maraka. Od toga 2,20 ide za razne fondove, 1,80 za stan i hranu (vrlo mršavu pored iscrpnog rada). Ostaju 2 Marke, koje se još moraju potrošiti na hranu, ako radnik neće da crkne od gladi. No hrana se vrlo teško dobija van određene količine i vrlo skupo. Radnici stanuju u barakama, ili starim zgradama pod kasarnskom disciplinom. Bez dozvole ne smiju ići u grad. 80 naših radnica, kućnih pomoćnica, strpano je u koncen. logore, jer su se bunile protiv prevara. U Hrvatskoj im je naime ugovorom utvrđena velika plaća, a u Njemačkoj su im plaćali manje. Najzad strane radnike šalju u Njemačkoj u mjesta, koja su najviše izložena bombardiranju, a skloništa za strane radnike nema. Naše radnike u Njemačkoj čeka **glad, ropstvo i smrt**.

Tko je kriv za ovo? Krivi su njemački vlastodršci i njihove slugе u Hrvatskoj!

HRVATSKI RADNICI TREBAJU DA VODE ODLUČNU BORB U PROTIV ODILAŽENJA U NJEMAČKU.

Mnogi ne idu jer znaju kako je. — Ali, ako se već desi, da neki radnici ipak nasjednu, treba reći, kako da se tamo zajednički bore za svoja prava i za kruh. Svjesni radnici trebaju da idu među radnike koje veruju za Njemačku i da im razjasne što ih čeka.

Radnici se trebaju boriti za to, da **tu u Hrvatskoj**, dobiju posla. **Nitko ne smije biti otpušten iz tvornice.** Ta je borba protiv otpuštanja danas od životne važnosti za hrvatsko radništvo. Ili će ono biti razbijeno i oslabljeno za borbu, ili će izdržati navalu i ostati okupljeno u svojim tvornicama, **na svom tlu**, gdje najbolje može voditi borbu za bolji život.

Treće zlo koje je donijela tuđinska vlast Hrvatskoj jeste, nestašica, skupeća i glad. Pošto su osvajači sve vidljivo opljačkali i pojeli, sada je vlada naredila, da se seljacima oduzme zadnji ostatak hrane. I to se dobrim dijelom odvlači u Njemačku i Italiju (na pr. u Zagreb je prije neki dan stiglo 50 vagona žita, od toga je 47 poslato u Njemačku.) Većina je seljaka već sada bez žita. Ako se još rekvirira, na selu će nastati nezapamćena glad. U Dalmaciji i Bosni već sada ljudi umiru od gladi. — Seljaci! Dajte otpora rekviziciji! Ne dajte da vam se otme zadnji komadić kruha i da umirete od gladi samo zato, da bi njemačka i talijanska gospoda i dalje mogla voditi rat za svoje bogataške interese! Stvarajte po selima **odbore za prehranu**, sastavljene od radnih i poštenih seljaka. Ti odbori već postoje u nekim selima. Njih su stvorili sami seljaci. Oni skupljaju suvišak od onih seljaka, koji imaju preko količine određeno po vladi i dijele to žito onim seljacima kojima prijeti glad, s time da poslije žetve vrate to žito.

RADNICI, GRAĐANI, ŽENE!! Vodite odlučnu borbu protiv skupoće! Na tržištima, pred prodavaonicama, na ulici, u vlaku, svugdje **protestirajte glasno protiv odvlačenja hrane iz Hrvatske.** Nemojte dozvoliti na mjestima gdje se vrši prodaja da dođe do međusobne svađe kupaca. Gospoda i hoće, da se narod međusobno svađa i da zaboravi na glavne krivce: na tuđe osvajače i njihove sluge u Hrvatskoj. Nemojte svu krivicu bacati na sitne obrtnike i trgovce, koji isto teško žive. Nemojte strahovati da glasno prosvjedujete. 99% ljudi će se saglasiti s vama. Samo se odlučnom borbom može spriječiti da narod ne umire od gladi.

Nezadovoljstvo protiv frankovačke gospode postaje sve vidljivije. Njemci se trude da iskoriste to za svoje svrhe i organiziraju pomoću nekih lumpova svoju »nacionalsocijalističku stranku rada«. Njemačka i talijanska gospoda se tuku podmuklo i zagrižljivo oko plijena. Njemački plaćenici (»nacionalsocijalisti« napadaju talijanske plaćenike (Pavelića i kompaniju). Oni govore, da je kod nas glad i bijeda zato, što nema nacionalsocijalizma i da bi pod Hitlerom bilo bolje. Zar nije Hitlerova vojska stvorila tu bijedu u Hrvatskoj? Nijesu li baš njemački osvajači opljačkali namirnice? Zar nijesu oni počeli strijeljati Srbe? Zar nijesu oni naredili, da se otpuštaju radnici, da bi se slali u Njemačku? Jesu! Zato komunisti pozivaju sve poštene radnike i seljake **da vode odlučnu borbu protiv nacionalsocijalističkih prevara.** Neke vođe HSS (osobito zaštita) pomažu nacionalsocijaliste. Oni lažu, da to rade tobože iz »taktičkih« razloga, da bi se narod tobože pomoću Njemaca oslobodio Pavelića i Talijana. Po čemu je njemačka čizma bolja od talijanske? To je kao da pitate ribu, volije više da bude pečena na masti, ili na ulju. Narod neće ni jednog tuđeg gospodara, već kruh i slobodu. Nacionalsocijalisti bi trebali da budu nove lutke u rukama tuđinaca, ako bi narodno nezadovoljstvo toliko poraslo, da bi Pavelić morao da se makne. Agenti Engleske, dio vođa HSS-a, hoće isto da iskoriste narodno nezadovoljstvo za svoje gospodske svrhe. Oni pričaju, da će skoro nastati rasulo u njemačkoj vojsci i da će opet oni doći na vlast. Oni se potajno i organiziraju. Ail je varava nada tih sitnih lopova. Kad već dođe do rasula na

fronti, onda će riječ imati radni narod, koji neće htjeti vlast engleskih lordova, već vlast radnog naroda, vlast Sovjeta.

Sve tri grupe (frankovačka gospoda, nacionalsocijalisti i englezeri) jednaki su u tome, što služe tuđinskim i gospodskim interesima. Ali se oni razlikuju po tome što služe raznim gospodarima. I zato među njima postoji podmuklo, zatrovano trvenje. — Ustaše hapse zaštitnike, nacionalsocijalisti hapse ustaše (u Slavoniji), Ustaše vrše prepad na nacionalsocijaliste (Zagreb), kulturbundovci (Njemci) otvoreno prijetu, da će zbaciti Pavelića, ustaški povjerenik Blaškov otvoreno prijeti, da će obračunati sa nacionalsocijalistima. Te svade mogu da olakšaju borbu naroda.

Borba se vodi i dalje. Unatoč prijetnjama, štrajkovi se vode i dalje (u Zagrebu 5 štrajkova za mjesec dana). Seljaci su spremni za borbu. Njemačka se i Engleska sve više troše i slabe u međusobnoj borbi. Sovjetski Savez, nada svih radnika i seljaka, postaje iz dana u dan jači. Dani se odlučnih borbi približavaju. Ne treba čekati skrštenih ruku te dane, već ih u svakodnevnoj borbi pripremati.

HRVATSKI RADNI NARODE!!

Vi, koji ste se razočarali u izdajnika Mačeka!

Vi, koji ste se nadali u Pavelića, i koji ste se razočarali u tog tuđinskog slugu!

Komunistička partija Hrvatske, poziva vas, da pod njenim vodstvom pođete u borbu za oslobođenje Hrvatske od tuđeg i domaćeg jarma, u borbu za bolju i ljepšu budućnost vas i vaših sinova. Nedajte se zastrašiti od frankovačke gospode! Nedajte se uspavati od engleskih agenata! Nemojte se obmanuti od nacionalsocijalističkih lažljivaca. Zbijte se u borbene redove oko vaše narodne Komunističke partije Hrvatske.

Centralni komitet

KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE

Original, umnožen geštetnerom, latinicom, 34×21, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-3/2

Objavljen u

Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 3, str. 15—18

Grada za historiju NOP u Slavoniji, knj. I, dok. br. 20, str. 27—29

¹ Dokument je djelomično datiran. Datiranje izvršeno na osnovu podataka iz teksta dokumenta.

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPH.

³ Odlukom Državnog tužništva u Zagrebu Br. 2286/41 zabranjeno je rasturanje ovog letka. Unatoč zabrane Obavještenje br. 1 šireno je, što između ostalog dokazuje: Izvještaj Kotarske oblasti Krapina Ravnateljstvu za javni red i sigurnost — Zagreb i Velikoj župi Zagorje od 14. VII 1941. da su 12. VII 1941. pronađeni letci komunističkog sadržaja u Đurmancu, među kojima i navedeno Obavještenje br. 1 Centralnog komiteta KPH. (AH, VZ kut. 2199 V.T. 7/41, str. 1).

[1941., lipanj, 24]¹
[Zagreb]²

Proglas Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske povodom napada Njemačke na Sovjetski Savez³

HRVATSKI NARODE!

Porobivši cijelu Evropu, Njemački su krvoločni fašistički vlastodršci napali zemlju radnika i seljaka, Sovjetski Savez, nadu svih ugnjetenih i potlačениh cijeloga svijeta. Sovjetski Savez, dosljedan svojoj politici mira, nije dao nikakvog povoda za ovaj napad.

Fašistički vlastodršci Njemačke, da bi pred svijetom opravdali svoj razbojnički napad na zemlju socijalizma — navode da ih ugrožava Crvena armija, da se SSSR nije držao obaveza preuzetih ugovorom o nenapadanju i prijateljstvu, da je Sovjetski Savez povređivao njemačke granice. Sve je to laž i izmišljotina. Najbolje se to vidi po tome što njemačka vlada nikada do sada nije opuzivala SSSR, da se nije držao svojih obaveza preuzetih ugovorom.

Sovjetska vlada — dosljedna svojoj politici mira — izdala je Crvenoj armiji nalog, da stupi u akciju tek tada, kad je saznala za napad. Zapovijedila joj je da odbije napadača i smrvi neprijatelja.

HRVATSKI NARODE!

Marionetska vlada u Zagrebu, podli plaćenici Hitlerovi, koje su okupatori naše domovine doveli na narodnu grbaču, izjavljuje da će »ispuniti svoje obaveze« prema imperijalističkim razbojnicima. To znači pomagati Hitlera ljudstvom, materijalom i hranom protiv naroda SSSR-a. Ta činjenica potvrđuje ono, što su komunisti odmah govorili, da pristupanje tzv. Trojnom paktu znači rat, te da je borba protiv pristupanja Jugoslavije Trojnom paktu bila opravdana i u interesu naroda.

Pavelić je došao na vlast govoreći, da donosi mir, a sada se sprema da nas šalje na klaonicu za interese kapitalističkih vlastodržaca.

RADNICI, SELJACI, INTELEKTUALCI, GRADANI!

Počela je velika bitka, najveća bitka u historiji čovječanstva. U borbu je stupila nepobjediva Crvena armija, armija radnika i seljaka, izazvana napadom imperijalističkih razbojnika. Oči su čitavog potlačenog čovječanstva uperene u Moskvu.

Oduprite se namjerama »naše« marionetske vlade, da vojnički i materijalno našom krvlju i mukom podupre naše tlačitelje. Pojačajte naprotiv borbu za oslobođenje, koje ćemo u zajednici s nepobjedivom vojskom radnika i seljaka Crvenom armijom, sigurno postići. Zbijmo stoga svoje redove. Komunistička će Vam partija pokazati put.

RADNICI, SELJACI, GRAĐANI, OMLADINO!

Ova vlada namjerava izvršiti mobilizaciju i uvrstiti vas u kontrarevolucionarnu armiju radi prolijevanja krvi vaše sovjetske braće i održanja preživjelog kapitalističkog sistema. Ne odazivajte se pozivima za mobilizaciju, spriječavajte stvaranje kontrarevolucionarne vojske, koja bi imala da brani interese krupnih kapitalista i narodnih tlačitelja. Spriječite svako pomaganje takvoj vojsci.

VOJNICI, PODOFICIRI I OFICIRI!

Spriječite namjere plaćeničke frankovačke vlade da vas šalje u borbu protiv sovjetskog naroda, jer pomaganje njemačkih fašističkih vlastodržaca značilo bi pomaganje tlačitelja hrvatskog naroda. Ukoliko vas nasilno uspiju baciti na frontu, okrenite oružje protiv vašeg neprijatelja, a bratimite se sa svojom braćom sovjetskim radnicima i seljacima u uniformama Crvene armije.

RADNICI I RADNICE!

Obustavljajte proizvodnju u poduzećima koja rade za njemačku imperijalističku armiju, spriječavajte transport vojnika, hrane i ratnog materijala za Njemačku.

SELJACI!

Oduprite se rekviziciji i izvozu hrane za njemačke imperijaliste.

RADNICI, SELJACI, VOJNICI I GRAĐANI!

Ne nasjedajte glasinama raznih plaćenika i neprijatelja naroda. Slušajte glas Komunističke partije, koja će vas pravovremeno obavještavati i davati upute za borbu. Ne slušajte one, koji Vam govore da treba skrštenih ruku čekati dolazak Crvene armije.

HRVATSKI NARODE!

Kucnuo je čas, kada treba stupiti u borbu za konačno nacionalno i sionalno oslobođenje. Vjera u pravednost naše borbe, pravednost borbe svih potlačenih naroda, nepobjedivost Crvene armije, dovest će nas do konačne pobjede, koja će konačno osigurati mir i bratstvo među narodima.

ŽIVJELA PRAVEDNA BORBA SSSR-a!

ŽIVJELA NEPOBJEDIVA CRVENA ARMIJA!

ŽIVJELA SOLIDARNOST HRVATSKOG NARODA SA NAPADNUTIM NARODIMA SOVJETSKOG SAVEZA!

DOLJE FAŠISTIČKI VLASTODRŠCI NJEMAČKE I NJIHOVI PLAĆENICI U HRVATSKOJ!

ŽIVJELA BORBA HRVATSKOG NARODA ZA NACIONALNO I SO-
CIJALNO OSLOBODENJE!

ŽIVJELA KOMUNISTIČKA PARTIJA HRVATSKE!

CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE

Original, umnožen geštetnerom, latinicom, 34×21, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-3/4

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 4, str. 19—23

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu Izvještaja Zandarmerijske stanice Sestine Kotarskoj oblasti Zagreb od 26. lipnja 1941. . . »da je noću između 24 i 25 VI 1941. u Bukovcu razbacana veća količina komunističkih letaka . . .«. Prema navedenom istaknut je datum poslije kojega dokument nije mogao nastati. (AH; KOZ kut 74 Pov. br. 366/41, str. 3).

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPH.

³ Odlukom Državnog tužništva u Zagrebu Br. Kns. 1-1941/102 zabranjeno je rastura-
nje ovog letka.

8.

[1941., srpanj]¹

[Zagreb]²

Letak Centralnog komiteta Komunističke Partije Hrvatske kojim se objašnjava napad Njemačke na Sovjetski Savez kao napad uperen protiv slobode i nezavisnosti svih naroda, te se pozivaju svi rodoljubi u Hrvatskoj, pristalice Hrvatske seljačke stranke, Samostalno demokratske stranke, vojni obveznici, vojnici, podoficiri i oficiri i ustaše, da ujedinjeni u jedinstveni nacionalno-oslobodilački front stupe u borbu protiv okupatora i njegovih pomagača za nacionalno oslobođenje od fašističkog jarma

RADNICI, SELJACI, INTELIGENCIJO I SVI DOMOLJUBI! HRVATSKI NARODE!

Otkako je Njemački fašizam opet jednom vjerolomno pogazio jedan ugovor i zadanu riječ i preko noći mučke, podmuklo i razbojnički napao Sovjetski Savez, sve više dolazi do izražaja porobljenost naše zemlje. Obruč pljačke, gladi i terora sve se više steže oko grla našega naroda. Povrh toga je Pavelić uputio javni poziv na stvaranje »dobrovoljačkih« bandi za borbu protiv naroda SSSR-a, a njemački je fašistički radio objavio da je i vojsku stavio fašistima na raspolaganje, da bi udovoljio svojim obvezama iz trojnog pakta.³ I krv bi svoju trebao hrvatski narod prolijevati za interese njemačkog fašizma. A kakova je ta borba fašizma? Fašizam je napao SSSR, da bi osigurao svoje dosadašnje ratne uspjehe i zadržao u ropstvu potlačene narode, koji se sve više dižu i sve više svoje oči upiru u Sovjetski Savez, kao zaštitnika porobljenih i potlačenih. **Stoga ovaj mučki napad nije samo napad na**

narode Sovjetskog Saveza, nego je uperen i protiv slobode i nezavisnosti svih naroda koji stenju pod ropstvom fašizma, pa čak i hrvatskog naroda. Zato borba Sovjetskog Saveza nije samo njegova borba, nego borba svih po fašizmu potlačenih i porobljenih naroda.

Borba je Sovjetskog Saveza dakle pravedna borba, nametnuti rat protiv fašističkih pljačkaša i okupatora, jednako kao što je i borba hrvatskog naroda za nacionalno oslobođenje pravedna borba. No ovaj golemi rat golemih vojski pruža priliku hrvatskom narodu, da jače povede borbu za svoje nacionalno oslobođenje i daje mu sigurnost, da će u savezu sa Crvenom armijom radnika i seljaka sigurno pobijediti svoje okupatore, fašističke krvnike i njihove frankovačke plaćenike u Hrvatskoj.

PRISTAŠE HRVATSKE SELJAČKE STRANKE I SAMOSTALNO-DEMOKRATSKE STRANKE!

I vi ste za nacionalnu slobodu; za pravo naroda da sam odlučuje svojom sudbinom na cijelom svom teritoriju; za bratstvo među narodima, a protiv razbojničkih ratova i fašizma.

DOMOLJUBI! Krvnici, koje su okupatori postavili na našu grbaču, pristali su — tobože u vaše ime — da se kolijevka naša Dalmacija pripoji Italiji; oni raspiruju nečuvenu mržnju među narodima, koji nastavaju našu domovinu; predaju dnevno vašu muku, neophodno potrebne životne namirnice, vašem tlačitelju, uvode nečuvan teror protiv svih vas, koji ste spremni da se borite za svoje svijetle ideale; predavaju živote vaše omladine, da njihovom krvlju pokušaju podjarmiti i druge narode, da njihovom krvlju udare po glavnim snagama vaše borbe.

Komunistička Partija Hrvatske vas sve poziva, da se udružimo u jedinstven nacionalno-oslobodilački front za odlučnu borbu za naše nacionalno oslobođenje, za oslobođenje svih porobljenih naroda od fašističkog jarma. Pridružimo se borbi slobodnih Sovjetskih naroda protiv zajedničkog neprijatelja. Povedimo zajedno nepomirljivu borbu protiv fašističkih krvnika i protiv svih onih, koji im pomažu. Postavimo kao jedini uslov za saradnju, da se neće u toj borbi ni pod kojim uvjetima i ni pod koju cijenu pomagati fašizam i njegove pomoćnike. Neka vam ne smeta različnost naših pogleda na svijet, nacionalna ili vjerska pripadnost — prepustimo da oslobođeni narod sam riješi sva ta pitanja. Zajednički povedimo borbu protiv svih kapitulanta, malodušnika i neprijatelja borbe Sovjetskog Saveza jer su to i naši neprijatelji. Ne vjerujte podloj laži naših zajedničkih neprijatelja, da se Komunistička partija bori za uspostavu versajske Jugoslavije i ponovnu prevlast srpske gospode. **Ne! Narod ima sam odlučiti kako će živjeti. Nakon pobjede nad fašizmom, neka Hrvati, Srbi, Slovenci, Crnogorci i ostali porobljeni narodi urede svoje međusobne odnose kao ravnopravni i slobodni narodi.**

U našoj nas pravednoj oslobodilačkoj borbi neće zaplašiti niti bjedomučni teror krvavih plaćenih fašističkih izdajica, niti »priječki sud«. ⁴ Pale su već mnoge žrtve tog pobješnjelog terora. Ovih su se dana krvavi fašistički sluge u Hrvatskoj poprskali nevinom krvlju četvorice mladih hrvatskih radnika. ⁵ Izmrcvarili su ih do smrti da bi iznudili od njih tobožnja priznanja, a onda su ih »osudili« na smrt. »Navik živi ki zgine pošteno«, a radnička klasa i narod su u svojoj borbi neslomivi. Krvnicima će uskoro narod suditi!

VOJNI OBVEZNICI, VOJNICI, PODOFICIRI I OFICIRI!

Ne nanosite ljagu slobodoljubivom hrvatskom narodu, ne idite u dobrovoljce protiv SSSR-a. Ne odazivajte se mobilizaciji za rat protiv SSSR-a. Nedajte da vas vaši krvnici upotrebe za stvaranje kontrarevolucionarne vojske i za borbu protiv vlastitog naroda. U koliko vas natjeraju u vojsku i u borbu, okrenite oružje protiv vašeg pravog neprijatelja.

USTAŠE! Mnogi ste stupili u ustaški pokret, jer ste vjerovali, da ćete tako izvojevati slobodu vašem narodu. Te vaše osjećaje nastoje podlo iskoristiti za služenje vašem najgorem neprijatelju, a protiv vlastitog naroda. Vrijeme je još da se trgnete i otkazete poslušnost vašem izdajici »poglavniku« i da se pridružite narodnoj borbi. Budite dostojni sinovi svoga naroda, a izdajicima i njihovim trabantima sudit će gnjev narodni.

HRVATSKI NARODE! Udruži sve svoje sile u složenu borbu za osnovna narodna prava. Spriječi složnim silama pljačku u korist fašističkih krvnika. Nedaj mu niti zrna žita, nedaj da prevozi ratni materijal preko naše zemlje, spriječi učešće Hrvatske u banditskom napadu na slobodne narode Sovjeta. Srušimo zajednički nametnuti nam režim Pavelićev, režim nacionalne izdaje i terora.

**ŽIVIO JEDINSTVENI NACIONALNO-OSLOBODILAČKI FRONT!
ŽIVJELA PRAVEDNA BORBA HRVATSKOG I OSTALIH NARODA
JUGOSLAVIJE!
ŽIVJELA PRAVEDNA BORBA NARODA SOVJETSKOG SAVEZA!
ŽIVJELA BRATSKA CRVENA ARMIIJA, ARMIIJA RADNIKA I
SELJAKA!
ŽIVJELO BRATSTVO I SOLIDARNOST POTLAČENIH NARODA S
NARODIMA SOVJETKOG SAVEZA!
DOLJE FAŠISTIČKI KRVNICI!
DOLJE NAMETNUTA FAŠISTIČKA VLADA TERORA I GLADI!
SLAVA STRIJELJANIM NARODNIM BORCIMA!**

CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE

Original, umnožen geštetnerom, latinicom, 34×21, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-3/5

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu podataka iz teksta dokumenta.

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPH

³ Primajući na znanje objavu rata Njemačke Sovjetskom Savezu od njemačkog poslanika u NDH S. A. Obergruppenführera Siegfrieda Kaschea, Poglavnik je izjavio: »... da će Hrvatska u smislu Trojnog pakta i u duhu prijateljstva i odanosti prema Reichu i silama Osovine najspremnije udovoljiti svim svojim dužnostima, koje za nju proističu iz ovog događaja«.

⁴ Zakonska odredba o prijekim sudovima potpisana je 17. svibnja 1941. (Narodne novine, Zagreb, CV/1941, 20. V, Br. 32, str. 1) i Izvanredna zakonska odredba i zapovjed o prijekim sudovima glede pokušaja nasilja proti imovini ili životu državljana NDH i dr. (Narodne novine, Zagreb, CV/1941, 26. VI, Br. 60, str. 1)

⁵ 27. lipnja 1941. strijeljani su u Zagrebu Šikić Ivan, Sutlarić Ivan, Škrnjug Stjepan i Gašparović Vilim

[1941., srpanj]¹
[Zagreb]²

Poziv Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske hrvatskom narodu da se inspiriran herojskom borbom sovjetskog naroda i Crvene armije, digne protiv fašističkih napadača okupljen u Hrvatski nacionalni oslobodilački front u opću borbu protiv okupatora i domaćih izdajica. Poziv je upućen i Srbima u Hrvatskoj da se odupru teroru neprijatelja

HRVATSKI NARODE!

Prošlo je pet tjedana od podmuklog napadaja krvavih fašističkih razbojnika na slobodne i kulturne narode **Sovjetskog Saveza**. Fašistički su razbojnici, na čelu sa suludim **Hitlerom** smatrali, da će iznenadnim napadom i »**munjevitim udarcem za tri tjedna**« slomiti snagu nepobjedive junačke **Crvene armije**. Dosadašnji rezultati ratovanja pokazuju, a ubrzo će još opipljivije dokazati da su se fašistički razbojnici grdo prevarili u svojim zločinačkim računima. Crvena Armija, pomognuta jednodušnošću naroda Sovjetskog Saveza i solidarnošću cijeloga naprednog čovječanstva, bori se nevidenim poletom, heroizmom i požrtvovnošću. Ona je fašističkim hordama zadala takve smrtonosne udarce kakve one do sada nisu nigdje dobivale. Svaka stopa sovjetske zemlje koju su fašistički razbojnici zauzeli na prepad, plaćena je krvavo ogromnim gubitcima elitnih fašističkih trupa i najboljim ratnim materijalom. Zato je njemački general **Mehring**, prije no što je pao u **sovjetsko zarobljeništvo**, javio svojoj glavnoj komandi: »**Još nekoliko ovakvih uspjeha i naša je propast sigurna**«.

Heroizam Crvene armije i sovjetskog naroda slomio je fašističke planove o uništenju **SSSR-a**. Smrtonosni udarci Crvene armije i borba porobljenih naroda uništiti će fašizam i njegovu krvavu tiraniju. Vodeće ličnosti njemačke fašističke armije sve jasnije uviđaju neizbježnost sloma Hitlerovih zločinačkih planova.

Fašistički krvoloci u svim zemljama, čija je sudbina povezana sa sudbinom njemačkih fašističkih razbojnika, nastoje da krvavim progonima uguše simpatije naroda u svojim zemljama za pravednu stvar **SSSR-a**, da u krvi uguše narodnu borbu protiv fašističkih okupatora i tlačitelja. Oni prikupljaju **dobrovoljačke bande**, silom tjeraju vojnike i oficire na **front protiv SSSR**, izgledaju svoje narode i šalju hranu i ratni materijal tlačiteljima naroda, vrše odvratnu propagandu protiv svega što je napredno, slobodno i domoljubivo. Sve to radi i izdajnička **frankovačka banda** s plaćenikom **Pavelićem** na čelu.

HRVATSKI NARODE!

Po čitavoj **Europi** potlačeni narodi vide, da borba Sovjetskog Saveza nije samo njegova nego i njihova borba, pa se dižu u otvorenu i odlučnu borbu protiv **fašističkih tlačitelja**. To pokazuju oružani sukobi u **Rumunjskoj** i **Poljskoj**, uništavanje komunikacija i ratnog materijala u **Mađarskoj**, **Češkoj** i **Norveškoj**, te niz akcija u ostalim zemljama Europe. U **Hercegovini**, **Crnoj Gori** i **Srbiji** masovni su narodni **partizanski odredi** počeli tamaniti okupatorske

snage naših zajedničkih neprijatelja. U **Hrvatskoj** su mnoga sela bila prisiljena pobjeći u šumu pred **terorom ustaških bandi**. Neka su od njih prihvatila borbu i oružjem u ruci odbili napad i protjerali **ustaše**. Nisu to **četničke akcije**, koje su organizirala srpska gospoda, kako to lažno prikazuju **frankovački plaćenici**, nego se tu radi o opravdanoj borbi svih naroda **Jugoslavije**, pa i hrvatskog naroda protiv okupatora i njihovih plaćenika.

Hrvatski narode! Došao je čas da razviješ dalje ovu borbu da ujedinen oružjem u ruci tjeraš okupatore iz naše porobljene domovine, da tamaniš njihove sluge, **frankovačku bandu**, da tako spriječavaš izgladnjavanje naroda, **iseljavanje** sa svojih domova i ubijstva nedužnih ljudi. Naša je domovina postala tamnicom naroda. **Velebit** i sve rijeke smrde od lješina poubijanih nedužnih ljudi. Vlada teror, kakav ne pamtimo ni za najcrnijih godina **velikosrpske šestojanuarske diktature**. Ostvarimo poruku, koju nam daje **Centralni Komitet Komunističke Partije Jugoslavije** u proglasu od 12. 7. o. g.:

Hrvati!

Groznu sramotu nanosi vam ogavni izdajnik **Pavelić** i njegova ustaška banda **stvarajući nekakve dobrovoljačke odrede** protiv sovjetskog naroda. Hrvati, ne dozvolite da ijedan dobrovoljac krene protiv Sovjetskog Saveza. Ako vas budu tjerali na silu, vi bježite u šume i stvarajte partizanske odrede, vodite borbu protiv okupatora i **Pavelićeve ustaške bande**. Hrvati, organizirajte se i srušite uzurpatorsku vladavinu **Pavelića**, ujedinite svoje snage sa srpskim, crnogorskim, slovenskim i drugim narodima, koji već vode oružanu borbu protiv okupatora i njihovih slugu. Ustajte bez oklijevanja na borbu protiv okupatora i ustaša, koji idu u pohod protiv oslobodilačke borbe **Srba, Crnogoraca** i drugih naroda«.

Radnici! Oduprite se oružjem u ruci zulumu okupatora i njegovih frankovačkih plaćenika. Uništavajte tvornice, koje rade za neprijatelja ili za »našu« vojsku, koju namjeravaju poslati u borbu protiv vlastitog naroda, protiv oslobodilačke borbe bratskih naroda, koji stenju pod istim jarmom, te protiv bratskog slobodnog naroda SSSR-a.

Seljaci! Oduprite se oružjem u ruci zulumu okupatora i njegovih frankovačkih plaćenika. Ne dajte da vam oduzimu žito. Sakrijte ga, tjerajte oružjem rekvizitore i njihovu pratnju. Silom oduzimajte natrag ono, što vam otmu, a ako to ne možete spalite ga. Ne dajte da vam ustaše dođu haraćiti u selo. Silom ih istjerajte napolje i razbijte njihove snage u vašem mjestu i okolini.

Srbi u Hrvatskoj! Ne dajte se terorizirati i ubijati. Ne dajte da vam oduzmu vaše domove, krvavo stečeno imanje, pa i same živote. Oduprite se nasilju i znajte, da su simpatije hrvatskog naroda na vašoj strani, te će vam on u toj borbi pomoći.

Hrvati! Ne dajte da odgovornost i ljaga za zločine okupatora i njihovih frankovačkih slugu padne na nas, za njihove je zločine suodgovoran i svaki onaj, koji im povlađuje ili bez protesta gleda njihovo haraćenje. Krvavom će **fašizmu** skoro odzvuniti — obračunat će s njim herojska **Crvena armija** i svi potlačeni narodi, a ogorčeni će narod pravedno suditi svima onima, koji su odgovorni za sve učinjene zločine i nasilja.

Vojni obveznici! Ovih se dana vrši mobilizacija pod krinkom pojedinačnih poziva. Zovu vas u vojsku da bi vas slali u borbu protiv vlastitog naroda, protiv oslobodilačke borbe potlačenih naroda i protiv Sovjetskog Saveza. Ne odazivajte se tim pozivima, oduprite se **mobilizaciji**, organizirajte narodne odrede za borbu protiv okupatora i njihovih plaćenika.

Vojnici, podoficiri i oficiri! Oduprite se svakom transportiranju vojske za borbu protiv vlastitog naroda, protiv oslobodilačke borbe bratskih naroda, srpskog, crnogorskog i drugih, te protiv naroda SSSR-a. Napuštajte **vojničke transporte**, napuštajte vojsku, prelazite na stranu narodne oslobodilačke borbe.

Žene! Ne dopustite da vaše muževe i sinove krvavi fašisti žrtvuju za svoje zločinačke ciljeve!

Hrvatski narode! Kucnuo je čas odlučne borbe, kucnuo je čas kad treba ne samo uništavati sve što je neprijatelju vrijedno i pomalo uništavati njegove snage, nego kad treba zbiti svoje redove, zbiti sve narodne snage i tako jedinstvenom snagom istjerati okupatora, svrgnuti njegovog plaćenika Pavelića, ujediniti **Dalmaciju** i **Medimurje** s maticom zemljom.

Komunistička te partija poziva da ujediniš sve svoje snage bez obzira na pripadnost političkih stranaka, vjeri itd. u **jedinstven hrvatski nacionalno-oslobodilački front**. Ne dajte se zaplašiti krvavim terorom, nego na svako nasilje, na svako umorstvo bilo kojeg Hrvata, Srbina ili **Židova** odgovori strijeljanjem desetorice pripadnika okupatorskih vojski ili narodnih izdajica, frankovačkih plaćenika. Stanite na čelo hrvatskog naroda u borbi protiv fašističkih okupatora i njihovih frankovačkih plaćenika, povežite sve narodne snage za tu borbu, stavite svoje odlučnost i iskustvo u službu oslobodilačke borbe hrvatskog naroda, služite svima primjerom u toj borbi!

VAN S OKUPATORIMA! DOLJE VLADA PLAĆENIKA PAVELIĆA!
ŽIVJELA PRAVEDNA BORBA HRVATSKOG NARODA!
ŽIVJELO JEDINSTVO HRVATSKOG NARODA!
ŽIVJELO BRATSTVO SVIH POTLAČENIH NARODA JUGOSLAVIJE!
ŽIVJELO BRATSTVO HRVATSKOG NARODA S NARODIMA SSSR-a!
ŽIVJELA CRVENA ARMIJA!

CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE

Kad pročitaš, daj dalje!

Original, umnožen geštetnerom, latinicom, 27×20, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-3/6

Objavljen u

Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 5, str. 23—26

Građa za historiju NOP u Slavoniji, knj. I, dok. br. 43, str. 70—72

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu podataka iz teksta dokumenta

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPH.

[1941., srpanj]¹
[Beograd].

Pismo Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o potrebi što hitnijeg uklanjanja slabosti u radu Centralnog komiteta KPH koje se očituje u nedosljednom provođenju linije Centralnog komiteta KPJ u vezi napada Njemačke na SSSR i subjektivnim neslaganjima, te se poziva Centralni komitet KPH, kao i komunisti Hrvatske da pojačaju svoju aktivnost u borbi protiv neprijatelja

Original, pisan mašinom, latinicom, 34×21, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-3/7

Dokumentu nedostaje završni dio

¹ Dokument nije datiran. Vrijeme nastanka dokumenta je srpanj 1941. jer je dokument nastao neposredno iza sastanka Centralnog komiteta KPJ koji je održan 16. srpnja 1941.

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPJ.

[1941., srpanj]¹

Zakletva partizana u Hrvatskoj²

OKRUŽNICA BR. IV

KOMANDIRIMA PARTIZANSKIH ODREDA NA KORDUNU I PRIMORJU

Dostavlja se tekst zakletve po Glavnom štabu Jedinstvene nacionalne oslobodilačke fronte s time da prednju zakletvu izvrše svi partizanski odredi na ovom okrugu. Tekst zakletve glasi:

»Zaklinjem se da iz ruku neću pustiti oružje sve dok posljednji fašistički okupator ne napusti moju zemlju, sve dok posljednji ustaški gad ne bude iskorišten.

Zaklinjem se da ću se neprijatelju, koji je, pomoću domaćih izdajica i plaćenika, porobio i opljačkao moju zemlju, klao i ubijao moj narod, žene i djecu, otimao moje žito, moj trud i muku i izgonio me sa mog djedovskog ognjišta, zaklinjem se da ću mu se osvetiti nemilosrdno, da ću mu nanositi udarac, krv za krv, smrt za smrt.

Zaklinjem se da ću u nemilosrdnoj borbi protiv ustaških razbojnika čuvati se i kaniti svakog samovoljnog ispada i osvećivanja nad mirnim stanovništvom, ženama i djecom ma kakve vjere i narodnosti bili, zaklinjem se da ću svagdje i uvijek zastupati misao bratstva i zajedničke borbe Srba, Hrvata i muslimana za čišćenje moje zemlje od zajedničkog neprijatelja, protiv fašističkih okupatora i domaćih izdajica i plaćenika, bili oni iz srpskih, hrvatskih ili muslimanskih redova.

Zaklinjem se da ću prije umrijeti nego odati sebe ili svoje drugove i našu svetu borbu, da ću prije umrijeti nego pljačkom ili samovoljnim nasiljem okaljati zastavu pod kojom se borim.

Ako prekršim ovu svetu zakletvu, ako pokažem slabost, malodušnost, kukavičluk, nedisciplinovanost ili zlonamjerno izdam interese svog naroda, NEKA SRAMNO PADNEM OD RUKU SVOJIH DRUGOVA!«

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Operativni komitet
Karlovac

K. 10. XI. 1941.

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 23, str. 76

¹ Tekst zakletve partizana u Hrvatskoj napisao je Marko Orešković član Centralnog komiteta KPH u srpnju 1941.

² Tekst zakletve donesen je u Okružnici br. IV Operativnog komiteta Karlovac od 10. rujna 1941. g.

12.

1941., kolovoz, 17.
[Beograd]¹

Direktiva Josipa Broza Tita, sekretara Centralnog komiteta KPJ i komandanta NOP odreda Jugoslavije Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske i Operativnom partijskom rukovodstvu Centralnog komiteta KPH za stvaranje, učvršćivanje i međusobno povezivanje partizanskih jedinica i štabova, te o potrebi intenziviranja političkih akcija

Original u Arhivu za radnički pokret, Beograd, Reg. br. 1771
Ovjerovljeni prijepis u IHRPH

IHRPH, Zgb, KP-3/9

Objavljen u
Zbornik VII, tom II, knj. 2, dok. br. 9, str. 41—42

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg boravišta Josipa Broza Tita.

13.

[1941., kolovoz]¹
[Beograd]²

Pismo Josipa Broza Tita, sekretara Centralnog komiteta KPJ i Vrhovnog komandanta NOP odreda Jugoslavije Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske, Operativnom partijskom rukovodstvu Centralnog komiteta KPH i Štabu NOP odreda Hrvatske o potrebi koordiniranja partizanskih borbi u Hrvatskoj i Bosni, upućivanju španjolskih boraca na teren Bosne kao

pomoć tamošnjem političkom rukovodstvu, poduzimanju mjera za snabdjevanje partizana obućom i odjećom u zimskim uvjetima, o odabiranju predstavnika HSS za Narodni komitet oslobođenja, te traži izvještaj o akcijama i borbama partizana u Hrvatskoj i Dalmaciji

Kopija dokumenta u Arhivu za radnički pokret
Beograd, Reg. br. 1772
Ovjerovljeni prijepis u IHRPH
IHRPH, Zgb, KP-3/13

Objavljen u
Zbornik VII, tom II, knj. 2, dok. br. 8, str. 36—38

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu podataka iz teksta dokumenta.

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPJ i boravišta Josipa Broza Tita.

14.

[1941., kolovoz]¹
[Beograd]²

Pismo Josipa Broza Tita, sekretara Centralnog komiteta KPJ Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske kojim šalje odluku o kaznama za Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske i traži da se poduzmu energične mjere za proširenje partizanske borbe i narodnog ustanka u čitavoj Hrvatskoj, te obavještava o širenju ustanka o širenju ustanka u Srbiji i Crnoj Gori

Kopija dokumenta u Arhivu za radnički pokret,
Beograd, Reg. br. 1785
Ovjerovljeni prijepis, 2 lista

IHRPH, Zgb, KP-3-/10

Dio dokumenta objavljen u
Zbornik VII, tom II, knj. 2, dok. br. 7, str. 34—36

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu podataka iz teksta dokumenta.

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPJ i boravišta Josipa Broza Tita.

15.

[1941., kolovoz, 14]¹
[Krbavica]²

Izvještaj Marka Oreškovića,³ člana Centralnog komiteta KPH Centralnom komitetu KPH o borbama u Bosanskoj Krajini, problemu izbjeglica iz Like, pokušaju razbijenih domobrana i ustaša da se uz pomoć Talijana reorganiziraju u Gospiću, monetarnim makinacijama talijanskog okupatora u Kninu, rastu neraspoloženja naroda prema Talijanima, te o potrebi razvijanja jake propagande narodnooslobodilačke borbe

Dragi drugovi

Situacija u ovome kraju još je vrlo ozbiljna. Pojavili su se mnogobrojni problemi koje treba hitno rešavati borbe se vode na sektoru između Kulen Vakufa, Bihaća, Bos. Petrovca i Bos. Krupe. Centar ove borbe su bile saobraćajno raskršće Vrtoče, zahvaljujući hrabrosti i prisebnosti jednog našeg druga koji je rukovodio napadom (drug Đoka)⁵ naše su snage uspele da razbiju brojno nadmoćnijeg neprijatelja koji se bio tu utvrdio. U Vrtočama je bilo utvrđeno oko 350 neprijateljskih vojnika. Sigurno ste primili naš izvještaj da je na tom mjestu ostalo oko 100 mrtvih nekoliko ranjenih i 29 zarobljenih, 4 teška mitraljeza, 10 lakih nekoliko desetina pušaka i veća količina ratne spremne i municije pala je u naše ruke, nažalost je ovo razvučeno bez ikakvog reda i tako nije pravilno iskorišćeno, koliko mi je poznato sad se najgorčnije borbe vode u selu Orašću⁶ više Kulen Vakufa. Juče je palo selo Čukove,⁷ nakon ogorčene borbe, neprijatelj je ogorčeno branio kuću po kuću i ni jednu kuću nije napustio i dok kuća nije zapaljena. Pojednostosti o borbama na ovom sektoru detaljnih nema. Za sada je osječen svaki pristup Kulen Vakufu i prekinuta veza između Bos. Petrovca i Bihaća jer su Vrtoča, Krnjeuša, Dubosko i Lipa u našim rukama. Prema vjestima koje sam dobio iz Bosne Mrkonjić Grad i Bos. Dubica jest u našim rukama. Borbe u Bosni oko Banje Luke i Jajca traju, ali izvještaja nema.

Iz Ličkog Petrova sela i srpskih sela iz okolice Bihaća dobili smo nekoliko hiljada izbjeglica isključivo žena i sitne djece dok su se po njihovim izjavama ljudi razbegli po šumama ili su odvedeni u ropstvo i poubijani od Ustaša. Ovde je velika nevolja zbog ishrane jer se ogromna masa svijeta ne može više izdržavati u ovom kraju. Tražim od Vas da preduzmete sve mere da se ovaj svet razdeli po Lici odnosno po našim selima koja su oslobođena. Javite mi koja bi sela mogla primiti izbjeglice iz Ličkog Petrova Sela.

Prema izvještajima koje sam primio iz Gospića ostaci razbijene hrvatske vojske i zbunjena Ustaška banda pokušava da se reorganizuje i pomoći Talijana izvrši prepad na nas. Italijani na svim krajevima drže isti stav t. j. pasivno se drže i jednoj i drugoj strani postičući i jednu i drugu stranu na bratoubilačku borbu. Bolna je stvarnost da se naša borba svakim danom sve više i više pretvara u bratoubilačku borbu Srba i Hrvata. Sve naše akcije i borba pašće u prah i pepeo i svićemo biti žrtva okupatora ako ne uspemo da našu bratoubilačku borbu pretvorimo u borbu protiv zajedničkog neprijatelja okupatora i njegovog zamjenika. Prema vjestima iz Dalmacije Italijani su povukli svoje operativne jedinice od Knina u pravcu Siverić i Drniš, kamo će sa ovim jedinicama to nije poznato. Talijanski prijatelji a naši izdajnici izvještavaju me da je to u stvari pregrupisanje trupa i da će za ove krajeve biti pozvana samo rezerva dok će glavna operativna snaga biti prebačena preko Mostara i Sarajeva za ugušenje ustanka u centralnoj Bosni.

Ovde je zavladała nestašica soli i ostalih industrijskih proizvoda, u Dalmaciji vlada nestašica hrane naročito mesa. Pod takvim stanjem stvari mi smo primorani da vršimo zamenu. Trgovačke su teškoće vrlo velike, pojavilo se momentalno⁸ pitanje, koje je dobilo vrlo oštar oblik i zauzima vojno politički karakter, Srbski trgovci formiraju i na dinarsku valutu i nastoje da Talijane ubede da treba izbaciti kune a uvesti samo lire i dinare. Talijani razmenjuju u svojim bankama dinare u lire te nastoje da zavedu valutu lire. Hrvatski trgovci u Kninu opiru se tome i hoće da održe kune. Italijani iskorišćavaju tu

međusobnu borbu te jednom i drugom nameću lire nameću im svoju monetarnu trgovačku i političku vlast. Velike su teškoće oko dobijanja lekova a naročito kinina i inekcije protiv malarije. U Dalmaciji tvrde da kinina ne mogu dobiti zbog toga što je velika količina njemcima potrebna za njihovu vojsku na frontu kod Smolenska.

Italijani su obećali i proširili kod vesti preko svojih agenata da će sve bivše srpske službenike primiti ponovno u službu i da će im isplatiti zaostale plaće. Zato svi ti tipovi jedva očekuju dolazak Italijana i već prave platne spiskove da prime platu. Narod masovno nije raspoložen da primi borbu sa Italijanima ali ogorčenje protiv njih raste svakim danom sve više. Među narodom vlada duboko uvjerenje da se oružje, nesmiije predati nikome. Mi smo ovde mišljenja da je potrebno sve raspoložive snage skoncentrisati u propagandu za pretvaranje bratoubilačkog rata između Srba i Hrvata u zajedničku borbu za oslobođenje i jednih i drugih od stranih okupatora. Sve naše snage moraju biti skoncentrisane na ovu parolu inače naša borba ne vodi nikakovom cilju. Mi odavde skrećemo pažnju da će to biti strahovito teško. Ali ipak mislimo da se to mora preduzeti pod svaku cijenu i da se neprijateljski odnosi moraju pod cenu najvećih žrtava preokrenuti u zajedničku borbu protiv zajedničkog neprijatelja. Ja Vam u prilogu šaljem obaveštenje koje sam morao dati u punom njegovom obliku masama onako kako sam ga ja primio od onih koji su pregovarali sa Nikom Novakovićem⁹ Italijanskim agentom. Italijanski agenti tvrde mi otvoreno da Italijani nemisle uopće da frontalno zauzimaju onu granicu koju su označili na karti. Mnogi tvrde da oni uopće neće spuštati svoje odrede u Srb, a još manje u Bos. Grahovo. Međutim ovim pričama netreba vjerovati.

Ja lično imam utisak da Talijani nastoje da se posluže ekonomskim i političkim sredstvima prije nego oružjem. Naročito hoće da iskoriste suprotnosti između Srba i Hrvata kako nacionalne tako monetarne. Oni u svojim bankama primaju hiljadarke i petstodinarke koje odavno nevrede u Hrvatskoj a razmjenjuju i stodinarke čija važnost ovah dana treba da prestane u Hrvatskoj. Razume se da su se pod ovakovim uslovima pojavile pljačke prevare i crne berze. Italijanske banke menjaju lire u odnosu jedna lira 2.60 dinara. Crnoberzijanci prodaju lire 3.30 dinara za jednu hiljadarku daju po 700 dinara a za 500 dinara daju 350 dinara. Tako kad se jedna hiljadarka promeni najprije u dinare pa onda u lire za 1000 dinara dobije se oko 500 dinara. Takav je isto slučaj u praksi i sa kunama. Dakle Talijani vode neverovatnu monetarnu politiku. U trgovačkoj praksi ratni špekulanti i vojni liferanti dobili su široko polje rada. Mi ovde vodimo energičnu borbu protiv švercera i ratnih špekulanata i tom pogledu imamo uza se sve opšto odobravanje mase. Na toj stvari saćemo razviti što veću propagandu a u tom pravcu preduzimajte i Vi mere na sve strane. Propaganda mora da bude isto toliko važno oružje kao i metci pa i na mnogim mestima i u mnogim pitanjima i važnija. Činite sve da pohvatate veze na sve strane i o svakom događaju kako onome što sigurno saznate tako i o onome što čujete kao nepotvrđenu verziju ili poluvjerovatno tvrđenje i izvještavajte i nas ovdje. U ovom pravcu izdavajte naređenje i uputstva da bi smo mogli dobiti i mi ovde i vi tamo puni pregled svih vojnih, političkih ekonomskih i ostalih društvenih pojava u našoj sredini. Pazite da izvještaje koje šaljete meni šaljete preko sigurnih ljudi i ako su nameñjeni meni lično da se dostave samo meni lično u ruke da se nebi desilo da izvještaji i ne dopiju ovamo nego da odu u ruke neprijatelja. Ova predostrožnost je neophodna

s obzirom da u ovim krajevima imamo mnogo izbjeglica i već smo uhvatili nekoliko žena za koje smo sigurno utvrdili da su špijunke sa visokom špijunskom naobrazbom a jedna se pokazala da ima već i nižu špijunsku karijeru. Za ostale stvari mogu da Vam pošaljem usmeno kurira u koliko Vam je potrebno. Dodite u vezu sa drugovima u Gospiću i oni će Vam dati iscrpne izvještaje. Ja mislim da Vi te izvještaje imate. Ja sam im pisao i oštro zamerio što su se prosto začaurili u Gospić nevedeći nikakva računa o uspostavljanju veza sa drugim mjestima i ne izvještavajući nas ovde šta je sa Perušićem, Vrhovinama i dali ima mogućnosti da mi uspostavljamo preko veze. Mi ćemo odavde preduzet sve mere za uspostavljanje veza sa Bosnom i održavanje već uspostavljenih veza, ali zato vi drugovi nastojte da nas obavestite o Vašim akcijama o svim vezama i događajima. Da bih Vas tražio oružje i municiju to znam da nemože. Ali sto puta ću Vam ponoviti da mi šaljete lekara i lekove, lekara i lekove i opet lekara i lekove. Drogove koje upućujete u ove krajeve bolje da ne uputite za sada ako nisu Srbi. Ja stvarno nemam veze nego preko Vas tamo jer zbog ogorčenih borba ovuda iz Bosne veze su onakve kao što ih i Vi znate. Novi momenat ni jedan ne mogu da Vam javim. Izvestite me hitno o svemu.

Usled započetih borba organizacija vojske ne napreduje kako bi trebalo jer ja u ostalom očekujem Vaše mišljenje u tome pravcu jer bez Vaših izvještaja ne mogu da preduzmem ništa. Drugovi u Mogoriću savršeno su ispravno postupili kad su obrazovali bataljon i dali mu ime Velebit.

S drugarskim pozdravom,

Original, pisan mašinom, latinicom, 34 × 21, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-3/8

¹ Dokument nije datiran. Prema izvještaju Informacionog biroa Štaba gerilskih odreda za srez Bosansko Grahovo i okolinu o borbama u Bosanskoj Krajini od 7. kolovoza 1941. (Zbornik VII, t. IV, knj. 1, dok. br. 5, str. 18—19) vidi se da je: »... Kulen Vakuf je opkoljen sa svih strana od bosanskih i ličkih odreda...«, što isto navodi autor dokumenta: »... Za zada je odsječen svaki pristup Kulen Vakufu...«.

Međutim, iz Izvještaja Informacionog biroa Štaba gerilskog odreda za srez Bosansko Grahovo i okolinu o borbama u Bosanskoj Krajini od 19. kolovoza 1941. (Zbornik VII, t. IV, knj. 1, dok. br. 19, str. 53—54) vidi se da je neprijatelj uspio 14. VIII da se probije »... prema Petrovcu i Kulen Vakufu...« s čime autor dokumenta nije upoznat, jer ne donosi jedan tako značajan podatak u svom pismu. Prema iznesenom, može se kao zadnji vjerovatni datum nastanka dokumenta uzeti 14. kolovoz 1941.

² Tada se u Krbavici nalazio Štab gerilskih odreda za Korenicu i okolicu.

³ Vladimir Popović, koji je dešifrirao ovaj dokument pretpostavlja da ga je napisao Marko Orešković.

⁴ Administrativna oznaka Centralnog komiteta KPH

⁵ Đoko Jovanić

⁶ Odnosi se na selo Orašac

⁷ Odnosi se na selo Čukovi

⁸ Pogrešno; treba: monetarno

⁹ Niko dr Novaković

16.

[1941., kolovoz]¹
[Zagreb]²

Izveštaj Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske Glavnom Štabu NOP odreda Jugoslavije o vojnoj i političkoj situaciji u Hrvatskoj

*Kopija dokumenta u Arhivu za radnički pokret
Beograd, Reg. br. 1786*

Objavljen u
Zbornik VII, tom II, knj. 2, dok. br. 11, str. 43—45

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu podataka iz teksta dokumenta.

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta KPH.

17.

[1941., kolovoz]¹
[Zagreb]²

Izveštaj sekretara Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske Vladimira Popovića Centralnom komitetu KPJ o partizanskim akcijama i ustaškom teroru na Kordunu i Lici

*Original, pisan rukom, latinicom
U Arhivu za radnički pokret Beograd, Reg. br. 1783*

Objavljen u
Zbornik VII, tom II, knj. 2, dok. br. 12, str. 46—49

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu podataka iz teksta dokumenta.

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta KPH.

18.

[1941., kolovoz]¹
[Zagreb]²

Izveštaj Vladimira Popovića, sekretara Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske Glavnom Štabu NOP odreda Jugoslavije o partizanskim akcijama u Lici i na Kordunu, te o krvoproliću kojeg su izvršili ustaše i Nijemci u Slavonskom Brodu

Original dokumenata u Vojnoistorijskom institutu JNA, Beograd

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 16, str. 53—56

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu podataka iz teksta dokumenta.

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta KPH.

[1941., kolovoz]¹[Zagreb]²

*Poziv Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske domobranskoj vojsci i vojnim obveznicima u Hrvatskoj da se udruženi u jedinstvenu nacionalnooslobodilačku frontu priključe rasplamsalnoj partizanskoj borbi svih porobljenih naroda Jugoslavije protiv okupatora i frankovačkih plaćenika za slobodnu i nezavisnu Hrvatsku*³

Smrt fašizmu, sloboda narodima!

Vojnici, podoficiri i oficiri!

Fašistički okupatori i izrodi hrvatskog naroda, frankovački plaćenici, pretvoriše našu domovinu u tamnicu naroda i krvavu klaonicu, u kojoj pobješjele ustaške bande pod okriljem fašističkih okupatorskih hordi, vrše pokolj nad hiljadama nevinih ljudi, ubijaju djecu, žene i iznemogle starce, trpaju u zatvore i logore na desetine hiljada, zvjerski muče zatvorenike do smrti, pljačkaju imovinu građana, izgladnjuju narod, pale sela i gradove, ognjem i mačem uništavaju sve one, koji smatraju, da je ispod čovečijeg dostojanstva da ropski gmižu pred okupatorima i njihovim ogavnim slugama, frankovačkim izdajicama naše domovine.

Slobodoljubivi hrvatski narod, koji se vijekovima borio protiv svojih tlačitelja, ne može skrštenih ruku podnositi ponižavanja, zulume, tiraniju i pljačku ni sadašnjih tlačitelja, fašističkih okupatora i njihovih vjernih pasa, frankovačkih plaćenika. Zato se i on laća oružja, da poput ostalih porobljenih naroda (Crnogoraca, Srba, Slovenaca, Makedonaca i ostalih) protjera fašističke okupatore i sruši omraženu marionetsku vladu izdajice Pavelića, da Dalmaciju, Primorje i Međimurje, koje su frankovački izdajnici prodali okupatorima, vrati u sastav Hrvatske, te da izvojuje svoju istinsku nacionalnu slobodu i nezavisnost.

Narodni ustanak bukti u mnogim krajevima. U Bosni, Dalmaciji, Lici i Kordunu bore se rame uz rame Hrvati, Srbi, komunisti i ostali pobornici slobode. U plamenu tog ustanka, koji se sve više širi, biti će satrvani i uništeni fašistički okupatori i njihove domaće sluge. Iz ruševina okupatorske i frankovačke tiranije uskrsnut će **Slobodna, nezavisna i napredna Hrvatska**, u kojoj ne će biti ni traga od okupatorske i frankovačke tiranije, pljačke, zvijerskog šovinizma i rasnog ludila.

Pobunjeni narod, koji se s oružjem u ruci diže protiv narodnih zlotvora a da brani svoju čast, slobodu, živote i imetak, **osniva pravu narodnu vojsku, partizanske odrede**. Ovi su odredi svojim junačkim djelima već natjerali strah u kosti okupatorima i njihovim krvavim psima-frankovcima. Oni su iz mnogih mjesta i krajeva **protjerali okupatore i razbili ustašku bandu**, te čvrsto drže vlast u svojim rukama. Time je pobunjeni narod dokazao, da okupatorska i frankovačka vlast nije nepobjediva, i da nema toga neprijatelja, koga ujedinjen i složan narod ne bi mogao pobijediti.

Vojnici, podoficiri i oficiri!

I nad vašim se glavama vije krvavi mač ustaške bande. I vi ste zapostavljeni i ugroženi. U pitanju je i vaša čast i vaši životi. Izdajnici hrvatskog naroda, frankovački plaćenici, nastoje da vas pretvore u vjerne sluge fašističkih okupatora i svoje krvave vladavine, u krvnike vlastitog naroda. Oni nastoje, da visoki poziv vojnika, čija je dužnost da brane slobodu i nezavisnost svog naroda, snize na stupanj običnih pandura. Vas hrvatske sinove tjeraju na klaonicu protiv bratskog sovjetskog naroda, da spašavate fašizam koji je porobio narode Europe i tjeraju vas u borbu protiv vlastitog naroda da bi spasili svoju omraženu, krvavu vladavinu u Hrvatskoj. Tjeraju vas u borbu protiv vlastitog naroda, koji se diže da oružjem u ruci brani svoju čast i slobodu a pri tom šire najogavnije klevete, da vas šalju u borbu protiv četnika, koje financiraju Židovi. Ne nasedajte tim ogavnim klevetama frankovačkih izroda, ne dajte se pretvoriti u njihovo oružje i krvnike vlastitog naroda!

Vojnici, podoficiri i oficiri!

Komunistička Partija Hrvatske, koja stoji na čelu narodne borbe protiv okupatora i njihovih domaćih slugu, obraća se vama narodnim sinovima i poziva vas da se priključite oslobodilačkoj borbi našega naroda. Ona vas poziva da se aktivno oduprete zapovijedima fašističkih okupatora i njihovog sluge, izdajice Pavelića; poziva vas, da otkazete poslušnost da se ne date tjerati na frontu protiv bratskog sovjetskog naroda, koji se bori i za vaše oslobođenje, da ne idete gušiti oslobodilačku borbu, srpskog, crnogorskog i ostalih naroda koji se bore za svoju slobodu, da se ne date natjerati u borbu protiv vlastitog naroda i njegovih partizanskih odreda. Ona vas poziva da pretvorite vojarne i vojne logore u tvrđave narodne oslobodilačke borbe, da dižete pobune i da se uključite u narodnu borbu protiv tlačitelja.

Vojnici, podoficiri i oficiri!

Vi se ne smijete dati pretvoriti u ubojice svoje braće, svojih otaca, rodaka, prijatelja i sugrađana, u ubojice žena, iznemoglih staraca i nevine djece. Komunistička Partija Hrvatske vas poziva, da se ugledate na one vaše čestite drugove oficire, podoficire i vojnike, prave narodne sinove, koje su frankovački plaćenici poslali da u krvi guše narodnu pobunu, **a koji su otkazali poslušnost, prešli na stranu pobunjenika i svoje oružje okrenuli protiv narodnih krvnika.** To je put kojim i vi morate ići, da bi ostali vjerni svom narodu i svojoj domovini. Na taj put vas poziva Kom. Partija i porobljeni hrvatski narod, čiji ste i vi sinovi; na taj put vas pozivaju grobovi desetine hiljada nedužnih ljudi koji su postali žrtve frankovačkih krvoloka; na taj put vas poziva plač žena i neopskrbijene djece, čiji su muževi i očevi poklani; na taj put vas poziva vapaj naroda, koji stenje u ropstvu i teži za slobodom i osvetom. Pođite tim svijetlim putem i dokažite narodnim zlotvorima i tlačiteljima, da ste vjerni sinovi svog naroda i dostojni potomci naših predaka.

Vojni obveznici! Ne odazivajte se pozivima izdajničke vlade Pavelića, ne dajte se tjerati u borbu protiv vlastitog naroda i protiv bratskog sovjetskog naroda. Stvarajte partizanske odrede, priključite se partizanima, učestvujte

aktivno u općoj narodnoj borbi protiv fašističkih okupatora i frankovačkih plaćenika.

Započela je oružana oslobodilačka borba hrvatskog naroda. To nije osamljena borba, već sastavni dio one divovske borbe koju svi porobljeni narodi Jugoslavije, svi porobljeni i svi slobodoljubivi narodi svijeta, na čelu s nepobjedivim SSSR, vode protiv fašističkog ropstva, tiranije i barbarstva a za slobodu i bolji život. Svi čestiti i napredni ljudi, svi oni koji vole svoj narod, svi koji teže za slobodom i pravdom, svi, svi bez obzira na nacionalnu, vjersku i političku pripadnost treba da se udruže u **jedinstvenu nacionalnu oslobodilačku frontu** za istjerivanje okupatora i uništenje njihovih frankovačkih plaćenika.

**ŽIVIO JEDINSTVENI NACIONALNO-OSLOBODILAČKI FRONT!
ŽIVJELA BRATSKA SOLIDARNOST SVIH NARODA JUGOSLAVIJE U
BORBI PROTIV FAŠISTIČKIH OKUPATORA!
ŽIVIO NEPOBJEDIVI SOVJETSKI SAVEZ!
VAN S OKUPATORIMA! NA VJEŠALA S KRVNIKOM PAVELIĆEM I MA-
RIONETSKOM VLADOM!
ŽIVJELI NARODNO-OSLOBODILAČKI PARTIZANSKI ODREDI!
ŽIVIO OPĆI NARODNI USTANAK!
ŽIVJELA KOMUNISTIČKA PARTIJA JUGOSLAVIJE!**

**CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE**

Pročitaj i daj dalje!

Original, umnožen geštetnerom, latinicom, 34 × 21. 1 list

IHRPH, Zgb, KP-3/11

Objavljen u

Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 6, str. 26—29

Građa za historiju NOP u Slavoniji, knj. I, dok. br. 51, str. 80—82

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu podataka iz teksta dokumenta.

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPH.

³ Odlukom Državnog tužništva u Zagrebu Br. Kns 1-1941/123 zabranjeno je rasturanje ovog letka.

20.

1941, rujan, 4
[Beograd]¹

Pismo Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske kojim se daju upute za političku i vojnu organizaciju ustanka u Hrvatskoj, stvaranju JNOF, zauzimanju pravilnog stava u štampi i stvaranju partizanskih odreda u Hrvatskoj. Izlaže se suština partizanske taktike i strategije. Ukazuje se na jedinstveni tekst

partizanske zakletve objavljene u »Biltenu Glavnog štaba NOP odreda Jugoslavije«. Iznose se podaci o gubicima partijskih aktivista. Traži se izvršenje priprema i upućivanje delegata na Savjetovanje i prošireni sastanak Centralnog komiteta KPJ u Stolicama. Obavještava da je formirana kvistlinška srpska vlada

Original dokumenta u Arhivu za radnički pokret, Beograd, Reg br. 1774

Objavljen u
Zbornik VII, tom II, knj. 2, dok. br. 14, str. 53—58²

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPJ.

² U bilješci br. 9 objavljenog dokumenta je utvrđeno, da je Vječeslav Cvetko — Flores »... 1942 god., poginuo u borbi protiv ustaša kao rukovodilac jedne partizanske grupe koja je djelovala u neposrednoj okolini Zagreba«. Vječeslav Cvetko je u borbi sa ustašama u selu Griču 7. rujna 1941. ranjen i uhvaćen, a krajem 1941. godine strijeljan u Zagrebu.

21.

1941. rujana, 5
Zagreb

Poziv Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske Hrvatskoj seljačkoj stranci, svim njenim kotarskim organizacijama i pristalicama, Hrvatskoj seljačkoj i građanskoj zaštiti da pristupe jedinstvenom narodnooslobodilačkom frontu u borbi za oslobođenje hrvatskog i drugih jugoslavenskih naroda¹

HRVATSKOJ SELJAČKOJ STRANCI

svim njenim kotarskim organizacijama i pristašama!
Hrvatskoj seljačkoj i građanskoj zaštiti!

B R A Č O !

Obraćamo Vam se u ovim teškim danima što ih proživljava naša domovina, svi narodi Jugoslavije, svi Slavenski narodi, čitavo čovječanstvo, u vrijeme kad je proteklo već pet mjeseci, što je vjekovni neprijatelj hrvatskog naroda okupirao našu zemlju i što po njemu postavljene marionete po njoj žare i pale. Na hiljade je nevinih ljudi izgubilo život. Zvijerski mučeni, bacani su ljudi, starci, žene i djeca živi u provalije po našem Velebitu, u naše rijeke. Najgori se ološ dočepao vlasti te oslanjajući se na bajunetu okupatorovu — pljačka i hara po zemlji. Nitko nije siguran za svoj život, nitko nije siguran za svoju slobodu, nitko nije siguran za svoju imovinu. Sve prirodno blago naše zemlje, svi plodovi našeg rada pljačkaju se nemilosrdno i predaju se fašističkim krvnicima, da bi se dulje održali, da bi još više naroda porobili, da bi nas još jače prignječili. Nebrojene su žrtve podle igre fašističkih okupatora i njihovih slugu s bjesomučnim raspirivanjem nacionalne mržnje u cilju izazi-

vanja borbe među Hrvatskim i Srpskim narodom, da bi se lako bijes narodni odvratio od borbe protiv okupatora. Sramotno se pokušava slobodoljubive Hrvate natjerati u razbojničku borbu protiv slobodnih naroda Sovjetskog Saveza i oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije. HRVATSKI JE NAROD U SMRTNOJ OPASNOSTI. Fašistička će ga čizma desetkovati klati, paliti, robiti i sramotiti. Ista mu je sudbina namijenjena kao Poljacima (koje desetkovane fašistički banditi prodaju kao roblje u starom vijeku), kao Česima (koje dnevno ubijaju i uništavaju), kao Slovencima (koje raseljavaju), kao i svim ostalim slavenskim narodima, za koje je Hitler u knjizi »Mejn Kampf« kazao da su narodi »niže« vrste i da ih treba iskorjeniti. Pred tom smrtnom opasnošću za hrvatski narod, mi Vam se obraćamo i pozivamo Vas da stupite s nama u zajedničku borbu, u borbu čitavog hrvatskog naroda, svih Slavena i čitava čovječanstva protiv fašizma i njegovih plaćenika. Mi Vam se obraćamo jer znamo koliko Vam je omražen naš vjekovni neprijatelj; jer znamo da se Vaša stranka upravo izgradila u žestokoj borbi protiv njemačke osvajačke čizme; jer znamo da Vam je poznato, kako taj naš vjekovni neprijatelj nije bio nikada krvaviji nečovječniji i zvjerskiji, nego što je danas, kad mu je na čelu suluda zvijer Hitler; jer znamo kako mrzite tlačiteljski talijanski fašizam; jer znamo da Vam je jasno kakovu sramotnu ulogu igra izdajnik Pavelić, kojega su na vlast postavile fašističke bajunete protiv volje naroda. U svijetloj nam je uspomeni Vaša borba za nezavisnost hrvatskog naroda, koju ste vodili od samog svog postanka kako protiv njemačkih, talijanskih i mađarskih osvajača, tako i protiv velikosrpske gospode.

Razbojnički napadaj fašističkih bandita na Sovjetski Savez, koji je uperen i protiv naše borbe za oslobođenje, daje nam priliku ne samo da pojačamo borbu za oslobođenje, nego nam pruža priliku, da u zajednici s bratskom Crvenom Armijom i čitavim naprednim i nefašističkim čovječanstvom izvojštimo konačnu pobjedu nad tim najkrvavijim neprijateljem sviju Slavena i svih slobodoljubivih naroda.

Na poziv Komunističke partije hrvatski je narod primio borbu s okupatorima. Prešao je u otvorenu i oružanu borbu. O tome svjedoči niz akcija i ustanaka diljem čitave Hrvatske. U Bosni bijesni pravi oslobodilački rat. U Srbiji narodni partizani nesmiljeno uništavaju sve fašističke snage i narodne izdajice. U Sloveniji narodni otpor također sve više raste. U Crnoj su Gori ujedinjeni Crnogorci protjerali okupatore i sada slobodni s oružjem u ruci brane svoju slobodu. Jednako gori fašistima tle pod nogama u Poljskoj, Češkoj i drugim zemljama Evrope.

Braćo! U borbama u Hrvatskoj i Bosni junački sudjeluju mnogi i mnogi pristaše HSS-a. Broj njihov raste iz dana u dan. No vrijeme je da se svi do jednoga dignete u odlučnu borbu. Vrijeme je da doprinesete svoj dio da se hrvatsko ime još jednom osvjetla u historiji čovječanstva. Komunistička Vas partija poziva u borbu da zajedno istjeramo iz naše napačene zemlje strane okupatore, da svrgnemo njihovu marionetsku vladu. Komunistička Vam partija u toj borbi bratski pruža ruku i traži od Vas, da se sjetite svojih svijetlih tradicija, svijetlih tradicija Hrvata, sjene velikog Matije Gupca, Radićeve borbe, borbe mnogih drugih boraca i mučenika za slobodu Hrvatskog naroda i da hrabro pođete u boj, u boj za oslobođenje hrvatskog naroda i svih naroda Jugoslavije.

Danas se ne radi u ovom ili onom obliku političkog uređaja, danas se ne radi o pojedinačnim interesima ovih ili onih — DANAS SE RADI O OSLO-

**BOĐENJU HRVATSKOG NARODA I SVIH NARODA JUGOSLAVIJE OD
TUĐINSKOG JARMA, DANAS SE RADI O TOME DA PROTJERAMO OKU-
PATORE IZ NAŠE ZEMLJE I OSVOJIMO SVOJU NEZAVISNOST I SLO-
BODU.**

Narodni partizanski odredi po Lici, Kordunu i Bosni izuzev neznatnih divljih grupica u cjelosti su primili cilj današnje borbe i u svojoj zakletvi ponovili: »zaklinjem se da iz ruku neću pustiti oružja sve dok posljednji fašistički okupator ne napusti moju zemlju, sve dok posljednji ustaški gad ne bude iskorijenjen.... Zaklinjem se da ću svagdje i uvijek zastupati misao bratstva i zajedničke borbe Srba, Hrvata i Muslimana za čišćenje moje zemlje od zajedničkog neprijatelja, protiv fašističkih okupatora i domaćih izdajnika i plaćenika bili oni iz srpskih hrvatskih ili muslimanskih redova«. To je cilj svakog čestitog hrv. rodoljuba. Pred smrtnom opasnošću za hrvatski narod treba preći preko svih političkih, nacionalnih, vjerskih i drugih razmimoilaženja i ujediniti u borbi sve što je hrvatsko, rodoljubivo, sve što je spremno da se bori protiv zatočnika naših života i slobode. Zato zajednički u borbu!

Braćo! Ne nasjedajte onima, koji Vam govore, kako »Još nije vrijeme« za borbu, kako naša borba, »ništa ne odlučuje« i koji Vas nagovaraju da pristupite narodnim izdajicama. Na usta tih malodušnika, kukavica i izdajica govore agenti neprijatelja. Kada će nastupiti čas borbe, ako ne upravo sada, kad su se protiv zakletog neprijatelja čovječanstva ujedinite sve napredne i slobodoljubive snage svijeta? Tko želi rasparčati snage naprednih i slobodoljubivih naroda, taj je u službi fašističkih okupatora i njihovih sluga, taj je neprijatelj naroda, jer fašizam želi da razjedini narodne snage te da pojedinačno lakše s njima obračuna.

Tačno je nadalje, da se »glavna bitka« bije na sovjetskoj fronti — sovjetski su narodi divovski dio borbe protiv fašizma preuzeli na sebe — ali ne zavređuje slobode onaj, koji si je želi dati pokloniti od drugoga. Neprijatelj Vas zove u svoje organizacije, jer mu gori tlo pod nogama. Svaki pristup ustašama znači izdaju narodne borbe, jer jača pozicije neprijatelja. Prezrite stoga sve ove malodušnike, kukavice i izdajice! Osudite one Vaše bivše funkcionere, koji Vas izdaše i protiv Vaše volje pristupiše ustašama. **VAŠE JE MJESTO U ZAJEDNIČKOJ BORBI SA KOMUNISTIMA NA STRANI NAŠEG NAPAČENOG NARODA! UJEDINIMO ČVRSTO SVOJE SNAGE U BORBI, OSTVARIMO NA DJELU U SVAKOM GRADU, SVAKOJ ULICI, SVAKOM PODUZEĆU, SVAKOM SELU ODBORE JEDINSTVENOG NARODNOG OSLOBODILAČKOG FRONTA, KOJI ĆE POVESTI SAV NAROD U BORBU! PRISTUPAJTE U NARODNE PARTIZANSKE ODREDE! DIŽITE NARODNE USTANKE!**

Jedinstvo čitavog hrvatskog naroda, jedinstven front sa svim narodima Jugoslavije, svim Slavenima, svim po fašistima potlačenim narodima, moćnim Sovjetskim Savezom, Engleskom i Sjedinjenim Američkim Državama, garancija je sigurne naše pobjede.

Živjelo jedinstvo hrvatskog naroda u borbi protiv fašizma!
Živio jedinstven nacionalno-oslobodilački front!
Živio bratski savez naroda Jugoslavije u borbu za slobodu!
Živjelo jedinstvo svih Slavena!

Živio svjetski antifašistički front!
Živjela junačka Crvena Armija!
Smrt fašizmu — sloboda narodima!
Živio sveti oslobodilački rat naroda Jugoslavije protiv tuđinskog jarma!

CENTRALNI KOMITET KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE

Zgb. 5. IX. 1941.

Original, knjigotisak, latinicom, 31×21, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-3/14

Objavljen u

Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 19, str. 62—65
Građa za historiju NOP u Slavoniji, knj. I, dok. br. 89, str. 133—135

¹ Poziv je štampan u štampariji Vojnog okruga Zagreb. U štampanju sudjelovala su dva omladinca: Debeljuh Ljubomir i Vedrina Franjo (Ivica Gretić: O radu jedne ilegalne tehnike u Zagrebu 1941, Naša štampa u borbi za slobodu i izgradnju socijalizma, Izdanje Ureda za informacije pri Predsjedništvu vlade Narodne republike Hrvatske, Zagreb, 1948, str. 98—99).

22.

1941., rujan, 18
K[arlovac]¹

Izveštaj Okružnog komiteta KPH za Karlovac Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o izvedenim partizanskim akcijama u prvoj polovini rujna na području Okružnog komiteta KPH za Karlovac²

Objavljen u

Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 30, str. 87—89

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu teksta dokumenta

² Izveštaj je napisao Josip Kraš

23.

1941., rujan, 19
K[arlovac]¹

Izveštaj Okružnog komiteta KPH za Karlovac Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o formiranju NOP odreda »Drežnica«, izvršenim akcijama, vojnoj i političkoj situaciji na području Drežnice i Okružnog komiteta KPH za Karlovac²

Objavljen u

Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 32, str. 97—99

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu teksta dokumenta

² Izveštaj je napisao Josip Kraš.

[1941., rujana, 19]¹[Split]²

Izveštaj Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o uzrocima neuspjeha prebacivanja Split-skog, Solinskog, Šibenskog i Primoštenskog NOP odreda iz naselja duž obale na teren. O uzrocima koji su omeli polazak Trogirskog i Kaštelanskog NOP odreda, te NOP odreda iz Zatona, Vodica i Prvića na oslobođeni teritorij. O načinu budućeg upućivanja novih boraca u NOP odrede. O neprijateljskom radu velikosrpskih i reakcionarnih elemenata u Splitu. O povezivanju s predstavnicima bivših građanskih stranaka radi stvaranja odbora NOF. O napadu na talijanske fašiste u Splitu i o formiranju NOP odreda u Biteliću³

Original, pisan rukom, latinicom, 21×14, 3 lista

IHRPH, Zgb, KP-3/17

Objavljen u

Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 31, str. 89—97

Prilog:

1. Platforma Narodnooslobodilačkog fronta⁴

¹ Dokument nije datiran. Iz pisma je vidljivo da je nastavljano u nekoliko navrata (8. i 19. rujna 1941.).

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju.

³ Izveštaj je napisao Ivo Lučić Lavčević.

⁴ PK KPH za Dalmaciju upućuje Centralnom komitetu KPH »Platformu« na mišljenje, jer je želi poslati svim organizacijama i rukovodstvima KPH u Dalmaciji kao upute za rad. (Drago Gizdić, Dalmacija u NOB 1941, str. 275—280 navodi da je »Platforma« 20. kolovoza 1941. već izdana od PK »... zbog pravilne orijentacije u radu, da bi se znalo zauzeti pravilan stav i da bi on bio svuda jednak u razgovorima s pristašama građanskih stranaka i rukovodiocima tih stranaka«).

PLATFORMA JEDINSTVENOG NARODNO-OSLOBODILAČKOG FRONTA

Poznat je i očit cilj Hitlerizma, da zagospodari cijelim svijetom, ali je još očitija njegova namjera, da podjarmi, naročito slavenske narode. Pošto je predhodno osvojio cijelu Evropu i sve male slavenske narode, udario je na moćni i napredni Sovjetski Savez, u čijem se sklopu, pored drugih slobodnih naroda, nalaze i dva najveća slavenska naroda: Rusi i Ukrajinci. Po Hitlerovom planu Slavene kao nižu rasu treba djelomično iskorijeniti, a djelomično pretvoriti u bespravno roblje. Privredu slavenskih zemalja žele osvajati, da potčine potrebama njemačke industrije i da na ogromnim prostranstvima slavenskih zemalja stvore velike posjede, na kojima će njemački, talijanski i mađarski baroni i grofovi izrabljivati i tlačiti seljaštvo slavenskih naroda. Privredno potčiniti, nacionalno i kulturno uništiti i porobiti sve narode, a naročito slavenske to je cilj njemačkog fašizma. U sprovođenju ovih paklenih planova njemački fašizam ima pokorne pomagače u svojim priprema: talijanskom, mađarskom, rumunjskom i finskom fašizmu.

Ali sigurno najodvratnije sredstvo u borbi hitlerizma protiv Slavena je njegovo nastojanje, da preko svojih plaćenih slugu u pojedinim slavenskim narodima zavadi te narode, kako bi se oni u toj borbi iskrvarili i međusobno uništili.

Kod nas u tzv. »nezavisnoj Hrvatskoj« tu ulogu Hitlerovih plaćenika igraju Pavelić i njegova franko-ustaška banda, neosporno najveći izrodi i izdajnici što ih je ikad hrvatski narod imao. Oni su talijanskom fašizmu prodali našu divnu Dalmaciju, kolijevku hrvatske kulture; oni su predali Mađžarima Medjumurje — oni su spremni da potpuno predaju i ostale krajeve »nezavisne« Hrvatske stranim osvajačima, samo da im se kao dobre sluge ne bi zamjerili. Glavna zadaća tog ološa, koji nema nikakvog oslonca i uticaja u hrvatskom narodu, sastoji se u izazivanju što veće mržnje i borbe između Srba i Hrvata, da bi tako tuđinski osvajači što lakše i sa što manje vojnih snaga, koje su im potrebne u borbi protiv SSSR i drugih slobodnih naroda, mogli vladati u našoj zemlji.

Potrebno je, napose, ovdje istaći lukavu politiku talijanskog fašizma. U krajevima potpuno pripojenim Italiji, talijanski fašizam primjenjuje bezobzirne mjere terora, izgladnjivanja, pljačke, odnarodnjavanja i uništavanja hrvatske nacionalne kulture. Međutim, u krajevima gdje »vladaju« ustaše, talijanski fašizam provodi dvoličnu politiku. Dok sa jedne strane surađuje sa ustašama u borbi protiv partizanskih odreda i podjaruje ih na krvava djela protiv naroda i njegovih boraca, dotle s druge strane nastoji među izvjesnim srpskim krugovima, prikazujući se kao, tobože zaštitnik Srba od ustaša, vrbovati svoje agente i plaćenike. Na taj način, uz njihovu pomoć talijanski fašizam namjerava potpuno okupirati i ostali dio Hrvatske i Bosne. Ti agenti koji su se pojavili kod Srba, traže da Srbi na »velikodušnost« talijanskog fašističkog razbojnika odgovore lojalnom saradnjom u borbi protiv oslobodilačkog partizanskog pokreta. Ovim izrodima, koji su spremni da zbog svojih prljavih računa u najodlučnijem trenutku borbe zabodu narodu nož u leđa, treba bezobzirno zderati krinku i dati im odlučan otpor.

Čitav hrvatski i srpski narod moraju se baš zato ujediniti u bezobzirnoj i nepomirljivoj borbi protiv tuđinaca i njihovih slugu i najodlučnije odbiti sve pokušaje, koji idu za tim da razbiju jedinstveni narodno-oslobodilački front i oslabi njegovu borbu.

Jedini put ka nacionalnom oslobodjenju naših potlačenih naroda, može biti samo borba svih iskrenih rodoljuba na bazi **jedinstvenog narodno-oslobodilačkog fronta**. Pripadnost raznim političkim strankama i strujama, kao i nacionalna i vjerska raznolikost **ne smije** nipošto biti prepreka u zajedničkoj borbi protiv zajedničkog neprijatelja — stranih fašističkih osvajača i njihovih domaćih slugu ustaša i drugih, koji bi bili spremni pod bilo kojom izlikom služiti tuđinu. Lojalna saradnja unutar jedinstvenog narodno-oslobodilačkog fronta je osnovni preduslov uspješne borbe i pobjede. **Stvarna spremnost za učestvovanje u toj borbi je jedino mjerilo iskrene ljubavi prema svom narodu.**

Pitanje organizacije buduće države i društvenog sistema nije sada potrebno isticati. To će pitanje riješiti oslobođeni narod svojom slobodnom voljom, kad naš glavni zajednički cilj bude postignut — a to je protjerivanje tuđinskih osvajača i uništenje njihovih domaćih plaćenika, ustaša i ostalih.

Neosporno je, da je postignuće tog cilja moguće jedino putem oružane borbe, putem sveopćeg narodnog oružanog ustanka. U toj borbi učestvuju

partizani Srbije, Crne Gore, Bosne, Hercegovine, Like i Korduna; ona je našla svog odraza i kod nas u Dalmaciji, gdje su u oružanoj borbi protiv tudjina i njegovih slugu pale prve žrtve za nacionalnu slobodu.

Budući da su partizanski odredi sada najvažniji oblik borbe protiv tuđinskih osvajača i njihovih slugu, to najžešće treba pobijati one koji žele prikazati partizane kao bivše veliko-srpske »četnike« koje su organizirali neprijatelji hrvatskog i srpskog naroda za svoje protunarodne ciljeve. U narodno-oslobodilačkoj borbi potrebno je primjenjivati isto tako i sve druge moguće oblike borbe, koji će slabiti vojnu snagu neprijatelja, kojima ćemo mu se suprotstaviti i onemogućiti mu da nas nacionalno, kulturno i ekonomski porobi.

Oblici borbe, koje predlaže **Komunistička Partija Dalmacije** svima političkim strankama i grupama, svima rodoljubima sastoje se u slijedećem:

a) U prvom je redu dužnost naroda, da se prihvati **oružja**, da bi sa oružjem u ruci istjerao neprijatelja. Prvi korak u oružanoj borbi jest stvaranje **partizanskih odreda**, čija je zadaća uništavanje neprijateljskih vojnih formacija, skladišta, željeznica, transporta itd. Kod postojećih odreda treba uspostaviti jedinstveno rukovodstvo. Formiranje i snabdijevanje partizanskih odreda mora biti zadaća cijelog naroda u svim gradovima i selima. U krajevima gdje se vode partizanske borbe treba stvarati zajedničke odbore za pomoć partizanima. U koliko uslovi u pojedinim krajevima dozvoljavaju treba da se i sav narod podigne u oružanu borbu, u opći narodni ustanak protiv stranih zavojevača i njihovih slugu.

b) Fašisti i njihove sluge ustaše da bi što više držali narod na uzdi vrše nad narodom krvavi teror. Oni ubijaju najbolje sinove hrvatskog i srpskog naroda. »Ustaše« vrše, naročito, teror nad Srbima u cilju razdvajanja naroda, a fašisti izlaze na ulice sa korbačima i bombama, sile narod da pozdravljaju fašistički, prebijaju ljude jer govore hrvatski i pjevaju hrvatske pjesme. U policijskim i karabinjerskim kasarnama prebijaju i truju nedužno građanstvo. Protiv svih tih oblika terora, narod mora da se odupre sa **oružjem u ruci da ubija nosioce i izvršioce tog terora**.

c) Pošto fašisti i njihove sluge ustaše žele narodu oduzeti njegovu imovinu i hranu to u svakom mjestu treba organizirati **oružani otpor protiv rekvizicije svake vrste**. Oružani otpor treba pružiti i protiv ubiranja poreza i drugih dažaka, ako neprijatelj to pokuša silom.

d) Narodni neprijatelj želi našu industriju i transport pretvoriti u orudja za snabdijevanje neprijateljske vojske, stoga treba u tim industrijama onemogućiti rad u prvom redu **sabotažom** na industrijskim i transportnim instalacijama. Radnici u tim preduzećima moraju prići ka obustavi rada. U svim ustanovama, državnim i samoupravnim, koje služe neprijatelju i njegovim slugama ustašama treba provoditi sistematsku sabotažu počam od polaganog rada do potpunog uništenja instalacija, ureda, arhiva itd.

e) Talijanskom fašizmu je cilj, da hrvatski i srpski narod potpuno odnari i da ga potalijanči. Toj svrsi služe neprijatelju razne priredbe, nazovi kulturne ustanove kao »Dopolavoro«, kazalište, štampa, film, pjesme itd. Da se neprijatelja spriječi u njegovoj namjeri treba **bojkotovati** sve talijanske priredbe, ustanove, društva, kazalište i štampu. Svakog tko u takovim priredbama učestvuje treba smatrati izdajicom narodne borbe. Naprotiv mi moramo svagdje isticati hrvatstvo i srpstvo i govoriti samo hrvatski i boriti se protiv upotrebe talijanskog jezika, pjevati samo hrvatske i srpske narodne pjesme, isticati slavensku solidarnost protiv fašizma.

f) Talijanski fašizam i njegove sluge ustaše nastoje da što više upokore narod, da ga zarobe i natjeraju da služi njihovim interesima, da od naroda odgoji razbojnike, denuncijante i beskičmenjake, pokorne robove, ukratko, da unesu u narod tzv. fašističku kulturu. Oni osnivaju svoja razna fašistička udruženja i ustanove kao balile, litorsku omladinu, dopolavoro, fašio itd. a u Hrvatskoj pod drugim imenima ista udruženja. Da bi se narod sačuvaó od ove »kulture« treba sva ta **udruženja bojkotovati**. Svatko tko u njima učestvuje smatrati izdajicom. No fašisti i ustaše se ne zadovoljavaju samo osnivanjem novih fašističkih i ustaških udruženja. Oni naročito žele, da naša postojeća društva i udruženja kao stručna i privredna pjevačka, vatrogasna, sportska i druga pređu u cijelosti u njihova udruženja, ili da prihvate »ustaška načela«. Stoga moramo nastojati da sva ta udruženja ne predju na stranu neprijatelja nego da ih radije **formalno raspustimo**, ako ih ne možemo braniti. Talijanski fašizam naročito nastoji da sva udruženja predju u fašistička, jer time žele dokazati, da su se odrekla svoje narodnosti, odnosno da u Dalmaciji žive Talijani, a ne Hrvati.

g) Tadjinski okupatori osiromašili su i ekonomski porobili naš narod. Najprije su nasilno srušili vrijednost našeg novca, pa ga razmijenili za bezvrijedni osovinski novac — bonovi. Oni ovu svoju finasijsku, industrijsku i trgovačku politiku provode s namjerom da unište našu domaću industriju i trgovinu i da omogućé svojim trgovcima i industrijalcima pljačku našeg naroda. Iz zemlje su izvezli svu našu hranu i sve zalihe robe. Uslijed toga je nastala strahovita nestašica i skupoća tako da narod naročito najsiromašniji slojevi strahovito pate i gladuju. Protiv porobljavanja naroda i narodne imovine treba organizirati zajedničku borbu te uspostaviti u toj borbi djelotvornu solidarnost cijeloga naroda. Narod treba da **bojkotira** tadjinsku robu, tadjinske trgovce, a protiv nesavjesnog pljačkanja i izrabljivanja sa strane domaćih privrednika i špekulanata, zadatak je narodno-oslobodilačkog fronta, da pomaže ekonomsku borbu radnih masa. (U ekonomskim sukobima između pojedinih slojeva našega naroda ne smije se pozivati tadjinske i ustaške vlasti radi intervencije).

h) Da bi što prije rastrojili fašističku i ustašku vlast moramo protiv svih ovih mjera vlasti pružati otpor. Na pozive vlasti, pa i najneznatnije, ne treba se odazvati. Ni na kakve upite ne treba odgovarati. Ne treba se prihvatiti nikakve dužnosti koje nalaže vlast, kao na pr.: razne počasne službe, dužnosti posrednika za otkup rekvirirane robe, itd. Naročito ovamo spada neodazivanje na poziv u vojsku i vršenje bilo kakovih dužnosti u vezi sa vojskom.

i) Fašistički osvajači pomoću svojih slugu ustaša uveli su u našu domovinu nekulturnu tekovinu »novoga reda« antisemitizam t.j.: ubijanje, plačkanje, izrugivanje i proganjanje Židova. Kako ovaj postupak ima cilj da skrene pažnju naroda sa pravih krivaca narodnih nevolja, sa stranih okupatora i njihovih slugu, to je naša zadaća da se odupremo teroru i proganjanju Židova.

Kako je narodni neprijatelj jak, a cilj jedinstvene fronte velik, to je potrebno da bi se cijela narodna borba uskladila i što uspješnije sprovodila za cijelu Dalmaciju osnovati u Splitu odbor jedinstvenog nacionalnog oslobodilačkog fronta, a po svima mjestima odbore. Ovi odbori treba da budu sastavljeni od predstavnika svih klasa, političkih grupa i stranaka, kao i pojedinih većih i manjih društava itd. Ti odbori da budu organi cjelokupne narodne oslobodilačke borbe.

Pismo Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske svim Okružnim komitetima KPH i organizacijama KPH u NOP odredima kojim su dane upute za organiziranje i pokretanje rada organizacije SKOJ u NOP odredima

Svima okružnim komitetima i ćelijama u partizanskim odredima.

Dragi drugovi šaljem vam upute za organiziranje Skoja u partizanskim odredima. Poduzmite potrebne mjere da se odmah formira Skoj u partizanskim odredima i da djeluje u duhu ovih uputa:

I. Unutar svih partizanskih odreda, koji djeluju na vašemu području imaju se odmah organizovati Skoj-evske jedinice (aktivni i prosvjetne grupe). U članstvo tih jedinica trebaju ući ne samo dosadašnji članovi Skoja nego i svi oni mladi partizani koji to žele. Ove jedinice bit će pod neposrednom kontrolom i rukovodstvom partije u dotičnom odredu, kojim će putem i dobijati uputstva od nadležnih okružnih Skoj-evskih rukovodstava i slati izvještaje o svomu radu.

II. Djelokrug rada i osnovne dužnosti Skoj-evskih organizacija u partizanskim odredima:

1. Sistematski rad na političkom podizanju mladih partizana, njihovo upoznavanje sa linijom i zadacima narodnooslobodilačkih partizanskih odreda, sa politikom KPJ i principima marksizma-lenjinizma.

2. Stalno učvršćavanje i podizanje svjesne i gvozdene discipline, duha, samoprijedora i hrabrosti među svim mladim borcima jednoga odreda.

3. Organizovanje kulturnoga života članova odreda, putem: predavanja, organizovanja, slušanja radioemisija, analfabetskih tečajeva za nepismene borce, zabave itd. brižljivo njegovanje drugarstva i solidarnosti u odredu.

4. Mobiliziranje svih mladih partizana u stalnoj potpori partije u odredu; uzdizanje mladih kadrova i njihovo predlaganje za članstvo u partiji.

5. U selima i gradovima kroz koja odred prolazi ili u kojim izvodi akcije Skoj-evska organizacija ovoga odreda mora naći mogućnosti da okupi omladinu, objasni joj današnji položaj, cilj i zadatke partizana i izvedene akcije. Istovremeno, ona mora postaviti temelje jedinstvenomu omladinskom frontu i organizaciji Skoj-a u tim mjestima.

Na taj način Skoj-evske jedinice u odredima moraju postati glavnim pomagačem KP. Najdisciplinovanijom i najpožrtvovanijom udarnom četom komandira i političkog komesara odreda, i istovremeno ljubimcem svih partizana, o čijem kulturnom životu i dnevnim potrebama moraju da se staraju. Kroz okružja i mjesta svojih borbi oni moraju objasniti masama mladih narodnooslobodilačku borbu, pokrenuti je u nju i pomoći im u organizovanju iste.

20/IX — 1941 g.

C.K.K.P.H.

Original, umnožen geštetnerom, latinicom, 32×21, 1 list, djelomično oštećen na rubovima

IHRPH, Zgb, KP-3/18

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 38, str. 122—123

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPH.

1941., rujan, 20
[Zagreb]¹

Pismo Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske Radi Končaru² da upozori Pokrajinski komitet KPH za Dalmaciju o potrebi da se što hitnije poveže sa Centralnim komitetom KPH i pitanje da li je u rukovodstvu Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju raspravljano o negativnim pojavama na koje je upozorio Centralni komitet KPH

2³

P.K. Split. Pismo 20. IX-41.

1. Do sada nisu uspostavili redovne veze s nama. To se ne može više trpjeti. Ako to pitanje ne riješe, poduzet ćemo stroge mjere. Pošto to pitanje nije riješeno, ne znamo što rade, nemamo nikakvih izvještaja, ne možemo kontrolirati rad i pomagati

2. Nisu nam javili da li su u rukovodstvu raspravili o nezdravim pojavama u duhu naših odluka, niti kako je N.⁴ primio kaznu.

3. Upute za proslavu Oktobra

Da odmah odgovore na ovo pismo

Original, pisan rukom, latinicom, 4,5×15, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-3/19

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPH.

² Da je pismo upućeno Radi Končaru vidi se iz ovih činjenica:

a) U to vrijeme u Dalmaciji nema ni jednog člana CK KPH, koji u isto vrijeme ne bi bio član PK KPH za Dalmaciju, pa se iz toga pisma vidi da nije upućeno njima.

b) Drago Gizdić u »Dalmacija 1941«, str. 329—330 donosi ove podatke za 5. oktobra 1941:

»... Današnjem sastanku PK prisustvovao je i drug Brko, član CK KPH...« i »... On je stigao u Split prije nekoliko dana sa zadatkom da pomogne partijskim rukovodstvima i organizacijama...« itd. i dalje: »... Brko je u ime CK KPH temeljito kritizirao prilike u Dalmaciji i rad PK...« itd.

³ Administrativna oznaka Centralnog komiteta KPH

⁴ Redakcija nije ustanovila na koga se to odnosi.

[1941., rujan, 29]¹
[Karlovac]²

Izveštaj Ive Marinkovića, sekretara Okružnog komiteta KPH za Karlovac Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o obilasku organizacija KPH i simpatizera radi unapređenja njihova rada u Dubravama, Srpskim Moravicama, Delnicama, Vratima, Liču, Fužinama, Novom, Vujnović Selu, Gomirju, Drežnici,, Jesenku, Tuku, Starom Lazu, Kupjaku, Mrkoplju,

Crikvenici, NOP odredima u partizanskim logorima u Delnicama i Srpskim Moravicama, te Primorskom logoru u vremenu od 7. do 28. rujna 1941.

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 45, str. 140—143

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu podataka iz teksta dokumenta i utvrđenog datuma održavanja sjednice Operativnog partijskog rukovodstva Okružnog komiteta KPH za Karlovac (30. rujna 1941), kojoj je prisustvovao između ostalih i Ivo Marinković. Obzirom da on u ovom dokumentu ne spominje sjednicu Operativnog partijskog rukovodstva, to je pismo nastalo najvjerojatnije još 29. rujna 1941.

² Ivo Marinković u dokumentu kaže: »...29. IX. Povratak u Karlovac«. Obzirom na održavanje sjednice Oper. part. rukovodstva koja se je održala u Karlovcu, utvrđeno je i mjesto nastanka dokumenta.

28.

1941., rujna, 30
[Zagreb]¹

Okružnica br. 3 Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske kojom objašnjava međunarodnu političku situaciju nakon napada Njemačke na Sovjetski Savez; o osnovnoj liniji i ciljevima politike Komunističke partije Jugoslavije u sadašnjoj fazi borbe protiv fašizma, za izvojevanje nacionalne slobode i nezavisnosti. O odstupanjima od politike KPJ i štetnim posljedicama tog odstupanja, o zadacima KP i njenih članova i o zadacima unutarpartijske izgradnje

Okružnica br. 3

Napadom fašističkih razbojnika na SSSR promijenila se je međunarodna situacija. Imperijalistički rat, rat između dva imperijalistička bloka za prevlast u svijetu, pretvorio se je u razbojnički pohod **jednoga** i to fašističkoga imperijalističkoga bloka protiv SSSR-a — toga nosioca i pobornika slobode i napretka i glavne snage međunarodnoga proletarijata. Fašizam, kao otvorena diktatura najreakcionarnijega najšovinističkijega dijela finansijskoga kapitala, postao je opet udarnom pesnicom svjetske reakcije u borbi protiv proletarijata i porobljenoga čovječanstva uopće. Time je svijet podijeljen na dvije nepomirljive fronte: na **antifašističku narodno-oslobodilačku frontu**, na čelu sa nepobjedivim SSSR-om, koji je oko sebe okupio sve antifašističke, demokratske, rodoljubne i napredne snage svijeta, i na **fašističku frontu**, na čelu sa razbojničkim njemačkim fašizmom, koji je oko sebe okupio sve mračne sile svijeta, sve fašističke države i fašističke grupe u pojedinim zemljama, sve izdajnike narodnih interesa, koji u svojim vlastitim narodima predstavljaju tuđa i neprijateljska tijela.

Osnovna linija K. P. u sadašnjoj fazi borbe

Napadom fašističkih razbojnika na nadu svih ugnjetenih porobljenih, na nepobjedivi SSSR i podjelom svijeta na **antifašističku i fašističku frontu**, otpočela je u cijelom svijetu krvava i nemilosrdna borba, borba svim sredstvima za uništenje fašizma, toga najvećeg i najkrvavijega zlotvora čovječanstva. Oružana borba protiv fašizma vodi se na sovjetskom i na afričkom

frontu, u pozadini fašizma, u porobljenim zemljama, u selima i gradovima, planinama i ravninama. Svuda je povučena fronta borbe protiv fašizma i njegovih plaćenika, svuda su antifašisti napredni, demokratski i slobodoljubivi elementi povelili rat za uništenje fašizma. Cilj ove divovske borbe, koju vode sve napredne snage svijeta na čelu sa SSSR-om, **jesto uništenje fašizma, koji je porobio narode Europe, protjerivanje fašističkih okupatora, uništenje njihovih plaćenika u svim zemljama, i izvojevanje nacionalne slobode i nezavisnosti za sve zemlje i narode, koje su fašistički razbojnici, uz pomoć svojih plaćenika, porobili i opljačkali.** Za ostvarenje toga velikoga cilja, za oslobodjenje čovječanstva od krvoločnoga pljačkaškoga fašizma, treba mobilizirati i ujediniti sve antifašističke i napredne snage svijeta, bez obzira na nacionalnu i vjersku pripadnost, sve političke stranke, grupe i ličnosti, sve rodoljubive i slobodoljubive elemente, ukratko sve što se može pokrenuti, što je spremno da se bori ili pomaže borbu protiv fašističkoga ropstva, pljačke, tiranije i mračnjaštva, a za slobodu, napredak i ljepši život. Takav je front borbe protiv fašizma i njegovih plaćenika u svjetskomu opsegu stvoren pod vodstvom SSSR-a. On obuhvaća svjetski proletarijat. Sve narode, koje je fašizam porobio, Englesku i Ameriku i sve napredne snage svijeta. Od ogromne je važnosti za pobjedu antifašističkoga fronta na čelu sa SSSR-om i konačno uništenje fašizma, činjenica da Engleska i Amerika pomažu borbu SSSR-a i antifašističke fronte. U pojedinim se zemljama stvaraju ili su već stvoreni **narodno-oslobodilački frontovi** na čelu sa Kompartijama, koji moraju obuhvatiti sve antifašističke demokratske i rodoljubive elemente.

II.

Primjenjujući liniju K. I. na naše uslove, partija je u borbi protiv fašističkih okupatora i frankovačkih izroda postigla već znatne uspjehe: ometanje saobraćaja, uništavanje ratnoga materijala, uništavanje ustaških bandi, protjerivanje ustaša iz mnogih mjesta i krajeva, zaštita stanovništva, koju vrše partizani od terora krvoločnih ustaških bandi itd. Mnogi članovi partije i simpatizeri pokazali su divne primjere smjelosti i požrtvovnosti u borbi protiv okupatora i frankovačkih plaćenika. Ali, pored dosadašnjih uspjeha u borbi K. P. H. nije u potpunosti izvršila svoje zadaće. Mnogi su okružni komiteti i njihove organizacije potpuno zatajili. Oni se nijesu ugledali u naše najbolje organizacije i drugove, koji se neustrašivo bore, nijesu slijedili njihove junačke primjere, nego su se odali potpunoj pasivnosti. Glavni uzroci naših neuspjeha i slabosti nalaze se u slijedećem:

Mnogi komiteti, organizacije i članovi **nijesu usvojili iproučili novu liniju partije**, nijesu shvatili duboke promjene u svjetskoj situaciji i nove političke i taktičke zadaće, koje su C.K.K.P.J. i C.K.K.P.H. izložili i postavili u svojim proglasima, štampi i usmenim direktivama. Oni nijesu shvatili **antifašistički karakter borbe u sadašnjoj fazi** i potrebu okupljanja svih naprednih, demokratskih i rodoljubivih stranaka, grupa i ličnosti u narodno-oslobodilačku frontu. Oni nijesu shvatili, da je **glavni neposredni cilj borbe u sadašnjoj fazi** istjerivanje fašističkih okupatora iz naše porobljene zemlje i uništenje frankovačkih bandi, vraćanje u sastav Hrvatske Dalmacije, Primorja i Međimurja, koje su frankovački izdajice prodali fašističkim osvajačima i izvojevanje istinske nacionalne slobode i nezavisnosti.

Ne shvaćajući **novu** situaciju u svijetu i **novu** zadaće, mnoge su organizacije produžile rad po starom načinu, kao da se ništa nije promijenilo. Umjesto odlučne oružane borbe protiv fašističkih okupatora i njihovih frankovačkih plaćenika, borbe svima sredstvima, one su se isključivo ograničile na propagandu u vrlo uskom krugu i sitni rad. Mnogi su se kukavički povukli pred krvavim terorom okupatora i njihovih plaćenika i zauzeli stav pasivnoga posmatranja. Nijesu rijetke ni sramne i komunističke nedostojne pojave dezerterstva iz partijskih dužnosti i bremzanja borbenosti masa od strane likvidatorskih i oportunističkih elemenata, kojim su se prošvercovali u partiju. I ako je C.K.K.P.H. imao pravilnu liniju, on nije u dovoljnoj mjeri kontrolirao niže organizacije, nije u dovoljnoj mjeri vodio borbu protiv skretanja, a za provadanje partijske linije u život.

Sve te štetne pojave, koje C.K. najoštrije žigoše, pokazuju velike slabosti, pogreške i nedostatke, kao pojedinih organizacija tako i K.P.H. kao cjeline. One su na mnogim mjestima dovele do krupnoga sektaškog i desnootunističkoga iskrivljavanja partijske linije, do kršenja odluka i njihovog svjesnoga ili objektivnoga sabotiranja. C.K. se ovom okružnicom obraća svim organizacijama i članovima i ukazuje na neke konkretne primjere iskrivljavanja partijske linije, kako bi im olakšao da shvate liniju i zadatke partije i pomogao da u borbenoj praksi što prije isprave svoje grube političke i taktičke pogreške.

III.

Navodimo važnije primjere odstupanja od partijske linije, koji su spriječavali mobilizaciju svih antifašističkih, demokratskih i rodoljubnih snaga, izolirali partiju od širokih masa, tupili oštricu borbe protiv okupatora i njihovih frankovačkih plaćenika, što je bilo na štetu razvoja narodno-oslobodilačke borbe.

Prvo, mnogi funkcioneri, organizacije i članovi nijesu shvatili **široki antifašistički karakter borbe u sadašnjoj fazi**, nego su se orijentirali na proletersku revoluciju i neposredno zauzimanje vlasti od strane proletarijata. Ta »lijeva« sektaška organizacija, koja je došla do izražaja i u proglasu štaba partizanskih odreda za Liku i Kordun (poziv radnicima i siromašnim seljcima) morala je neizbježno dovesti do **sužavanja** masovne baze narodno-oslobodilačke borbe, do izoliranja komunističkih i drugih naprednih boraca od onih narodnih masa, koje su spremne da se bore proti fašističkih okupatora i ustaške bande, ali nijesu spremni da se bore pod parolama proleterske revolucije. Ta »lijevo« oportunistička orijentacija, orijentacija na preskakivanje nužnih etapa borbe, dovela je mnoge organizacije i drugove do toga da fantaziraju o velikim, u ovom času neaktuelnim i neostvarivim planovima, do potcjenjivanja i nevođenja onih akcija, koje su se mogle odmah izvoditi, a time i do potpune pasivnosti. Izoliranje od masa i oportunistička pasivnost, što se je prikrivalo zvučnim revolucionarnim frazama »vlast će se za tri dana valjati na ulici, a neće imati tko da je pokupi« olakšali su fašističkim okupatorima i njihovom slugi Paveliću borbu protiv naroda.

Drugo, neke organizacije iskrivljuju liniju partije u desnootunističkom pravcu. To naročito važi za one krajeve, koji su pripojeni fašističkoj Italiji ili se nalaze pod njenom okupacijom. Mnogi drugovi, pa i neki rukovodioci u tim krajevima nijesu prozreli manevre i taktiku talijanskih fašista, nego se

vrte na njihovom repu. U času kada partija priprema i vodi oružani ustanak za istjerivanje fašističkih okupatora iz naše zemlje i vraćanje Dalmacije, Primorja i Međimurja u sastav Hrvatske, neki su drugovi u Dalmaciji izbacili parolu »ne dajte se provocirati« od talijanskih fašista. Ta parola odgovara interesima fašističkih okupatora jer oni i ne žele drugo no da porobljeni narod mirno podnosi njihov jaram i pljačku. Stav izvršen u toj paroli pretstavlja potpuno poricanje part. linije i isklizavanje u desni oportunizam.

Drugovi u Primorju imali su posve kapitulantski stav prema italijanskomu fašizmu. Tako su na pr. neki smatrali da bi trebali nešto učiniti (zapucati, izazvati neku gužvu) da bi se dalo povoda italijanskim fašistima da okupiraju neokupirane dijelove i pošalju veći broj svojih trupa. A kada su te trupe došle neki su smatrali da je to »dobro za našu stvar«. Takva shvaćanja pretstavljaju izdaju partijske linije i narodnooslobodilačke borbe i srozavanje na poziciju fašističkih okupatora. Drugovi u Lici i Kordunu čine slične pogreške. Italijanski oficiri, agenti talijanskoga fašizma, nastoje da ustanak u tim krajevima iskoriste u imperijalističke osvajačke svrhe. Oni se tobože zgražavaju nad zvjerstvima, koja ustaške bande, pod njihovim potkrovičijstvom, vrše nad tamošnjim stanovništvom, glumeći pri tome ulogu zaštitnika progonjenoga naroda. S druge strane frankovački izdajnici, koji su italijanskim fašističkim okupatorima prodali velike dijelove Hrvatske, glume ulogu istinskoga neprijatelja talijanskoga fašizma da bi prikriili svoju izdajničku ulogu i opravdanu mržnju naroda protiv italijanskih okupatora iskoristili u svoje prljave svrhe.

Naši drugovi nijesu prozreli i shvatili ovu dvostruku igru talijanskih fašista i njihovih plaćenika frankovaca. Tako na pr. jedan odgovoran drug izvještava rukovodstvo o raboti talijanskih oficira i agenata u Lici i dodaje: »Nije mi jasno dali je to, što oni rade, politika rimske vlade ili pak sabotiranje njene politike (!) Postoje i drugi, još grublji primjeri nasjedanja talijanskim fašističkim agentima i otvorenoga srozavanja na pozicije fašističkih okupatora. Drugovi u okolici Brinja spremili su jedan proglas u kojemu se ništa ne govori o italijanskomu fašizmu, ne spominje se Mussolini, ali se napada Roosevelt i Churchill, čije vlade i narodi pomažu borbu SSSR-a i antifašističkoga fronta protiv fašističkih razbojnika. Jasno je da je taj proglas bio pisan pod uticajem agenta talijanskoga fašizma. Bilo je čak i tako sramnih slučajeva da su se ljudi, koji se smatraju komunistima, obraćali pismima fašističkim okupatorima i tražili od njih oružje i drugu pomoć protiv ustaške bande, (slučaj u Gospiću i okolici Brinja), što je frankovačka banda iskorištavala u agitaciji i borbi protiv narodnooslobodilačkoga pokreta.

Treće. Na teror, pokolje nedužnoga stanovništva i pljačku njegove imovine, narod na poziv naše partije odgovara oružjem u ruci. Frankovačkim izdajnicima zadani su već teški udarci. Iz mnogih su mjesta i krajeva protjerane krvoločne ustaške bande. Njihova se je vlast počela ljuljati pod udarcima narodnooslobodilačke borbe. To je krvnika Pavelića i njegovu bandu prisililo na manevriranje i prividni uzmak, da bi dobili na vremenu, prikupili snage, a zatim još krvoločnije nastavili teror nad narodom. Njihov se manevar sastoji u slijedećem:

a) Poziv pobunjenim masama da polože oružje, da se vrate svojim domovima, koje su ustaške bande opljačkale, da napuste svoje vođe i da ih izruče narodnim krvnicima. Taj manevar ide za tim, da se narodne mase odvoje od

komunističke partije, da se ona izolira od masa, a mase ostanu bez vođa, kako bi narodni ustanak ugušili u krvi i održali svoju krvoločnu vladavinu.

b) Skidanje s funkcija ustaških funkcionera, koji su do guše ogrezli u narodnoj krvi i raspuštanje jednoga dijela ustaških bandi (tzv. divlje ustaše). To je pokušaj zavaravanja naroda, pokušaj da se odgovornost za ustaške zločine i pljačku prebaci s krvnika Pavelića i marionetske vlade na pojedine ustaške funkcionere i »divlje ustaše«.

c) Pritisak na funkcionere HSS-a, J.M.O., Sokola i drugih organizacija i grupa, i prijelaz jednoga dijela izdajničkih i poplašanih elemenata i organizacija u frankovačke redove, pretstavlja pokušaj da se razbije обруч narodnoga gnjeva, koji se sve više steže oko guše frankovaca, i da se proširi baza njihovih banditskih organizacija.

Neki su drugovi nasjeli ovim manevrima. Jedan funkcioner piše rukovodstvu povodom proglasa, u kojemu frankovački krvoloci pozivaju pobunjeni narod na predaju: »Trebalo tražiti da vlast zaštiti narod i da se pošalju objektivna lica koja će ispitati stvari« (tj. ustaška zlodjela). Zar frankovačka vlast, koja je ogrezla u narodnoj krvi i pljački, može da zaštiti narod? I to da ga zaštiti od ustaških bandi, koje su, osim okupatorske vojske njen jedini oslonac u zemlji. Naša partija neće ići tim putem. Naprotiv, ona poziva narodne mase i sve napredne i rodoljubive elemente ove zemlje da se sa oružjem u ruci sami zaštite od krvoločne frankovačke vlasti i da sa njom obračunaju.

U nekim mjestima zauzeli su drugovi pogrešan stav i prema ustaškim organizacijama. Oni su iz kukavičluka da bi se zaštitili od progona, stvarali i ulazili u ustaške organizacije, iako je seljaštvo u dotičnim mjestima bilo listom protiv ustaša i njihove banditske organizacije.

Četvrto. Fašistički okupatori i frankovačka banda raspiruju bjesomučnu šovinističku, rasnu i vjersku mržnju, huškaju Hrvate i Muslimane protiv Srba i Židova, a Srbe protiv Hrvata, izazivaju među njima bratoubilački rat, da bi spriječili njihovo ujedinjenje u borbi za istjerivanje okupatora i uništenje njihovih frankovačkih slugu. Neki drugovi nijesu vodili borbu protiv zvjerskoga šovinizma, a za okupljanje svih narodnih snaga, bez obzira na vjersku i nacionalnu pripadnost u narodnooslobodilačkom frontu. Drugovi u B.² izdali su letak u kojemu su namjerno prešutjeli pokolj i teror koji se vrši nad Srbima u Hrvatskoj, **namjerno** su izostavili poziv da se zajednički, rame uz rame, bore sa Hrvatima protiv okupatora i frankovaca. To otstupanje od partijske linije pretstavlja sklizavanje u ogavni šovinizam, spriječava ujedinjenje Srba i Hrvata u borbi protiv zajedničkoga neprijatelja i pomaže njegove planove.

Peto. U borbi protiv fašističkih okupatora i njihovih domaćih plaćenika, razvija se pod vodstvom Kompartije partizanski pokret (»O zadaćama i liniji partizanskih odreda« vidi Bilten br. I Glavnoga Štaba Partizan. odreda Jugoslavije). Partizani su oružani borbeni odredi narodnooslobodilačke vojske, pokretni odredi, koji vode neprekidnu borbu proti okupatora i njihovih plaćenika i u toj se borbi čeliče i jačaju. U odnosu prema partizanskomu pokretu, pojavila su se u nekim partij. organizacijama dva opasna skretanja:

a) Lijevo, sektaško skretanje s linije narodnooslobodilačkoga fronta. Drugovi su u Dalmaciji pisali u jednomu obavještenju o stvaranju »zelenoga kadra«, koji treba da se pretvori u **crveni kadar**. Ta sektaška linija vodi odvajanju partizanskoga i narodnooslobodilačkoga pokreta od antifašističkih de-

mokratskih i rodoljubivih elemenata, koji su spremni da se bore ili pomažu borbu za istjerivanje okupatora iz naše zemlje i za uništenje njihovih slugu.

b) Desno oportunističko likvidatorsko skretanje. Mnoge naoružane skupine ljudi povukle su se ispred terora u šume gdje tjednima leže neaktivne i nijesu izvele niti jednu, ma i najmanju akciju. Takve skupine ne mogu nositi časn timer naziv partizana, jer partizani predstavljaju borbene odrede, koji vode neprekidni rat do uništenja neprijatelja. Linija takvih naoružanih grupa vodi njihovoj likvidaciji i raspadanju. To najbolje potvrđuju primjeri u okolici B.⁹ i drugim mjestima, gdje je zbog njihove neaktivnosti došlo do demoralizacije i raspadanja.

Likvidatorsko shvaćanje o partizanskomu pokretu pojavljuje se još u jednomu obliku. Neki drugovi, naprimjer, u Dalmaciji precjenjivali su geografski faktor i smatrali, da na njihovom terenu ne postoje uvjeti za partizanski pokret. Koliko je to shvaćanje pogrešno najbolje pokazuje primjer Vojvodine. Tamo nema ni šuma ni brdina, ali partizani savladaju sve poteškoće, koje donose terenske prilike i zadavaju neprijatelju osjetne udarce.

*

Naveli smo najvažnije primjere skretanja s partijske linije. Svi drugovi moraju dobro shvatiti da su navedena skretanja i pogreške prouzročile mnoge naše neuspjehe i lutanja i da su mnogo smetale pravilnomu razvoju narodno-oslobodilačke borbe. Oni treba da shvate da bez brzoga i odlučnoga ispravljanja tih pogrešaka u praksi i likvidaciji svih slabosti naših organizacija i članova, partija ne može izvršiti onu veliku ulogu u narodnooslobodilačkoj borbi protiv okupatora i njihovih plaćenika, koju naš porobljeni narod od nje očekuje.

IV.

Zadaća Partije

Glavna slabost narodnooslobodilačke borbe u Hrvatskoj prema Biltenu Glavnoga Štaba narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije br. 1 je u slijedećem:

»... naprednim narodnim borcima u Hrvatskoj još, nije uspjela uvući u tu borbu hrvatsko stanovništvo sela i grada, koji mrzi omraženoga agenta Pavelića i njegove gospodare, okupatore...«

»... Pristalice HSS-a moraju biti uvučene u tu borbu protiv okupatora i njihovoga agenta Pavelića radi oslobođenja hrvatskoga naroda od tiranije zulumčara, kao i za oslobođenje Dalmacije i drugih krajeva ispod italijanskoga jarma...«

Da bi se ta slabost što prije likvidirala potrebno je:

Prvo, da Partija vodi živu i široko zasnovanu propagandu u masama za stvaranje narodnooslobodilačke fronte. Sve partijske organizacije, svi članovi i simpatizeri moraju obavezno svakodnevno raditi na svomu području, u svome krugu, u redovima antifašističkih demokratskih rodoljubnih elemenata, u redovima pristaša raznih političkih stranaka i grupa, a naročito u redovima pristaša HSS-a, na njihovomu uvlačenju u narodnooslobodilačku frontu i njevu borbu. Najvažnija zadaća komunista i drugih narodnih boraca u Hrvatskoj je u tome da zatalasaju široke hrvatske mase i da njihovu mržnju prema fašističkim okupatorima i ustaškoj bandi pretvore u odlučnu borbu za istjeriva-

nje okupatora iz naše porobljene zemlje i uništavanje frankovačkih izdajica i krvoloka.

U agitaciji i propagandi u borbi za stvaranje narodnooslobodilačke fronte, komunisti se obraćaju pristašama HSS-a i SDS-a i drugih stranaka i grupa, kao i njihovim vođama. Narodnooslobodilačka fronta obuhvaća sve političke stranke, grupe i pojedince, sve one koji se aktivno bore protiv fašističkih okupatora i njihovih frankovačkih plaćenika ili tu borbu na bilo koji način pomažu. U mjestima i krajevima gdje zato postoje uvjeti, **treba odmah stvarati odbore** narodnooslobodilačke fronte. Ovi odbori ne smiju visiti u zraku, već moraju da budu borbeni izraz jedinstva antifašističkih, demokratskih i rodoljubivih snaga dotičnoga mjesta i kraja. Za finansiranje narodnooslobodilačke borbe i njenih partizanskih odreda **osnovan je narodnooslobodilački fond**, sakupljanje priloga u novcu, hrani, odijelu itd. I taj fond mora se postaviti na što širu osnovu. Radnici, seljaci, inteligencija i građani, svi, bez obzira na nacionalnu, vjersku i političku pripadnost, jednom riječju, cijeli narod treba da daje svoj prilog za nacionalno oslobođenje.

Drugo, svi komiteti, organizacije i drugovi, u krajevima koji su pripojeni Italiji ili okupirani od talijanskih fašista, treba dobro da shvate da linija Partije prema talijanskomu fašizmu izražava duboku mržnju naroda protiv okupatora i težnju naroda da se oni protjeraju iz naše zemlje, a otcijepljeni dijelovi, zajedno sa Istrom, vrate u sastav Hrvatske. Oni moraju da shvate, da je borba protiv faš. okupatora nerazdvojno povezana s borbom protiv ustaških bandi i obratno. Samo smjela, dosljedna i uporna borba za ostvarenje te linije može da okupi i ujedini cijeli narod u tim krajevima: Hrvate i Srbe i sve političke struje i grupe i ličnosti, kojima leži na srcu pitanje slobode i nezavisnosti naše zemlje. Samo takva borba razbiti će demagogiju talijanskih fašista, koji glume ulogu zaštitnika tamošnjega pučanstva od terora ustaških bandi, tih fašističkih plaćenika, koji glume ulogu neprijatelja talijanskoga fašizma, a narodnooslobodilačku borbu kleveću kao četničku akciju.

Treće. **Razvijati, širiti i jačati partizanski pokret** u svim dijelovima Hrvatske. U partizanske odrede treba uvlačiti hrvatske radnike, seljake i građane, vojne obveznike, koji se ne odazivaju pozivima za vojsku, vojne bjegunce itd. Partijske organizacije moraju imati na umu **da Partija vodi kurs na opći narodni Ustanak**, koji će protjerati i uništiti okupatore i njihove frankovačke plaćenike i dovesti do nacionalnoga oslobođenja. One se u radu u borbi ne smiju izgubiti u sitnicama i zaboraviti ili zanemariti političku i vojničku pripremu narodnoga ustanka. Naprotiv, one moraju djelovati tako da se sitnije svakodnevne borbe i pojedinačne akcije rasplamsaju u opći narodni ustanak za uništenje okupatora i njihove krvave vladavine.

Četvrto. **Pojačati i poboljšati rad u vojsci**. Rad u vojsci je danas od najveće važnosti (vidi letak C.K. K.P.H. vojnicima, podoficirima i oficirima). Fašistički okupatori i frankovački izrodi nastoje da vojsku pretvore u svoje poslušno oružje, u krvnike vlastitoga naroda, u krvnike ostalih naroda koji sudjeluju u narodnooslobodilačkom pokretu u Jugoslaviji. Prijelaz jednoga dijela vojske — koja je bila poslana da guši narodnooslobodilačku borbu — na stranu partizana, pokazuje da se pravilnim radom u vojsci mogu razbiti planovi narodnih krvopija i pljačkaša i da se ona može pridobiti za narodnooslobodilačku borbu. Mnoge su organizacije zanemarile rad u vojsci. To se u buduću ne smije događati. Ne smije biti više ni jedne partijske organizacije, niti jednoga komuniste, koji radu u vojsci ne bi posvetio najveću pažnju. Svi

okružni, kotarski i mjesni komiteti moraju odrediti lica, koja će se specijalno baviti pitanjem rada u vojsci. Članovi partije treba da iskoriste sve mogućnosti da prodiru u vojsku, a svoje veze i poznanstva s oficirima treba da predaju svojim komitetima. Rad u vojsci treba postaviti na masovnu osnovu. Ne smije biti ni jedne vojarne i vojnoga logora u koji komunisti nijesu prodrli, ustanovili čvrste i stalne veze, stvorili jezgru i razvili svoj rad.

Peto, mnoge su organizacije **zapostavile i zanemarile borbu za svakodnevne ekonomske i političke zahtjeve radnika, seljaka i građana** (nadnice, besposlica glad i skupoća, nestašica najvažnijih živežnih namirnica, rekvizicija žita i stoke za okupatore, špekulantsko nabijanje cijena, povišenje trošarina itd.). Zato se je i moglo dogoditi to da su se neke organizacije izolirale od mase i da najistureniji odredi vode oružane borbe, a pozadina miruje. Komunisti moraju biti svijesni činjenice, da borbeno raspoloženje narodnih masa i pojedinih slojeva nije na istomu stupnju. Dok su jedni spremni da se bore s oružjem u ruci, drugi su spremni da se u ovaj čas bore samo za svoje neposredne ekonomske i političke zahtjeve, da bio u toku te borbe već sutra sazreli za više oblike borbe sve do oružanoga ustanka. Ne gubeći iz vida kurs na oružani ustanak, zadaća je komunistima da ističu sve one sitne zahtjeve za koje su mase spremne odmah poći u borbu, da okupe mase oko tih zahtjeva i da ih vode u borbu, da kombiniraju razne oblike borbe, (ekonomske borbe, demonstracije, sabotaža, diverzije, oružana borba), i da niže oblike borbe razvijaju u više oblike.

V.

Unutar partijske zadaće. Ostvarenje gornjih zadaća može izvršiti samo jaka zbijena i jedinstvena partija. U cilju osposobljavanja part. organizacija za napred navedene krupne zadatke, treba odmah poduzeti slijedeće:

Prvo, jačanje partijskih organizacija. Očistiti partiju od oportunističkih, paničarskih i nepouzdatih elemenata, koji ometaju razvitak partije i kočće narodnooslobodilačku borbu. **U partiju treba primati nove drugove**, koji su se istakli u radu i borbi i dokazali da su dostojni da budu članovi partije. Kod primanja novih članova treba budno paziti na to da neprijatelj ubaci u partiju svoje agente.

Drugo, odmah treba pristupiti obnavljanju razbijenih organizacija i osnivanju novih. Sve organizacije moraju biti čvrsto povezane sa svojim komitetima i zbijene oko svojih rukovodstava. Okružni komiteti moraju održavati stalnu i čvrstu vezu sa C.K.

Treće. Neaktivne organizacije i članove treba aktivirati i pokrenuti u borbu. Protiv onih funkcionera i članova, koji spriječavaju aktivnost naših organizacija i bremzaju narodnooslobodilačku borbu treba poduzimati oštre mjere sve do izbacivanja iz partije. U težim slučajevima, gdje se dokaže sabotiranje, treba dotične naprosto likvidirati.

Četvrto, smjelije izdizati nove drugove na odgovorna mjesta, koji su pokazali odlučnost, inicijativu i sposobnost u pripremanju i izvođenju akcija. Voditi borbu za jačanje discipline, podizanje osjećaja odgovornosti pred partijom i masama, za razvijanje aktivnosti, samostalnosti i samoinicijative svakoga člana.

Peto, svi funkcioneri i članovi moraju obavezno **temeljito proučavati partijske proglose i drugu štampu i poznavati partijsku liniju**. Da bi se što prije to postiglo, okružni, kotarski i mjesni komiteti moraju organizirati široku

kampanju objašnjavanja partijske linije i pomoći nižim organizacijama i članstvu da je dobro shvate i provode u život.

Borba za aktiviziranje svih organizacija članova, borba za ostvarenje partijske linije mora biti nerazdvojno povezana s **odlučnom borbom na dva fronta**, tj. s borbom protiv »lijevoga« i desnoga skretanja s linije partije. Okružni kotarski i mjesni komiteti moraju obavezno obilaziti sve organizacije, davati im potrebnu pomoć, zvesti stalnu kontrolu njihovoga rada i o svemu tome redovito obavještavati C.K.

U najtežim časovima borbe pojavilo se je u gradu N⁴ grupaštvo. Partija je razbila pokušaj grupe koja se je formirala i očistila partiju od bolesnoambicioznih ljudi koji su kršili odluke partije i iskrivljavali njenu liniju. Partijske organizacije moraju budno paziti na sve nezdrave pojave i **voditi odlučnu borbu za jedinstvo partije** na bazi partijske linije. Obavezujemo sve komitete, funkcionere i članove da **temeljito prouče** (a ne samo površno pročitaju) ovu okružnicu. Od odlučnoga i brzoga ispravljanja navedenih pogrešaka i ostvarenja istaknutih zadaća, zavisi brzina, zamah, daljnji tok i pobjedonosni završetak narodnooslobodilačke borbe.

Drugovi, smjelo u boj! Stavite se na čelo narodnooslobodilačke borbe, prednjačite svojim borbenim primjerom svugdje i na svakom mjestu, prezirite opasnost i smrt, dokažite da ste najvredniji i najbolji sinovi svoga potlačenoga naroda, dokažite da ste dostojni časnoga imena komuniste.

30/IX — 1941 g.

Centralni komitet
Komunističke partije Hrvatske

Original umnožen geštetnerom, latinicom, 21 × 17,8 listova
IHRPH, Zgb, KP-4/20

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 46, str. 143—153
Grada za historiju NOP u Slavoniji, knj. I, dok. br. 129, str. 191—199

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPH.

² Vjerojatno Bjelovar

³ Vjerojatno Brod (Slavonski)

⁴ Sušak

29.

[1941., rujan]¹
[Krbavica]²

Upute Marka Oreškovića, delegata Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske o organizaciji i zadacima NOP odreda

Prepis dokumenata u Vojnoistoriskom Institutu, Beograd

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 22, str. 69—75

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu podataka iz teksta dokumenta.

² Mjesto nastanka dokumenta ustanovljeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Štaba gerilskih odreda za Korenicu i okolicu.

30.

[1941., rujan]¹

Komisija Centralnog komiteta KPH formirana za utvrđivanje uzroka neuspjeha pri formiranju i prebacivanju na odredišta NOP odreda u Dalmaciji kolovoza 1941, nakon provedenog saslušanja dijela komandnog i boračkog kadra, članova KP, iz sastava solinskog, splitskog, sinjskog i trogirsko-kaštelanskog NOP odreda dostavlja Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske prijedlog partijskih kazni za one članove KP koje je pronašla odgovornim za navedeni neuspjeh

Kopija bez parafa, pisana mašinom, latinicom, 34 × 21, 2 lista
IHRPH, Zgb, KP-4/21

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu podataka iz teksta dokumenta

31.

1941., listopad, 2
K[arlovac]¹

Izveštaj Okružnog komiteta KPH za Karlovac Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o rezultatima provođenja direktiva Centralnog komiteta KPH od 24. rujna 1941., traži se osnivanje Okružnog komiteta KPH za Hrvatsko primorje i Gorski kotar, prijedlog o organizaciji partijskih organizacija u vojnim jedinicama, precizira provođenje odluke o proslavi godišnjice Oktobarske revolucije, te o vojnoj i političkoj situaciji na području Okružnog komiteta KPH za Karlovac

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 48, str. 158—161

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Okružnog komiteta KPH za Karlovac

32.

1941., listopad, 2
K[arlovac]¹

Izveštaj Okružnog komiteta KPH za Karlovac Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o izvršenim partizanskim akcijama u drugoj polovici rujna u Drežnici, Brinju, Perjasici, Otniću, Trupinjaku, Liču, Delnicama, Mrkoplju, na Kordunu i kraj Banskih Vrata od strane lokalnih NOP odreda, te Bribirskog i Primorskog odreda²

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 49, str. 161—163

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Okružnog komiteta KPH za Karlovac

² Izveštaj je napisao Josip Kraš

33.

1941., listopad, 10
K[arlovac]¹

Izveštaj Okružnog komiteta KPH za Karlovac Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o partizanskim akcijama i političkoj situaciji u okrugu Karlovac²

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 61, str. 190—191

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Okružnog komiteta KPH za Karlovac

² Izveštaj je napisao Josip Kraš

34.

1941., listopad, 17
[Drežnica]¹

Izveštaj Ive Vejvode, političkog komesara Primorsko-Goranskog NOP odreda Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o oslobođenju Drežnice od neprijatelja, izboru NOO za Drežnicu, o manifestacijama koje su priredili partizanski odredi u selima kroz koja su prolazili, sastanku proširenog plenuma Kotarskog komiteta KPH za Delnice, o dolasku predstavnika Odbora Nacionalno-oslobodilačke fronte za Sloveniju u cilju dogovora oko suradnje i koordiniranja akcija u pograničnim krajevima, te o drugim izvršenim partizanskim akcijama na području Gorskog kotara i Hrvatskog primorja

Prepis dokumenata u VII, Beograd

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 67, str. 199—202

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu teksta dokumenta

35.

1941., listopad, 19
[Zagreb]¹

Pismo Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske Okružnom komitetu KPH za Karlovac kojim se potvrđuje formiranje Kotarskih komiteta KPH za Gradac i za Kladušu, obavještava o formiranju Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske i imenovanju njegovih članova, o izmjenama komandnog kadra u Štabu NOP odreda Korduna i Banije i izmjenama u sastavu Ope-

rativnog partijskog rukovodstva pri Okružnom komitetu KPH za Karlovac. Objašnjava ustrojstvo štabova u NOP jedinicama i način uključivanja omladine u NOP odrede, traži se izvođenje obuke sa novomobiliziranim borcima²

Original, pisan rukom, latinicom, 21 × 15 cm, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-186/15

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 71, str. 208—210

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPH

² Pismo je napisao Andrija Hebrang

36.

1941., listopad, 22

Split

Izvještaj Rade Končara, sekretara Centralnog komiteta KPH Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o stanju organizacija KPH u Dalmaciji, radu Narodnooslobodilačke fronte, o organizaciji SKOJ, reorganiziranju organizacija Narodne pomoći, o Komisiji za sindikate i Komisiji za žene Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju, potrebi da se vojnoj liniji posveti veća pažnja, o partizanskim odredima u Dalmaciji, terorizmu neprijatelja, te o djelovanju i akcijama neprijateljskih elemenata¹

Prijevod na njemački jezik, pisan mašinom, latinicom, 29,5 × 21,10 listova

IHRPH, Zgb, KP-4/22

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 74, str. 217—227

¹ Original dokumenta zaplijenjen je od neprijatelja i preveden na njemački jezik Prilog: Pismo Rade Končara Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske od listopada 1941² o partizanskim akcijama, akcijama u zaposjednutim gradovima, te o neprijateljskim represalijama protiv stanovništva

Original, pisan rukom, latinicom, 21×17, 1 list
Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 76, str. 229—230

² Prilog nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu podataka iz teksta dokumenta

37.

1941., listopad, 27

[Split]¹

5²

Pismo Rade Končara, sekretara Centralnog komiteta KPH Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o teškoćama oko upućivanja kurira, uzrocima zakašnjenja u slanju izvještaja, potražuje propagandni materijal za proslavu Oktobarske revolucije i lične predmete

75

Konačno ipak evo na jedvite jade uspjelo nam je »raditi« propusnicu i poslati kurira. Dakle prvi put da neko ide sa propusnicom iz Dalmacije a koja je vlastiti proizvod. Ali kao što vidite t.j. pregledajte propusnicu i videćete da nije bog zna što naročito, samo je to ipak za drugove bilo teško napraviti ne da se nije moglo nego nisu ozbiljno stvar postavili, bilo je sve već spremljeno i trebalo je 8 dana dok se je našao uzrok kako da se ispuni i potpis dakle stvar nemarnost u tom pogledu je vladala. Ovih nekoliko dana zbog toga što nisu poslali kurira za Zagreb živ sam se pojeo znam sigurno da nećete primati isprike ali — — — ali. Uostalom sledeći put ću to razjasniti a i na vašu kritiku po tom pitanju odgovoriti. Nešaljemo vam stvari koji sam napisao u pismu ne zato što neznam kako će drugarica proći sa sa ovom prvom propusnicom i šaljem samo pismo. A pošaljite kufer sa duplim dnom i poslaćemo sledeće nedelje sve ostalo pošaljite i sve stvari za oktobar a i ako ima nešto novog. Sledeći put javiću dolje što radimo uglavnom nema naročitih promjena na posle pisanja pisma.

Odgovorite mi na sva pitanja i to pošaljite po ovoj drugarici.³
Pošaljite mi moj jesenski kaput
Tražite ga od moje drugarice⁴
Ovoje u zadnji čas pisano
Smrt fašizmu sloboda narodu
27-X-41

Brka⁵

Original, pisan rukom, latinicom, 10 × 12,5, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-4/23

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg boravišta Rade Končara

² Administrativna oznaka Centralnog komiteta KPH

³ Dobrila Jurić

⁴ Dragica Končar

⁵ Rade Končar

38.

1941., listopad, 30
[Zagreb]¹

Letak Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske povodom proslave 24 godišnjice Oktobarske revolucije

HRVATSKI NARODE!

Ovih dana slavi svoj 24 rođendan prva socijalistička zemlja svijeta. Slavi ga zemlja, koja je ukinula najamno ropstvo radnika, koja je oslobodila seljaštvo feudalnih okova i osigurala mu napredak, koja je osigurala nacionalnu slobodu, koja je obezbjedila na šestini zemaljske kugle čovjeku slobodu i dostojanstvo, koja je svemu svijetu pokazala sposobnost radnog naroda da organizira svoj život, koja je čitavom svijetu pokazala životnu sposobnost Slavena.

Ova se obljetnica Velikog Dana slavi u krvavim trenucima najsrrotnijih stranica historije čovječanstva. Ona se slavi u danima kada krvavi ljudoždrski fašizam nanosi najveću sramotu njemačkom narodu, i čitavom čovječanstvu, kada vjerolomno pokušava porobiti i potlačiti slobodne narode Sovjetskog Saveza i uništiti sve tekovine Velike Oktobarske Revolucije.

Ova obljetnica pada u vrijeme kada sve pozitivne snage čovječanstva, svi slobodoljubivi i po fašizmu porobljeni narodi Evrope vode Veliki rat za uništenje hitlerizma, te najbrutalnije i najbarbarskije diktature krupnog kapitala.

No, toj fašističkoj nemani izbrojeni su dani. Narodi, koji su si izvojtštili Oktobar prednjače u današnjoj divovskoj borbi za slobodu svih podjarmljenih. I kako je prije 24 godine Oktobar bio zora, vijesnik dana za sve potlačene i porobljene, tako će isti narodi u skoro vrijeme navijestiti Novi Dan svemu čovječanstvu, — uništivši glavne snage najvećeg neprijatelja čovječanstva i osiguravši mu tako slobodu od fašističkog jarma.

Drugovi radnici!

S ponosom nas ispunja činjenica, da glavne udarce neprijatelju čovječanstva zadaje zemlja, kojoj je radnička klasa omogućila, pod rukovodstvom boljševičke partije, ovakav gigantski napredak. Proslavimo uspomenu godišnjice radosnih trenutaka što smo ih doživjeli čuvši za Veliku pobjedu ruske braće 1917 tako, što ćemo, učvršćujući borbeno jedinstvo radničke klase, pojačati borbu protiv razbojničkog fašizma, okupatora našeg naroda i najljucjeg neprijatelja radničke klase. **Stupajmo smjelo na čelo narodno-oslobodilačke borbe protiv fašističkih okupatora i njihovih ustaških slugu.** Njihova smrt jedini je garant naše pobjede.

Braćo seljaci!

Oktobar je 1917 omogućio, da danas protiv neprijatelja, koji vam pljačka plodove vaše muke i goni vaše momke u krvavi rat za tuđe interese, stoji nepobjediva Crvena Armija, armija radnika i seljaka. Veliki Oktobar je omogućio, da vaša pobjeda nad tim neprijateljem bude sigurna i skora. Proslava ove godišnjice neće za vas biti samo čestitka vašoj oslobođenoj braći, seljacima u Sovjetskom Savezu, nego proslava rođendana vašeg glavnog saveznika i nosioca borbe za vaše oslobođenje. Proslavimo stoga ovaj rođendan pojačanom borbom protiv vjerolomnih fašističkih napadača na Sovjetski Savez. **Stvarajmo moćnu oslobodilačku frontu, koja će zadati smrtno udarce okupatorima naše napaćene domovine i njihovim plaćenicima na čelu s Pavelićem.**

Hrvatski rodoljubi!

Primiće se kraj vjekovnom robovanju Hrvata. Vjekovni je neprijatelj hrvatske slobode uspio da privremeno zavlada Hrvatskom, da u nju uvede najgori teror i pljačku u krvlju pisanoj hrvatskoj povijesti. Dugo su mnogi hrvatski rodoljubi tražili kojekuda po Evropi i diljem svijeta prijatelje hrvatskog naroda, koji bi mu bili spremni dati nesebičnu pomoć. Jedina je sila Sovjetski Savez koji od svojeg prvog dana — kako nam to svjedoči i Franko Potočnjak — izražavao simpatije za oslobodilačke težnje hrvatskog naroda i

bio spreman da ih nesebično pomogne. Sovjetski Savez je zemlja gdje ne postoji nacionalno pitanje, jer svi narodi žive u punoj slobodi i bratstvu. **Taj isti Sovjetski Savez i danas nosi na svojim plećima glavni dio borbe za oslobođenje Hrvata od fašističkog jarma.**

Veliki praznik ove bratske Slavenske zemlje proslavit ćemo pojačavši našu borbu protiv okupatora i njegovih marioneta Pavelića i ustaške bande, koje su u ovo kratko vrijeme nanjele našem narodu više sramote, nego sve izdajice u svoj dosadašnjoj povijesti.

Hrvatski narode!

Okupator naše domovine vjerolomni napadač na Sovjetski Savez vrši u ovim danima Velike Oktobarske Revolucije svoju posljednju veliku ofenzivu. Kao i u Oktobru 1917, tako će i ovom prilikom narodi SSSR-a pod vodstvom svoje boljševičke partije i Velikog Staljina, uz pomoć slobodoljubivih naroda Velike Britanije i USA, uz pomoć svih po fašizmu porobljenih naroda Evrope znati slomiti neprijatelja.

Sada, više nego ikada ranije, pruža nam se široka mogućnost da zbacimo sramnu ljagu koju nanosi hrvatskom narodu krvnik Pavelić i njegova ustaška banda. Hiljade i hiljade narodnih boraca, koji hrabro položili svoje živote za svetu nacionalnu slobodu, cijela naša napaćena domovina zove nas da **zbijemo čvrsto svoje redove oko jedinstvene nacionalno-oslobodilačke fronte, da stupamo smjelo i odlučno u narodno-oslobodilačku partizansku vojsku, u sveti boj proti fašističkim okupatora i njihovih plaćenika — za nacionalno oslobođenje.** Na oružje hrvatski narode da zajednički sa braćom Srbima, Slovencima, Crnogorcima i drugima očistimo našu zemlju od fašističkih porobljivača i narodnih izdajica.

Ovogodišnja proslava Velikog Oktobra neka bude naš poklič:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Živio moćni Sovjetski Savez! nada svih porobljenih i ugnjetenih!
Živila nepobjediva Crvena Armija!
Živio vodja i učitelj međunarodnog proletarijata — veliki Staljin!
Živila Komunistička partija Jugoslavije, predvodnik u borbi za narodno oslobođenje!
Živio sveti boj naroda Jugoslavije za nacionalno oslobođenje!
Živila nacionalno-oslobodilačka borba hrvatskog naroda!
Živjela naša hrabra partizanska vojska!
Slava palim borcima za nacionalno oslobođenje.
Smrt fašističkim okupatorima i narodnim izdajicama!

30. X. 1941.

C.K.K.P.H.

Original, umnožen geštetnerom, latinicom, 34×21, 1 list, djelomično oštećen
IHRPH, Zgb, KP-4/24

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPH

1941., listopad, 31
[Partizanski logor kraj Drežnice]¹

Izvještaj Ive Vejvode, političkog komesara Primórsko-goranskog NOP odreda Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o borbama protiv talijanske vojske u drugoj polovini listopada 1941. na području Gorskog kotara i Hrvatskog primorja, te o hapšenjima aktivista u Karlovcu

Posebni izvještaj iz XYZ²

Dragi drugovi!

Nastojimo već preko 14 dana uspostaviti vezu s Vama, ali nam to do danas nije uspjelo. Jedan naš izvještaj od 16. X. za koga smo bili uvjereni da je u Vašim rukama, našli smo na istom mjestu gdje smo ga predali, radi nemarnosti drugova koji su ga trebali otpremiti. Daljni izvještaj koga smo Vam poslali po našem kuriru bio je vraćen iz K. radi provale u tom gradu. Pokušavamo sada po treći put da Vas obavijestimo o situaciji u ovom kraju. Dne 20. X. u 7h u jutro bataljon talij. vojske (cca 700 ljudi) napao je naš logor u Y⁴. Mi smo bili prisiljeni radi odnosa snaga i zasjeda koje je ta vojska postavila, da se povučemo. Način na koji smo bili napadnuti, drskost i sigurnost sa kojom su nastupali pravo na naš logor, govori da se radilo o izdaji, jer kad bi Talijani i doznali za mjesto još uvijek pitanje količine ljudi i našeg naoružanja predstavlja za njih pitanje. Rezultat toga prepada, naše ljudske i materijalne žrtve nam nisu još do danas poznate. Ogromna zapreka je snijeg, koji je zapao u ovim krajevima u tako velikoj količini usred jeseni, da toga ovdje ne pamte niti stari ljudi. Uspjelo mi je konačno, da se povežem s nekim drugovima i nadam se da ćemo za nekoliko dana saznati pojedinosti.

Istoga je dana tal. vojska po uputama jednog denuncijanta prodrila u pripremni logor jednog našeg odreda u formiranju i našla 4 puške, 6 šator, krila i ostalog materijala. Žrtava nema! Drugovi su načinili veliku pogrešku nepažnje i nikakve budnosti ostavljajući materijal bez straže u šumi.

Istoga dana tj. 20. X. ušla je tal. vojska u oslobođenu Drežnicu, koja se držala od 9-X, te je ponovno okupirala. Provedena su masovna hapšenja, ali pojedinosti o tome nemamo. Naš izvještaj o oslobođenju Drežnice smo Vam poslali ali Vi ga niste primili, poslaćemo Vam ga naknadno.

Prema koincidenciji ovih napada, izgleda da je tal. više komandovanje naredilo ovaj koncentrirani napadaj na partizanski pokret kako bi mu zadali udarac, o čemu govori i palenje čitavih naseobina (selo Presika u okolici Delnica), pod sumnjom da pomažu partizane, masovnog hapšenja stanovništva te palenje ljetnih stanova po planinama u Primorju i Gorskom Kotaru.

Poslije pada prvog snijega dobile su tal. jedinice naređenje da pretraže sve špilje, nisu li se tamo sklonili pred iznenadnom zimom partizani, ali bez rezultata.

Između 28. i 29. X. partizanska grupa X⁶ dignula je prugu u času kad je prolazio tal. vojn. transport. Bilo je žrtava s tal. strane.

Pred nama stoji mnoštvo pitanja u vezi s novonastalom situacijom, naročito što se tiče priprema za dugu i tvrdu zimu, tim više ukoliko smo bili iznenađeni prvim snijegom. Veljko⁶ je negdje na putu i nisam još uspio s njime

doći u vezu, kao niti sa drugom Tomom⁷ koji je otišao da obiđe odrede u X. Čim uspostavimo kontakt odmah ćemo Vam javiti o mjerama koje smo poduzeli.

Čekamo vaše obavještenje, direktive i zapovijedi kao i propagandni materijal.

31. X. 1941

S drugarskim pozdravom
Komesar⁸

Prilažemo Vam pismo druga,⁹ kome je uspjelo pobjeći ispred hapšenja u K.¹⁰ Kako bi i ono pomoglo pri razjašnjavanju uzroka te provale.

Pismo Vam šaljemo u prepisu:

Dragi drugovi!

Sretno sam stigao iz K. Poznato Vam je nadam se da sam morao biti ponovno uapšen i samo zahvaliti situaciji da sam isplivao. Krenuo sam odmah u part. odred druga S. T.¹¹ i sretno do njega stigao nakon mnogih dosta teških peripetija. Prelazim odmah na stvar, tako da možete uzeti mjere predostrožnosti. Mali¹² je radi bicikla bio uhapšen i to na nekoju denuncijaciju. Neko je primjetio nekada Dugačkog¹³ kada je išao k Maci,¹⁴ mislim da je to ona jer su na policiji zatvoreni i roditelji dotične osobe. To nisam provjerio ali mislim da se to nje tiče. Optužba je sledeća: Dugi je dolazio k onoj ženskoj koja je poznata vam i ostavljao bicikl tog broja pred vratima i taj denuncijant je broj upamtio. Ona se progoni da je pomagala partizane u Petrovoj Gori: Dugome da je sve predavala i to često. Mali kada je uhapšen zapitan je da pođe sa biciklom na redarstvo, on je odgovorio da je posudio nekom čovjeku tamo iz neke ulice. Na policiji je rekao da je najprije posudio onom dugom čovjeku s brčićima a onda je tvrdio da je prodao ali ne nekom ali drugom u parku Korana. Bio sam i ja zvan na policiju a kad su me pitali, da li ja poznam toga čovjeka rekao sam da možda jer kod nas dolazi mnogo ljudi a da takovih sa brčićima ima više. On je mene zapitao da li nam što fali u magazinima, ja sam rekao da moram najprije ustanoviti, i da po tom donesem sud. Policija me poslala da službeno istražim stov.¹⁵ u magazinima i ja sam, poslao iz Vrbovskog, pismo da je sve u redu i pisao im da ću za Njemačku na rad. Ja sam otišao kući gdje me nije nitko vidio i odmah drugi dan po primitku telegrama krenuo sam u logor gdje sam pronašao odmah drugove. Izvještaj Vam o tome šaljem preko Delnica a Vama do znanja da je još isti dan pao u K. jedan drug¹⁶ koji je išao s biciklom kod koga je pronađen materijal i revolver. Mislim da je i Mali nešto pričao dok je mene odmah traženo telegrafski da me se hapsi. Morate na svaki način paziti kada se krećete po K. da davate na svaki način najveću pažnju.

Z.¹⁷ Dolazi za koji dan također u logor. Nema drugog izlaza.

Obzirom na blagajnu za ostatak para daću specijalni izvještaj ili kada od Vas neko stigne ovamo.

U logoru ću sa mlađim ljudima da povedem vojnu obuku do dana kada dobijem od Vas specijalni zadatak. Dragi drugovi, pošaljite mi odgovor po mogućnosti odmah po kuriru.

Zaboravio sam da Vas opomenem da se Mali kretao u Skradu i da na svaki način upozorite ljude iz Skrada da ne bi eventual. koji od njegovih pri-

jatelja i simp. stradao. To sam isto upozorio i del.¹⁸ kurira da i oni upozore ljude.

Inače koliko vidim ovdje je sve dobro i drugovi su pravilno shvatili zadatak, part. Logor se stalno proširuje izgleda da će sada doći stanje kao na Kordunu. Talijani su počeli da pale kuće kao i ustaše, to je bilo danas tako da nam manjkaju brojevi kuća ali smo danas taj svi promatrali. Hapšenja stanovništva Hrvata su na dnevnom redu. To je sve otpočelo ovih dana tako da ljudi bježe k partizanima. Danas sam¹⁹ da podatke kako treba. Odmah dok sredimo podatke odmah ćemo o tome hitro obavijestiti da je fašizam isto tako neprijatelj Hrvata kao što i ostalih slav. naroda

Smrt fašizmu — sloboda narodu

P.²⁰

*Original, pisan rukom, latinicom, 21×17, 2 lista
IHRPH, Zgb, KP-4/25*

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 1, dok. br. 83, str. 247—250

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu ovih podataka:

a) 20. listopada 1941. Talijani su zauzeli Drežnicu i partizani su se povukli u jedan od dva partizanska logora koja su oba bili u blizini Drežnice

b) Obzirom na veliku talijansku ofenzivu na čitav teren oko Drežnice, oba partizanska logora su napuštena, ali tek nešto prije 5. studenog 1941., dok se je dio partizana iz drežničkog partizanskog logora prebacio na područje kotara Brinje (Lika u NOB 1941, Vojnoizdavački zavod JNA »Vojno delo«, Beograd, 1963, str. 320)

² Šifra za Gorski Kotar i Hrvatsko Primorje

³ Karlovac

⁴ Kod Delnica

⁵ Gomirje

⁶ Veljko Kovačević

⁷ Tomo Strižić

⁸ Politički komesar Primorsko-goranskog NOPO bio je Ivo Vejvoda

⁹ Bartol Petrović

¹⁰ Karlovac

¹¹ Tomo Strižić

¹² Mato Grgurić

¹³ Marijan Čavić

¹⁴ Maca Vrbetić

¹⁵ Ovo je skraćenica za »stovarište«, a misli se na robu u njemu

¹⁶ Marijan Čavić

¹⁷ Zdenka Petrović

¹⁸ Delničkog

¹⁹ U originalu dokumenta dva reda su prazna

²⁰ Bartol Petrović

40.

[1941., listopad, 31]¹

[Novaki]²

Rezolucija sa prve konferencije Okružnog komiteta KPH za Zagreb

Rezolucija

13³

prve okružne konferencije Zagb. okruga K.P.H. održane u drugoj polovici mj. listopada 1941.

Socijalni sastav konference bio je 6 sitnih seljaka i 2 zanat. radnika. Socijalni sastav članstva Zagb. okruga u velikoj većini jesu sitni seljaci i nekoliko zanat. radnika, jer se čitavi okrug sastoji uglavnom od sitnih seljačkih masa. Delegati su zastupali 80 part. članova.

I.

1. Nakon saslušanog referata o vanjskoj i unutarnjoj polit. situaciji prisutni delegati u cijelosti i pojedinostima usvajaju i pozdravljaju političku liniju C.K.K.P.J., koji je u svojim proglasima, cirkularima i direktivama na vrijeme signalizirao opasnost krvavog fašizma, te pravovremeno pozvao radni narod zemalja Jugoslavije na borbu protiv smrtne opasnosti, koja je zaprijetila od strane Njem.[ačkih] faš. razbojnika svim narodima zemalja Jugoslavije.
2. Konferenca sa zadovoljstvom konstatuje, da mržnja protiv okupatora i njihovih slugu (»ustaša«) svakim danom sve više raste, a simpatije za našu partiju kod siromašnog seljaštva bivaju danomice sve veće.
Borba bratskog srpskog naroda protiv okupatora, dobiva sve više pristaša u hrvatskom seljaštvu i služi za primjer herojstva u borbi protiv fašističkih varvara.
3. Nada i simpatije hrvat. seljaštva za herojstvo nesalomive bratske Crvene armije od dana u dan sve su veće, te sazrijevaju momenti za oružanu borbu protiv fašističkih krvoloka. Kao vidljivi znakovi simpatija za bratski Ruski narod, a mržnja protiv fašističkih porobljivača jesu:
 - a) bojkot tržišta,
 - b) ne odazivanje u vojsku na bratoubilačku borbu,
 - c) bojkot »ustaških« konfidenata i špijuna,
 - d) borba protiv rekviriranja žita, stoke, kukuruza i ostalih seoskih proizvoda.

Po saslušanim izvještajima o radu part. organizacije na selu, konferenca konstatira i zaključuje slijedeće:

1. Rad na organizacionom polju u pojedinim kotarima bio je dosta slab, a naročito:
 - a) slaba veza između mjestnih foruma i nižeg kadra,
 - b) slabo funkcioniranje u dostavi part. materijala,
 - c) netačno održavanje sastanaka rukovodstava i part. ćelija,
 - d) neplanski rad,
 - e) netočno plaćanje part. članarine i ostalog part. materijala.Stoga konferenca stavlja si u zadatak, a budućem Ok. nalaže, da se provodi stroga kontrola rada rukovodstava, part. ćelija i članova; da se povede potrebna reorganizacija za točno funkcioniranje tehnike i veze sa nižim kadrom; da se strogo plaća članarina — (tko pored ostalih dužnosti ne plaća part. članarinu ne može biti član partije)
2. Nadalje konferenca konstatira da se nedovoljno provode part. direktive i linije, te neizučavanje part. proglašenja i odluka a naročito:
 - a) ne vode se diverzione akcije
 - b) nepravilan i nesiguran odnos prema h.ss.-ovskim masama,
 - c) slabo vođenje sabotaže,
 - d) slaba propaganda u širokim redovima naroda,

e) sektaštvo je također zauzelo maha u nekim mjestima, te se na taj način partijci izdvajali od masa: traže komuniste, a antifašističke mase prepuštaju samim sebi.

f) nedovoljan rad na formiranju N.O.F.

Stoga se nalaže svim mjesnim forumima, ćelijama i članstvu da se strogo provode sve part. direktive, da se smjesta prouči part. proglašeni odluke V. konf. K.P.J. i I. konf. K.P.H. Zatim, da se okuplja sve antifašističke elemente u J.N.O.F., da se izbaciti politikanstvo a da stvara borbeni front naroda na sitnim svakodnevnim zahtjevima za borbu protiv okupatora i njihovih slugu, onako kako je to navedeno u part. proglasima i cirkularima

3. Zapažen je nepravilan postupak kod primanja novih članova, provođenju konspiracije i odgoja članstva o držanju pred klasnim neprijateljem.

Zato konferenca zaključuje, da se strogo provjeri na radu svaki onaj ko je kandidat za partiju, da se strogo provode konspiracije i podučava članstvo o pravilnom držanju pred klas. neprijateljem.

4. Rad među seoskom omladinom i ženama također veoma je slab. Konferenca stavlja u zadatak svom part. članstvu da prikuplja omladinu i žene oko partije.

5. Da bi naša partija odgovorila svom historijskom zadatku, potrebno je čistiti part. org. od raznih panikera, nediscipliniranih elemenata, špekulanata i dezertera, te raznih oportunistata.

6. Jačati partiju putem izgradnje kadrova u prosvjetnom, akcionom i org. pogledu.

Original, pisan rukom, latinicom, 21×8,5, 2 lista

IHRPH, Zgb, KP-4/26

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu teksta dokumenta gdje je vidljivo da se konferencija Okružnog komiteta KPH za Zagreb održala krajem listopada 1941. Rekonstrukcija tačnog datuma izvršena na osnovu podataka iz memoarske građe, na osnovu koje je prva konferencija Okružnog komiteta KPH za Zagreb održana 31. listopada 1941. u Novakima kraj Samobora. Prisustvovali su delegati kotareva Zagreb, Velika Gorica, Sv. Ivan Zelina, Dugo Selo, Samobor i Jastrebarsko.

² Vidi bilj. 1

³ Administrativna oznaka Centralnog komiteta KPH

41.

[1941., listopad]¹

[Split]²

Izveštaj Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o partizanskim akcijama, akcijama u zaposjednutim gradovima, te o neprijateljskim represalijama protiv stanovništva

Original, pisan rukom, latinicom, 21×17, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-4/27

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 1., dok. br. 76, str. 229—230

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu podataka iz teksta dokumenta

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju

42.

[1941., listopad]¹

Uputstvo Glavnog štaba narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije o načinu obrane oslobođenog teritorija²

Original, pisan mašinom, ćirilicom, 34×21, 2 lista

IHRPH, Zgb, KP-4/29

Objavljen u

Zbornik VII, tom II, knj. 2, dok. br. 24, str. 74—77

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu objavljenih dokumenata

² Dokument je zaprimljen u Centralnom komitetu KPH pod br. 7

43.

[1941., listopad]¹

Uputstvo glavnog štaba narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije o načinu osvajanja naseljenog mjesta²

Original, pisan mašinom, ćirilicom, 34 × 21, 2 lista

IHRPH, Zgb, KP-4/28

Objavljen u

Zbornik VII, tom II, knj. 2., dok. br. 23, str. 71—74

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu objavljenih dokumenata

² Dokument je zaprimljen u Centralnom komitetu KPH pod br. 6

44.

1941., studeni, 7

[Split]¹

Pismo Rade Končara, sekretara Centralnog komiteta KPH Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o političkoj situaciji u Dalmaciji, prijedlog partijskih kazni za članove Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju, o radu organizacije KPH i drugih društvenopolitičkih organizacija²

Dragi drugovi! Primio sam vaše pismo zajedno s cjelokupnim materijalom kojega ste naveli, osim letka HSS-a kojega nisam primio, iako ste pisali da ste ga priložili. Ne znam o kojem letku se radi, da li o onome koji je bio ranije napisan, ili o nekom novom. Prvi letak su drugovi ovdje već primili i podijelili ga među drugove iz HSS-a. Što se odnosi na poslani materijal dopada mi se, osobito časopis, odnosno njegovi uvodnici.

Drugovi ovdje još nisu umnožili časopis kao ni bilten Glavnog štaba, s motivacijom da su glavne stvari, tj. članke štampali u njihovom Izvještaju.⁴ S

tim se nisam složio i ubuduće treba to, kao i bilten Glavnog štaba i kao časopis, raspacati. Ovaj put dospio je oktobarski materijal nešto kasno, ali će ipak na vrijeme biti gotov. Također će i referat biti završen, ali morat će biti prema 7° prerađen, jer se mora prostudirati i provesti u svim pojedinostima, a isto tako se moraju održati referati za grupe simpatizera. Poslali ste nam ovamo drugi kovčeg i torbe, međutim, vi zaboravljate da postoji u Splitu samo jedna radionica za kovčege i torbe i da nemamo nikakvih veza s radnicima koji tamo rade. Zašto se to ne daje drugovima u Zagrebu, koji imaju iskustva, da izrade takove kovčege, pa da ih se onda šalje u Split i u ostale krajeve gdje su potrebni. Ovdje će pokušati nešto slično učiniti, međutim to će uraditi ljudi koji nisu stručnjaci, i zbog toga sam mišljenja, da ih vi date izraditi tamo i da ih onda pošaljete ovamo. Inače sam se mnogo veselio vašem pismu u kojem ste mi saopćili sve novosti u partijskim organizacijama, da ne gubim kontinuitet. U prvom pismu obavijestili ste me da je Papa⁸ ubijen. Ne mogu vam reći koliko mi je žao, jer sam ga jako volio. Papina smrt potiče me na još jaču borbu i osvetu, kako za njega tako i za druge drugove, koji su pali u borbi protiv bijesnog fašizma. U odnosu na Karlovac piše Vlado⁷ u prvom i drugom pismu »Marijan⁸ i Marica⁹ drže se vrlo dobro«. Nije mi jasno, da li su dospjeli u zatvor pa se dobro drže, ili su vani (slobodni) te se ne boje, tj. da se tu dobro drže. To mi javite, jer me vrlo zanima šta je s njima. To što vam materijal koji sam naveo u pismu nisam poslao bilo je zbog toga, što nisam htio opteretiti drugaricu koja je po prvi put putovala s našom propusnicom, pa nisam znao kako će proći.

Sada vam želim nešto pisati o našoj aktivnosti. Drugovi organizacioni i politički sekretari otišli su na teren. Prije nego što su sekretari otišli na područje Sinja bio je ovdje Maks Boče¹⁰ i jedan drug iz novog rukovodstva u Sinju. Razgovarali smo o prilikama na tom dijelu terena i napravili plan o djelatnosti i razvoju partizanskih odreda. Tamo već postoje manji odredi, ali oni još nisu takvi kakvi bi trebali biti. Osim političkog sekretara poslali smo i drugove koji treba da ostanu tamo na radu. Naš plan se sastoji uglavnom u tome, da tamošnje odrede prebacimo iz stanja pasivnosti u jedno aktivno stanje i da ih tamo proširimo. Glavna akcija bit će ugrožavanje putova Split-Sinj, Sinj-Livno, Sinj-Knin, Šibenik-Knin, i Split-Knin, a sasvim razumljivo i pruge Split-Zagreb. Na tim putovima saobraćaju osobito Talijani, koji tako drže vezu s Bosnom i Likom. To je, dakle, plan za sektor Sinj-Livno-Knin-Drniš. Za tu akciju odlučili smo — u dogovoru s Glavnim štabom — da uspostavimo samo jedinstveno vodstvo partizana. Drugovi imaju gore dobre veze s Drvarom, tj. s njihovom brigadom, koja još postoji. Maks Bače je bio kod njih. Međutim, izgleda da još nisu dobili odgovor Glavnog štaba. Mi im odavde pomažemo i pribavljamo neke stvari. Uspostavili smo odavle preko Sinja dobar pješački put, preko kojega šaljemo tamošnjim partizanima potrebne stvari, kao što su životne namirnice itd. Tamo je najveći problem ishrana, jer to su siromašna područja. U zadnje vrijeme oni su se, što se akcija tiče, pokrenuli, ali ipak još slabo. Ovih dana ide i četvrti član Pokrajinskog komiteta u Knin jer tamo uopće ne postoji partijska organizacija. Tamo pale i žare četnici, tj. u suradnji s Talijanima. Mi imamo tamo utjecaja, ali nemamo još organizacije. Ima tamo i dobrih ljudi i može se pretpostaviti da će biti dobra početna baza. U okolici Šibenika i samom Šibeniku započele su akcije protiv Talijana. O tome više u izvještaju o akcijama. Tamo je također dozvoljeno kretanje samo do 6 sati navečer. Kod Splita i Solina ima oko 50 ljudi

koji se kriju u brdima. Mi smo s njima održali sastanak i nadamo se, da će uskoro započeti s akcijama.

U Splitu smo kao što sam već prošli put javio, formirali jedan mali odred od 20 ljudi. Oni će svoje vatreno krštenje primiti navečer od 6. na 7. prilikom proslave Oktobarske revolucije. Drug Bruno¹¹ otišao je ovih dana u južnu Dalmaciju, da obiđe tamošnje organizacije i da izvidi šta se može tamo učiniti s partizanima.

Ja sam inače obišao sve rajonske komitete u Splitu. Moje je mišljenje da je partijska organizacija u srži zdrava, ali disciplina konspiracije nije još takva kakva bi morala biti. Primijetio sam da ima priličan broj mladih partijskih aktivista koji mnogo obećavaju. Utjecaj partije je osobito jak među radništvom. U omladini SKOJ ima također veliki utjecaj. Mislim da bolje radi nego naša u Zagrebu. Inače partijsko članstvo nije nakon reakcije tako zaškoćeno, kao u Zagrebu. To se odnosi osobito na aktiviste. Ali, vidi se da u cjelini partijska organizacija Splita nije dovoljno čvrsta. To je zbog toga jer sekretari ćelija čine rajonske komitete i jer su do sada bili sekretari rajonskih komiteta članovi Mjesnog komiteta. Tako se podnose izvještaji Rajonskom komitetu, ali bez diskusije, jer jedan drugoga ne poznaje i preoblemi ćelija nisu poznati. Dao sam podstreka da se što prije bira naše pročelnike jedinica, tako da članovi rajona nisu sekretari jedinica i da ne poznavaju samo rad svoje jedinice već da obilaze i druge jedinice, i tako prenosa iskustva jedne jedinice na drugu, i da upoznaju stanje na svim sektorima svog rajona. Rajonskim komitetima sam iscrpno izložio kako treba da djeluju po svim sektorima. Narodna pomoć bit će postepeno organizirana na bazi »stvaranja zasebnih odbora«. Ti zasebni odbori su odvojeni od Partije. Tehnika radi prilično dobro, tako da smo riješili pitanje legitimacija i propusnica. Ako vam je potreban koji pečat pošaljite nam otisak na komadu papira pa ćemo vam ga izraditi. Ako vam je potrebna guma za jastuke za gumene pečate, također vam i to možemo slati. Znam da je Tempo¹² to tražio od nas i da mu to nismo mogli slati. Blagajne su slabo punjene, kako partijske tako i ona Narodne pomoći. Također sam naredio, da ih se ubuduće bolje vodi i da se svakog mjeseca šalje izvještaj u Zagreb.

Što se odnosi na formiranje odbora Antifašističke fronte žena, potpuno se slažem s vama. To smo već ranije trebali uspostaviti, tako da rad među ženama stavimo na široku bazu. Ali nisam za to da žensku organizaciju ukinem, jer će ona upravo sada prilikom široke aktivnosti među ženama biti vrlo potrebna i to kao savjetodavni i pomoćni organ Partije. Saopćio sam ovdašnjim drugovima vaš zaključak. Nisam im ništa rekao o svom mišljenju nego sam održao s drugaricama iz komisije za žene jedan sastanak, na kojem smo govorili o osnivanju antifašističkog pokreta žena. Govorili smo i o novom odboru, u kojeg smo predvidjeli da primimo i drugarice odnosno simpatizerke iz nekadašnjeg odbora Društva za prosvjetu žene. Odredili smo drugarice koje treba da stupe u kontakt s ovdašnjim ženama iz HSS-a (Hrvatska seljačka stranka), sa ženama iz SDS-a (Samostalna demokratska stranka) i nekim Jugoslavenkama, i da ih pozovu na suradnju. Nadamo se u vezi s tim uspjehu, iako moguće ne kod žena iz viših slojeva, a to sigurno kod masa odozdo, osobito zbog toga, jer su drugarice u svojoj dosadašnjoj aktivnosti prilično okupile žene, iako je taj rad sa strane partijskih organizacija bio na slabom putu. Također sam rekao drugaricama, da ne postoji više komisija za žene, već da je ona raspuštena i da trebaju formirati odbor antifašističkog ženskog pokre-

ta, da se tako rad postavi na širu bazu. Od vremena na vrijeme zvat ćemo ih na dogovore zbog naše međusobne suradnje. Došao sam do zaključka, da moramo svakako imati grupu žena koje će nam u toj aktivnosti pomoći i mislim, da bi upravo za to bila dobra komisija za žene. Inače je u principu nepravilno da se ta komisija za žene raspušta, kao što bi npr. također bilo nepravilno raspustiti sindikalnu komisiju. Razmislite o tome i javite mi vaše mišljenje.

Šaljemo neka saslušanja ljudi iz partizanskih odreda koji su se raspali, tj. koji su bili formirani od Šilje¹³ i Mirka.¹⁴ Kao što sam vas u zadnjem pismu obavijestio, tražio sam od čitavog Pokrajinskog komiteta da dade svoje mišljenje o tom pitanju, a također sam to tražio i od druga Brune, organizacionog sekretara. Ne želim u ovom pismu izložiti moje mišljenje o toj čitavoj stvari, jer to ćete najbolje vidjeti iz materijala. Mišljenja sam, da se preko te stvari ne može olako prijeći. Po mom mišljenju treba cijeli materijal prostudirati i predati stvar na prosuđivanje Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske. Mišljenje, odnosno odluku Centralnog komiteta treba u jednoj kratko formuliranoj okružnici dostaviti svim organizacijama radi korištenja i stjecanja iskustva. To je, drugovi, potrebno zato, jer mase govore prilično protiv akcija partizana, naime da one nisu dobro pripremljene i promišljene. Taj prigovor je već popustio, ali Centralni komitet treba da kaže svoju riječ, upravo zato da se vidi, da je u Partiji svatko za svoj rad odgovoran i da svi iz toga povuku odgovarajuće konsekvence.

Moj prijedlog je, dakle, da se cijeli **Pokrajinski komitet kazni opomenom** i da se druga **Brunu smjeni s partijskog rukovodstva**, jer je stvarno napravio velike greške. Zapravo bi zaslužio veću kaznu, ali s obzirom na to, da je ipak dobar i pošten član Partije, mislim, da je ta kazna dovoljna, iako će nam mnogo nedostajati. Ako vam je moguće, donesite odluku u vezi s tim pitanjem još sada, dok sam u Splitu, da to provedem, i ako Brunu smijenimo, opunomoćite me, da postavim novog druga na njegovo mjesto. Nisam još mislio koga bismo mogli postaviti umjesto njega, jer tu nema tako dobrih drugova za Pokrajinski komitet, ali uzet ćemo jednog od najsposobnijih za to. Šaljemo vam također žalbu Branka Vuj.¹⁵ koji je kao dezertar — isto kao Mudri¹⁶ isključen. Stvar treba ispitati i javiti rezultat.

Šaljemo jednog od onih dvaju omladinaca. Onaj koji je došao je brijački pomoćnik, član Partije, i bio je također sekretar Mjesnog komiteta Saveza komunističke omladine Jugoslavije u Splitu i član Pokrajinskog komiteta.¹⁷ Drugovi kažu da je dobar i vjeran član Partije, vrlo marljiv u radu. Drugoga¹⁸ ćemo slati nakon 2—3 dana, kad čujemo kako je ovaj prošao na putu. On je također član Pokrajinskog komiteta SKOJ-a, također dobar i sposoban u radu.

Pišite mi o novostima kod vas i u cijeloj zemlji. Pišite mi drugovi o Lici i da li lički partizani nešto rade. Da li su počeli s akcijama protiv Talijana. I šta se radi u Zagrebu u vezi s akcijama? Da li ste za kratak čas stali s akcijama u Zagrebu kao što je bilo predviđeno, dok se naše političke organizacije ne učvrste? Šta je s Direktorom¹⁹ i ostalim drugovima koji se nalaze u zatvoru? Da li je bilo još hapšenja među srednjoškolicima nakon mog odlaska? Ja se tu dobro osjećam, imam vrlo mnogo posla, jer sam sâm u Splitu, tj. ostajem do ponedjeljka, do kada i zadnji član Pokrajinskog komiteta ostaje tu, a zatim odlazim u Trogir. Možda ćete reći da je bilo nepravilno što sam sâm ostao ovdje, ali, drugovi, bilo je vrlo potrebno. Provincija je u Dalmaciji bila vrlo zapuštena od strane drugova iz Pokrajinskog komiteta. Tako sam ih slao van, da

to stanje nešto poprave, jer sam stekao dojam, da se vrlo teško odlučuju da idu u provinciju, i tako će je sada što češće obići dok sam ja još ovdje.

Zadnji put nisam tražio da šalžete električne lampe, već samo baterije za male lampe. Ta »pogreška« potkrala se sigurno »Nori«. ²⁰ Prema tome dajte njoj račun za isplatu. Vladi mnogo Te molim, reci »Nori« da želim nakon mog povratka održati s njom razgovor u vezi s njezinim sestrama. Neka ne bude nestrpljiva i neka se prije mog dolaska ne propitkuje oko. Neka čeka, razgovarat ćemo kad dođem. Mojoj drugarici ste sigurno dali novac, da se može uzdržavati. Ako niste, dajte joj, jer će se ona vrlo teško odlučiti da ga traži.

Drug koji je došao, tj. omladinac, neka podnese izvještaj o djelatnosti SKOJ-a u Splitu i Dalmaciji, jer je bio — kao što sam već rekao — član Mjesnog komiteta Split i Pokrajinskog komiteta SKOJ-a. Drugarica kurirka ima dijete u selu kod Broda. Pustite ju da ide, jer želi dijete prebaciti u Split. To možete istovremeno koristiti i ukoliko imate nešto da odnese za Brod. Troškove za put u Brod platit će sama. Ona mora do 16. 11. 1941. natrag. Samo ako nešto hitno izbije za Dalmaciju onda Brod ne dolazi u obzir.

Moram vas još obavijestiti, da ću u toku slijedećih dana imati dogovore s pripadnicima Samostalne demokratske stranke i Hrvatske seljačke stranke. Do sada nisam imao vremena, a oni su to izbjegavali, osobito u prvim danima akcija, kada su se svi posakrivali u mišje rupe. Sada pomalo izlaze, a i žele pregovarati. Rezultat ću vam javiti. Pišite mi u kakvim ste vi vezama s njima.

Pozdrav svima

Smrt fašizmu — sloboda

Brka²¹

7. XI 1941.

P. S. Osim pisma i izvještaja o akcijama šaljem vam još: materijal o saslušanju partizana, kao i izjavu Pokrajinskog komiteta i Brune jedan letak u vezi sa strijeljanjem Splitskana u Trogiru, kao i sve brojeve Izvještaja do br. 95 (zadnji broj) koji izlazi sutra ujutru. [Žalba²¹ zbog isključenja Mud. i Vuj. i letak kojeg su bacili Talijani iz aviona]

*Prijevod na njemački jezik, pisan mašinom, latinicom, 29,5 × 21, 7 listova
IHRPH, Zgb, KP-5/30*

Prilozi:

1. Zapisnik saslušanja komandnog sastava, članova KP, sinjskog partizanskog NOP odreda pred Komisijom Centralnog komiteta KPH povodom njegovog neuspjelog prebacivanja na Dinaru, sastavljen kolovoza 1941. (Kopija bez parafa, pisana mašinom, latinicom, 34 × 21,8 listova)
2. Zapisnik saslušanja dijela komandnog i boračkog kadra, članova KP, iz sastava splitskog NOP odreda pred Komisijom Centralnog komiteta KPH

povodom neuspjelog prebacivanja na Mosor iznad sela Mravinaca, sastavljen kolovoza 1941.

(Kopija bez parafa, pisana mašinom, latinicom, 34 × 21, 11 listova)

3. Zapisnik saslušanja komandnog sastava, dijela boračkog kadra, članova KP solinskog NOP odreda pred Komisijom Centralnog komiteta KPH povodom njegovog neuspjelog prebacivanja iz Kozjaka prema Kamešnici, sastavljen kolovoza 1941.

(Kopija bez parafa, pisana mašinom, latinicom, 34 × 21,6 listova)

4. Zapisnik saslušanja komandnog sastava, te dijela članova KP kaštelansko-trogirskog NOP odreda pred Komisijom Centralnog komiteta KPH povodom njegovog djelomičnog formiranja i neuspjelog prebacivanja na sektor Dinare, sastavljen kolovoza 1941.

(Kopija bez parafa, pisana mašinom, latinicom, 34 × 21, 5 listova)

5. Izjave dijela preživjelih boraca iz sastava šibenskog NOP odreda dane 5. rujna 1941. pred Komisijom Centralnog komiteta KPH o prebacivanju NOP odreda iz Šibenika u pravcu Bosne. (Kopija bez parafa, pisana mašinom, latinicom, 34 × 21, 4 lista)

6. Žalba Branka Vujinovića Centralnom komitetu KPH od 3. listopada 1941. na izrečenu kaznu isključenja iz članstva KPJ (Original, pisan mašinom, latinicom, 29 × 23, 2 lista)

7. Izjava Ive Amulića, organizacionog sekretara Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju Centralnom komitetu KPH od 31. listopada 1941. o političkim i organizacionim pripremama za formiranje NOP odreda u Dalmaciji u kolovožu 1941. (Kopija bez parafa, pisana mašinom, latinicom, 34 × 21, 3 lista)

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg boravišta Rade Končara

² Original ovog dokumenta zaplijenjen je od neprijatelja i preveden na njemački

³ Odnosi se na letak Centralnog komiteta KPH upućen svim rodoljubima, pristalicama HSS itd. od srpnja 1941.

⁴ Odnosi se na »Naš izvještaj«, organa JNOF za Dalmaciju

⁵ Pogrešno; treba: za 7. studenog (godišnjica Oktobarske revolucije)

⁶ Josip Kraš

⁷ Vladimir Popović

⁸ Marijan Čavić

⁹ Marica Pataki

¹⁰ Pogrešno; treba: Maks Baće

¹¹ Ivo Amulić

¹² Svetozar Vukmanović

¹³ Pavle Pap

¹⁴ Mirko Kovačević

¹⁵ Branko Vujinović

¹⁶ Mojmir Mudradija

¹⁷ Adolf Doležal

¹⁸ Đermano Senjanović

¹⁹ Milan Hupert

²⁰ Zlata Šegvić

²¹ Rade Končar

1941., studeni, 7
[Zbjeg]¹

Pismo Franje Ogulinca, političkog komesara Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske kojim javlja da je uhapšena Nada Dimić, te moli da se na teren uputi drug koji bi je mogao uspješno zamijeniti

Pismo C. K.

7 — XI — 41

Dragi drugovi,

Danas smo primili vijesti iz Zagreba, u kojima između ostaloga doznajemo sljedeće.

»Danas smo saznali da je Milica (Nada)² iz Karl.[ovca] pala. Kako, još ne znamo, ali to je još jedan težak udarac. Sada će, za izvjesno vrijeme biti otežano prebacivanje ljudi zbog njenoga pada. Javite to drugovima u P.[etrovoj] Gori i poručite da odmah pošalju nekoga nekompromitovanoga druga-cu koji bi mogao uspješno vršiti dosadašnju Nadinu dužnost.«³ Ovo su vijesti koje vam doslovno šaljemo i prema tome i postupite

Seljo⁴

Original, pisan rukom, latinicom, 17 × 21, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-5/31

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu sjećanja Ivana Rukavine, tadašnjeg komandanta Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske. Naime, GS NOP odreda Hrvatske nalazi se u Zbjegu od prvih dana studenog 1941. pa sve do veljače 1942.

² Nada Dimić

³ Nada Dimić bila je član OK SKOJ za Karlovac i OK KPH za Karlovac

⁴ Franjo Ogulinac

[1941., studeni, 9]¹
[Split]²

Pismo Rade Končara, sekretara Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske, Vladimiru Popoviću sekretaru Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta KPH o svom odlasku u Vodice i Zaton u cilju razgovora sa članovima KP iz navedenih mjesta

Vlado!

Predati Vladi

11³

Zaboravi[o] sam da napišem u onom pismu gdje se govori o istrazi o partizanima i kaznama da ne donosite odluku po pitanju kazna onih iz Šibenika t.j. iz Zatona i Vodica, ja mislim da tu moramo da pazimo, oni su ljudi jako

popularni u tomu kraju, a i čitava stvar je sa tom organizacijom nezgodno ispala. Ja ću na svaki način otići da razgovaram tamo sa drugovima pa ću vam tek onda reći svoje mišljenje. Čini mi se da se je kod ovih kazna išlo kazniti druge da svoju grešku umanjíš

zdravo Brko⁴

Original, pisan rukom, latinicom, 10,5 × 17, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-5/32

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu: Ovim pismom R. Končar nadopunjuje svoje pismo od 7. XI 1941. upućeno CK KPH, a ne spominje podatke upućene V. Popoviću pismom od 10. XI 1941. Prema tome pismo je nastalo najvjerojatnije 9. XI 1941., jer se već 11. ili 12. XI 1941. R. Končar nalazi na putu u Šibenik, od kuda se vratio 17. XI 1941. na dan kad je uhapšen.

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg mjesta boravka Rade Končara

³ Oznaka Centralnog komiteta KPH (crvenom olovkom)

⁴ Rade Končar

47.

1941., studeni, 10
[Zagreb]¹

Pismo Vladimira Popovića, sekretara Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta KPH Radi Končaru, sekretaru Centralnog komiteta KPH kojim izražava saglasnost o upućivanju Otvorenog pisma Pokrajinskom komitetu KPH za Dalmaciju i komunistima u Dalmaciji, kaznama rukovodstvu KPH u Dalmaciji, razlozima ukidanja Komisije za žene pri Pokrajinskom komitetu KPH za Dalmaciju, informacije o sastanku Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske, te o političkoj situaciji i akcijama u Hrvatskoj

Dragi Brko,² juče sam se vratio iz Korduna sa sjednice Gl. štaba i našao tvoja dva pisma i ostali materijal koji ste poslali. Materijal je opsežan, a drugovi bez mene nisu htjeli slati odgovor, pa sam radio dan i noć, da ne bi sa odgovorom zakasnili.

Prvo ćemo odgovoriti na tvoja pisma i predloge.

1. — Slaženo se s tobom, da se u vezi sa neuspjelim pripremama partizanskih borbi u Dal. uputi od C.K. otvoreno pismo dalm. part. org.

2. — Slažemo se s tobom da se cijelom rukovodstvu da ukor i to sa ovakvom motivacijom:

a) Zbog nesnalaženja (jer se od prvog dana razbojničkog napada na SSSR, nije pristupilo izvođenju akcija širih razmjera),

b) Zbog lakomislenosti (jer pripreme se nisu mogle izvesti za 4 ili 5 dana i kada bi teren i mase bile politički na to spremne, pa čak ni onda kada bi imali na raspoloženju čitavu motorizaciju. Mislimo na pripreme tog opsega.)

c) Zbog nedovoljne polit. samostalnosti (Naše pismo, koje su pogrešno nazumjeli.) — Forsiranje sa strane druga Šilje³ i dr. Mirka.⁴

3. — Ne slažemo se s tobom da drug Bruno⁵ zbog ovoga dobije višu kaznu od ostalih drugova iz rukovodstva. Drug Bruno, nije ništa učinio bez saglasnosti rukovodstva. On je radio na tim pripremama i vršio svoju dužnost org. sekretara. Dakle, bio je preopterećen. Da je pravio izvjesne greške i aljkavosti — istina je — ali je vukao sam čitav taj ogromni posao. Ostali članovi rukovodstva skoro ništa nisu učinili za uspjeh prvih partiz. akcija. Tako krupna stvar nije smjela biti povjerena samo jednom članu rukovodstva, a ako su je povjerali, onda su mu morali pomoći i kontrolisati ga na radu. Kada bi se sada uzele u razmatranje ranije Brunine greške i ovo, onda bi ga isključili iz rukovodstva. Ali, on je za ranije greške kažnjen, a u ovom slučaju je, po našem mišljenju, manje kriv od ostalih čl. rukovodstva, jer se trudio i radio da stvar uspije. Prema tome, dati njemu, zbog neuspjeha, veću kaznu nego ostalima, bilo bi nepravilno.

3. — Objašnjenje po pitanju našeg riješenja o ukidanju part. ženske komisije pri P.K. Mi smo stvar ovako postavili: Od ogromne je danas važnosti masovni rad među ženama. Potrebno je sve sile usmjeriti na okupljanju svih antifaš. i nefašistički raspoloženih žena u antifaš. pokret. Part. ženska komisija to nije učinila, niti je mogla, bez svestrane pomoći cijele part. org. i rukovodstva, a bilo bi nepravilno pretvoriti komisiju u Adm⁶ Antifaš. Odbor. Odbor antifaš. pokreta, mora biti postavljen na široj bazi. Kako je danas najvažniji zadatak svih naših drugarica — ostvarenje širokog antifaš. pokreta žena, to će drugarice koje su do sada bile u komisiji biti inicijatori obrazovanja jednog Odbora oko koga će se okupiti sve radne žene. One treba da ostanu u tom odboru — one će biti part. savjetodavna tijela pri tom odboru. Rukovodstvo će preko njih sprovoditi odluke i kontrolisati rad Odbora, od vremena na vrijeme s njima će se i sastajati. Ali, da izvan tog postoje kao neka komisija, po našem mišljenju, je za sada nepotrebno. Držim da i ti tako misliš. Za prošli put nisam imao vremena da dam šire objašnjenje.

4. — Pitanje pričanja o tom da »ne valja u Dalmaciji« i t. sl. Fati⁷ i Mrtvac⁸ nisu dolazili u kontakt sa kuririma, prema tome to se odnosi na mene. Ja tvrdim, da nijednom prilikom nisam rekao ništa o toj formi ni drugarici, a da i ne govorim o Frani.⁹ Pitao sam, kao i obično, kada dodje kurir bilo s koje strane: »Šta ima novo kod Vas? Je li bilo kakvih akcija? Kada ćete obračunati s Talijanima? Nemojte dozvoliti da budete posljednji i t. sl.« Da je Frane tome nešto dodao, u to ne sumnjam. Ali drugovima mora biti jasno, da s naše strane neće nikada poteći što bi krnjilo njihov autoritet kao rukovodstva. Antipartijski elementi će pokušati, dakako, da koriste takovo stanje, ali drugovi ne mogu niti smiju izbjegavati kontrolu masa. Pojačanje rada i akcija dotučiće sve neprijatelje, pa krili se oni pod bilo kakvim imenima, i učvrstiti autoritet rukovodstva. Ti si u prvom redu zbog toga i otišao dolje. Dakle, ubijedi ih, da bi bilo pogrešno čak i da pomisle, da mi sa kuririma govorimo ono što ne bi trebali.

5. — Pri potvrđenju kazni koje predlaže komisija za ostale drugove koji su učestvovali u pripremama, PK treba da vodi računa o tome, da dobar dio njih nije shvatio važnost tih priprema, pa ni karakter današnje borbe. Za to je u prvom redu odgovorno rukovodstvo. Prema tome kazne će se nekima morati ublažiti. Mi ne imenujemo drugove na koje bi se ovo odnosilo jer ni jednog od njih ne znamo iz dosadašnjeg rada. To će najbolje znati drugovi iz PK, a možda i ti.

6. — Drug Mud.¹⁰ je bio jedno vrijeme izoliran od part. rada, ne njegovom krivicom. Docnije, mislilo se da je pobjegao, te je zbog toga isključen, kao i svi koji su pobjegli. Međutim, sada se ustanovilo, da je tamo otišao jer je premješten — Kvaterniku je pisao neko pismo za puštanje na slobodu nekih uhapšenih drugova. Pismo nije bilo kapitulantsko. Prema tome naše je mišljenje da mu se povuče kazna. Ubjedjenja smo da je tražio premještaj, jer se plašio ostati u Zgb-u. No, to nije dovoljno da bi ga se kaznilo. Pred njega nije nitko postavio da mora ovde ostati.

7. — Sa drugom B. V.¹¹ stvar stoji ovako: istina je da je od drugova tražio posla. On je to tražio preko dr. Nade¹² (koja se objesila u zatvoru). Nada je, kako kažu drugovi bila preopterećena poslom i nije stizala da tako brzo rešava takva pitanja. Po mom, po srijedi je i u prvom i u ovom slučaju nemarnost i aljkavost. Novo rukovodstvo nije izgleda znalo o tom ništa, a niti mi, te je i on isključen s motivacijom da je pobjegao. On i sam priznaje da je dolje otišao da bi se sklonio. Mi smo mišljenja da mu se skine kazna isključenja, ali mu treba dati neku kaznu. Kontrolišite kako se tamo drži i da li što radi. Prepuštamo odluku vama. Druga Mud. pitajte za njega, jer ga on dobro poznaje.

8. — Španca¹³ vam nećemo poslati, jer je on već otputovao za Slavoniju. Sa sposobnim kadrom znaš kako tamo stojimo. Jedan Španac¹⁴ im je bio nedovoljan, jer se partiz. pokret širi, pa su tražili hitno drugoga.

9. — Traži od drugova iz P.K. da objasne stavku u svojoj izjavi¹⁵ koja glasi: »Trebamo ovom prilikom, da otvoreno i jasno kažemo, da PK nije i u drugim slučajevima, a pri rešavanju pojedinih važnih pitanja, pokazao samostalnost i odlučnost da iznese i brani svoje stanovište pred drugovima koje nam je rukovodstvo slalo da nam pomognu u rukovođenju partijskom organizacijom i pokretom u Dalmaciji. Ova nesamostalnost i neodlučnost drugova iz PK je ponekad dovodila do **nepravilnih odluka**«. Ja mislim da bi se to moglo odnositi na slučaj Krtitje o generalnom štrajku, ali nisam siguran. Kako ne znamo na šta se to odnosi — nek nam objasne.

Od V.[rhovnog] štaba nismo ništa dobili, a ni iz BGD-a. Ne znamo kakvo je faktično stanje tamo, ali po pričanju, svaki dan ide bolje po nas i u Srbiji i u Bosni. Ja sam išao na Kordun. Talijani i ustaše pale i žare, naročito sela oko šuma. Naši su vršili nekoliko manjih napada na Talijane, uspješno. Moral odreda je dobar. Osnovna je slabost neorganizovanost pozadine. Odbori nac. oslobo. nisu imali sadržine i obrazovali su ih borci, a ne partija. Prema tome glavni je sad njihov zadatak opšta mobilizacija, sakrivanje namirnica i naoružanje, da bi mogli vršiti krupnije akcije. Talijani i ustaše su vršili napade sa ogromnim ljudstvom, sa artiljerijom i tenkovima. Sela su stradala, ali odredi

ne. Imaju na Kordunu i Baniji 5 bataljona. Svaki bataljon broji oko 350 do 420 ljudi. Uglavnom možemo biti zadovoljni sa njihovim radom.

Grga¹⁶ i Marica¹⁷ su uhapšeni prije Papine¹⁸ smrti i dobro se drže. Grga je sada u bolnici. Kad sam bio gore odredili smo jednu grupu koja ima za zadatak da ga oslobodi.

Na sastanku Glavnog štaba bio je prisutan drug Seljo (Španac)¹⁹ iz Šamarice, Rukavina²⁰ i Čane.²¹ Drug iz G. Kotara nije došao jer su tamo bile krupne akcije, napadi na partiz. logore, kojom prilikom su Talijani ponovo ušli u Drežnicu i razbili delnički odred, spalili nekoliko sela, poubijali i odveli u zarobljeništvo masu seljaka i seljanki. Ali već su se i tamo sredili, još više omasovili i počeli nanovo s akcijama. Drug Veljko²² komandant G. Kotara i Primorger²³ žali na part. org. u Delnicama. Iz Like takodje nije bio niko prisutan. Već si vjerovatno čuo da je i Krntija²⁴ poginuo. Ubila ga je banda velikosrpska, koji danas služe Talijanskim okupatorima. Išao je iz Like za Bosnu prema Bos. Petrovcu sam iako su mu drugovi savjetovali da ne ide. U jednom selu kod Srba uhapsila ga je neka četnička straža, po svemu izgleda da je to išlo organizovano i ubila ga. U njemu i Papi mnogo smo izgubili. Zbog toga, a i zbog akcija koje se sada vode u Lici, nije mogao doći na sjednicu Gl. štaba ni mali Španac.²⁵ Dao sam u zadatak da Rukavina kao komandant i drug Seljo kao privremeni komesar organiziraju Gl. štab. Da provedu odluke Vrhovnog štaba pismeno, da potvrde već postojeće komandire i komesare pojedinih jedinica, da osiguraju redovnu i stalnu vezu sa svim odredima na našoj teritoriji. Sjedište će biti u Močilima kod Plaškog. Pitanje polit. komesara Glavnog štaba za Hrvatsku je vrlo važna stvar. Moje je mišljenje da mora biti član CK, to isto misle i ostali drugovi. Dobro bi bilo kad bi bio Hrvat. Potrebno je da ti daš svoj predlog. Kad bi bila redovnija veza sa CK i sa njima se o tom bi savjetovali.

Nemam vremena da ti detaljno pišem o akcijama koje su izvedene. Na Kordunu i u Lici borbe se dnevno vode. To isto važi i za Gorski Kotar. Probio se led u borbi protiv Talijana, koji u zvjerstvima ne izostaju iza ustaša. Ustaše nastupaju u borbama sa tenkovima, koje su im dali Talijani. To narod vidi, kao i potrebu opšte borbe.

Slavonija se oživljava. Kod Vinkovaca je došlo do sudara transportnih vlakova. U jednom su bili njemački vojnici, a u drugom ratni materijali. Ima mnogo mrtvih i ranjenih njemač. oficira i vojnika. Komisija, koja je išla vlakom da izvidi slučaj doživjela je sudar. Da li je ko od njih ostao živ ne znamo. Kod Okučana je dignuta u zrak kompozicija sa ratnim materijalom. Sve je otišlo u paramparčad. Na pruzi Caprag—Sisak razorena je pruga jače, već dva dana nema saobraćaja. U Gorskom Kotaru su partiz. zaustavili vlak i ubili mašinovođu, koji je pokušao da se izvuče i javi. To je dobro odjeknulo kod željezničkog osoblja, a naročito kod mašinovođja. Traže bolovanje, napuštaju službu i t. sl. O ovim diverzijama smo doznali preko željezničara. Čekamo izvještaj organiz.

Prije nekoliko dana 4 policajca su slijedili druga Janka (Španca)²⁶ iz MK Zgb. Potegao je revolver i dvojicu ubio,²⁷ a jednoga ranio. Sada je u zatvoru. Čujemo da su mu izpekli noge do koljena i da se herojski drži. Marko²⁸ i Jozo²⁹ omladinac su takodje uhapšeni. Marku su upali na stan. Nestanak Marka i Janka iz MK mnogo ćemo osjetiti. Uhapšen je i odbor antifaš. pokreta žena³⁰

i to na sastanku u stanu. Da sam ja tada bio u Zagrebu odletio bih i ja, a Fati me trebao zamjeniti, srećom bio je bolestan. Ogrizovičku³¹ su pustili i gazdaricu stana, radnica izgleda da nije uhapšena, jer je ranije izašla (ovo ćemo provjeriti), tako se sada nalaze iz Odbora u zatvoru Vanda³² i Žoga.³³ Vandu su izdvojili.

Nisi trebao sve drugove iz rukovodstva poslati na teren. Mogao si udesiti da idu naizmjenično.

10/XI-41.

S drug. poz.
Smrt faš. — Sloboda narodu
(VI.)³⁴

N.Z. Uhapšena su i dva druga iz tehnike.³⁵ Izgleda da su ih provalili srednjoškolci po svojoj liniji.

»Vjesnik« budući da u ovom obliku izlazi prvi put ima tehničkih nedostataka. Drugi broj će biti bolji.

Original u Institutu za historiju radničkog pokreta Dalmacije, Split

Prijepis u IHRPH, Zgb, KP-5/33

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg mjesta boravka Vladimira Popovića

² Rade Končar

³ Pavle Pap

⁴ Mirko Kovačević

⁵ Ivo Amulić

⁶ Skraćenica: administracija

⁷ Andrija Hebrang

⁸ Vladimir Bakarić

⁹ Frane Barić

¹⁰ Mojmir Mudradija

¹¹ Branko Vujinović

¹² Nada Heiligstein

¹³ Pavle Vukomanović

¹⁴ Karlo Mrazović

¹⁵ Vidi dok. br. 44

¹⁶ Marijan Cavić

¹⁷ Nada Dimić

¹⁸ Papa-Josip Kraš

¹⁹ Franjo Ogulinac

²⁰ Ivo Rukavina

²¹ Stanko Opačić

²² Veljko Kovačević

²³ Pogrešno; treba: 1 Primorja

²⁴ Marko Orešković

²⁵ Vlado Četković

²⁶ Božo Dakić

²⁷ Pogrešno; treba: ubio

²⁸ Marko Simenić

²⁹ Jozo Đaković

³⁰ Odbor je uhapšen polovinom studenog 1941. g.

³¹ Slava Ogrizović

³² Vanda Novosel

³³ Olga Kreačić-Kovačić

³⁴ Vladimir Popović

³⁵ U vrijeme nastanka ovog pisma uhapšeni su od policije ovi drugovi koji su radili u tehnici: 12. X 1941. g. Ivan Bašek i 12. XI 1941. g. Ivica Gretić

1941., studeni, 10
[Split]¹

Pismo Rade Končara, sekretara Centralnog komiteta KPH Vladimiru Popoviću, sekretaru Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta KPH o političkoj situaciji i partizanskim akcijama izvedenim u Splitu i njegovoj okolini²

*Prijevod na njemački jezik, pisan mašinom, latinicom, 29,5 × 21, 5 listova
IHRPH, Zgb, KP-5/34*

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 6, str. 13—16

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg boravišta Rade Končara
² Original ovog dokumenta zaplijenjen je od neprijatelja i preveden na njemački jezik

1941., studeni, 16
[Zagreb]¹

Otvoreno pismo Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske organizacijama KPH i članovima KP u Dalmaciji povodom neuspjeha partizanskih odreda Dalmacije, te o skretanjima od linije KPJ u nekim organizacijama KPH u Dalmaciji

Kopija bez parafa, pisana mašinom, latinicom, 34 × 21, 1 list, dokument djelomično oštećen.

IHRPH, Zgb, KP-5/35

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 10, str. 24—26

¹ Mjesto nastanka dokumenta ustanovljeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPH

1941., studeni, 22
Split

Izvještaj Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o hapšenju Rade Končara i mogućnostima za njegovo izbavljanje, te o vojnoj i političkoj situaciji i partizanskim akcijama izvršenim na teritoriju Dalmacije

Original, pisan rukom, latinicom, 29 × 23, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-5/36

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 19, str. 42—48

1941., studeni, 22
Split

Izvještaj Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o situaciji u Dubrovniku i na Pelješcu, te obavijest o Radi Končaru

Split, 22. XI. 1941 god.

U Dubrovniku i Pelješcu drugovi nisu skoro ništa radili uslijed oportunitizma i kukavičluka. Dapače se kod Korčule preko Pelješca i Dubrovnika prešuljao jedan provokator kojemu su mnogi drugovi nasjeli. Provokator je imao smjelosti da ide čak do partizana, ili kako nam javljaju, izgleda da su ga tamo naši uhvatili. Na Pelješcu vojni obveznici neće da idu u ustašku vojsku, većina ih je spremna da ide u partizane.

Drugovi Jović,¹ Borić,² Majki³ su se povratili iz provincije. Očekujemo do koji dan i Bruna,⁴ pa ćemo Vam poslije općeg izvještaja poslati detaljniji izvještaj o stanju u pojedinim krajevima Dalmacije.

Pismo i kurira smo Vam poslali najviše radi druga Brka.⁵ Sada smo mi u velikoj brizi dali ćemo uspjeti da ga spasemo. Ako nam Vi u ovome možete da dadete neke savjete ili pomoć uopće, učinite i obavjestite čim prije. Pismo upućeno lično Brki nismo uspjeti da mu ga predamo, a ono drugo smo otvorili i prema Vašim direktivama ćemo se ravnati.

Smrt fašizmu — Sloboda Narodu!

S drugarskim pozdravom

Borić s. r.

Danas t. j. poslije podne, saznali smo da su sutradan poslije Maksovog⁶ pohoda Brki t. j. u petak premjestili istog u vojnu bolnicu. Tu je ponovo, sa nogama u gipsu, [s]kočio sa drugog kata oko 10 metara visine i izgleda da nije zadobio novih težih povreda. Ponovo je u vojnoj bolnici. Nastojimo da ga iz te bolnice izvučemo iako su uslovi mnogo teži. Rečeno nam je i to da je na dugim preslušanjima došlo do zamršenih izjava sa strane druga Brke

Kopija bez parafa, pisana mašinom, latinicom, 30 × 21, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-5/37

¹ Vicko Krstulović
² Ivo Lučić Lavčević
³ Andrija Božanić
⁴ Ivo Amulić
⁵ Rade Končar
⁶ Roko Peračić

1941., studeni, 24
[Zagreb]¹

Pismo Vladimira Popovića, sekretara Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta KPH Radi Končaru, sekretaru Centralnog komiteta KPH o političkoj situaciji u zemlji

Dragi Brko,² mnogo nas interesuje kako je stigla drugarica. Ja, naime, nisam znao, da je omladincu pored legitimacije digao i vašu propusnicu, neki njegov poznati ustaša. Bijesan sam zbog toga, jer si se ti već preko prošlog pisma interesovao za tu stvar.

Čujemo da ste se aktivizirali. Pripazite da ne unište kompromitovani part. kadar. Šaljite vani u odrede one kojima prijeti neposredna opasnost, jer će se na taj način dvostruko dobiti: a) sačuvaćete kadar od uništenja; b) u odredima će se ti drugovi javiti kao polkomi ili partorgi. Poslije pada Marka³ i Janka⁴ (koji se kako čujemo do sada herojski drži), mi ćemo iz Zgb-a poslati nekoliko dobrih kompromitovanih aktivista vani.

Oslobođen je Grge⁵ u Kar.[lovcu] nije uspjelo, jer je na 1h prije dolaska odreda izašao iz bolnice. Neznajući to odred upao je u bolnicu, zarobio, a poslije ubio 2 ustaša, a pri izlasku iz grada ubili su 7 talijanskih vojnika na mostu, zaplijenili puške i 1 puškomitraljez. Kod naših je jedan ubijen. Poslije toga pohapšeno je oko 200 seljaka i građana uglavnom Hrvata. Sjajno je kod naroda odjeknula ta akcija. Vlasti su izdale oglas u kome kažu da će u slučaju novog upada ubijati svakog ko se zateče na ulici. O toj akciji se na veliko priča i po Zagrebu u svim krugovima. Naš odred je ušao u grad u uniformama domobrana sa fesovima.

Iz Srbije smo dobili tek sada part. i oml. proglas povodom Oktobra i »Borbu« organ naše part. 1 i 2 br. štampan na 4 strane, format »Politike«. To nas je mnogo obradovalo. Mi ćemo ga preštampati, ali za sada na rotatoru. — Direktor⁶ je prije neki dan pušten i na staroj je dužnosti. Stari⁷ javlja, da veze između nas i njih moraju biti brže i redovnije. Međutim, do nas nije krivica, nego izgleda da materijal od njih do Sarajeva putuje dugo, a sem toga jedno pismo od njih upućeno nam izgubilo se, a izgleda da je bilo vrlo važno. Stvari se tamo i u Bosni dobro razvijaju, što ćeš vidjeti, iz »Borbe«. U Gorskom Kotaru stanje je slabo. Delnički odred je potpuno raspršen. Talijani su u tim borbama imali oko 30 mrtvih, ali je naš odred potpuno razbijen. Delnička org. vrlo slaba, tako da ne poduzima ništa da formira novi odred.

U Lici su u posljednje vrijeme aktivni naši odredi. Prugu stalno omeću. Kurir se još nije vratio, tako da nemamo konkretnih podataka.

U Crnoj Gori poslije neuspjeha stanje se znatno popravilo. Dnevno imaju većih uspjeha. Kadar je potpuno sačuvan. Vrše pripreme, sada ozbiljnije, širih razmjera. Sada tamo upravlja talijanska komanda, jer su im propali svi pokušaji preko crnogorskih izroda.

Mrduljaš (španac)⁸ o kome sam ranije dao negativnu karakteristiku, prema iskazu nekih dobrih drugova Špan. znatno se ispravio u posljednje vrijeme u logorima Francuske i Njemačke. Nije još za part., ali se može koristiti kao simpatizer.

Ne usuđujem se da te pozovem zbog silne hajke pobješnjelih bandi iako bi nam bio jako potreban.

Mi mislimo da Mrtvaca⁹ pošaljemo za komesara G. Štaba Hrvat. Ta stvar više ne trpi odlaganja. Zašto niste koristili ovog mladića? On će se vratiti kroz 3—4 dana, pa uz ostalo javi da li se slažeš da Mrtvac ide.

Ovo ti pišem na brzinu, jer sada mi Dobrila¹⁰ reče da ovaj mladić putuje, tako da vam od materijala ništa ne šaljem. To ćemo učiniti kada ponovo dođe.

Sve vas mnogo poz.
Smrt faš. Sloboda narodu — VI.¹¹

24/XI—41.

Original u Institutu za historiju radničkog pokreta Dalmacije, Split

Fotokopija u

IHRPH, Zgb, KP-5/38

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg boravišta Vladimira Popovića

² Rade Končar

³ Marko Šimenić

⁴ Božo Dakić

⁵ Marijan Čavić

⁶ Milan Hupert

⁷ Josip Broz Tito

⁸ Paško Mrduljaš

⁹ Vladimir Bakarić

¹⁰ Dobrila Jurić

¹¹ Vladimir Popović

53.

1941., studeni, 25

Izveštaj Vladimira Popovića, sekretara Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta KPH Centralnom komitetu Komunističke partije Jugoslavije o borbama i vojnim akcijama partizana Hrvatske izvršenih na teritoriju Like, Gorskog kotara, Korduna i Banije u listopadu i studenom 1941.

Objavljen u
Zbornik VII, tom V knj. 2, dok. br. 21, str. 49—54

54.

1941., studeni, 26

Split

Izveštaj Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju Centralnom komitetu Komunističke Partije Hrvatske o partizanskim akcijama u solinskom bazenu izvršenim u periodu od 1. do 15. studenog 1941. i o partizanskim akcijama izvršenim na teritoriju Splita

Original, pisan rukom, latinicom, 29 × 5, 2 lista

IHRPH, Zgb, KP-5/39

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 22, str. 54—58

1941., studeni, 27
Zagreb

Pismo Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske Pokrajinskom komitetu KPH za Dalmaciju u kojem se daju upute za spašavanje Rade Končara, čuvanje partijskog kadra i o ponovnom formiranju Mjesnog komiteta KPH za Split

Dragi drugovi,

Vijest o Brki¹ mnogo nas je potresla. Morate poduzeti sve da ga oslobodite. Velik je vaš propust, što to nijeste učinili prvih dana, kada se njemu moglo odlaziti. Načinili ste i drugi propust, što niste postavljajući naše straže pred bolnicom, iskoristili momenat prebacivanja u vojnu bolnicu. Dozvolili ste da on sam pokuša bjegstvo skakanjem kroz prozor. Ne smijete dalje oklijevati. Solidno pripremite akciju, da ne bude ...² pokušaj, koji bi donio novih žrtava. Procijenite snage neprijatelja. Tačno se mora znati u kojoj se sobi nalazi? Koliko ga stražara čuva? Kakvi su prilazi? Gdje se nalazi telefonska aparatura bolnice, koja mora biti prva blokirana i uništena. Svo osoblje bolnice mora biti zatvoreno u jednoj sobi. Naše straže moraju biti postavljene kako oko zgrade, tako i na kapiji, na vratima i hodnicima. Nastojte pronaći neki auto ili kamion. Ako drugojače ne bi išlo, prisilite neposredno pred akciju nekog šofera da vozi. Morate osigurati ostupnicu i ako uspije akcija, smjestiti ga van grada na sigurno mjesto. Ako možete nabaviti deset do 15 do 20 talijanskih uniformi da date drugovima, koji učestvuju u akciji i koji bi se ulazeći u bolnicu pretstavili kao vlast, akcija bi se izvela bez mnogo buke i sa više izgleda na uspjeh. Ako imate snaga, dobro bi bilo u isto vrijeme izvesti nekolicke pa i sitne akcije na drugom kraju grada. Za ovu akciju trebate angažovati odane, smjele, požrtvovne drugove. Naročito komandir mora biti dobar. Ako imate u Splitu drugova, koji su prošli vatreno krštenje, njih angažujte. A ako ih u Splitu dovoljno nemate, uzmite takve drugove iz najbližeg odreda, samo pazite da ne bude prekasno. Nastojte stupiti u [kontakt s]³ nekim liječnikom. Ne žalite novac, da bi [se]⁴ što duže zadržali u bolni[ci nem]ojte dozvoliti da neprijatelj otkrije [vaše namjere].⁵ Koman[dir] sa odredo[m] mora biti tačno i do detalja upoznat sa zadatkom.

Pismo koje je upućeno Brki otvorite, jer ono nije lično.

Iz vašeg pisma se vidi, da ste u Splitu izgubili mnogo kadra. Opasnost prijeti vama i svim kompromitiranim aktivistima. Niste smjeli dozvoliti tako masovna hapšenja. Da bi kompromitovani kadar sačuvali od uništenja, hitno je potrebno da ih što prije pošaljete u partizane, pa formirate nove odrede, ili ih priključite već postojećim. Time će se dvostruko dobiti: a) sačuvaćete ih od uništenja, b) u odredima će se pojačati politički rad, kao i po mjestima gdje odredi operišu. Pošaljite jedan dio i po mjestima gdje partijske organizacije slabo stoje. M. K.⁷ formirajte od nekompromitovanih drugova-ca. Ako vama prijeti opasnost, odmah se preselite na neko sigurnije mjesto odakle ćete moći lakše rukovoditi. U Splitu može da ostane jedan od vas kao punkt za vezu i

da pomogne mjestu. Sve ove pripreme, u koliko su neophodno nužne izvršite što konspirativnije i bez potresa.

Pošaljite nam tačan izvještaj o brojnom stanju vaših odreda i njihovoj akcionoj sposobnosti. Veza s nama mora biti osigurana.

Šaljemo vam: proglas C.K.K.P.J. povodom oktobra¹
proglas C.K.S.K.OJ-a. i
naše pismo (12 tačaka uputstva za part. odrede)

S drugarskim pozdravom
SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zgb. 27—XI—1941 g.

ČAČA²

Original u Institutu za historiju radničkog pokreta Dalmacije, Split

Fotografija u IHRPH, Zgb, KP-5/40

- ¹ Rade Končar
² Na ovom je mjestu dokument uništen. Tekst se nije mogao dešifrirati ni rekonstruirati.
³ Na ovom je mjestu dokument uništen i tekst rekonstruiran
⁴ Isto
⁵ Isto
⁶ Isto
⁷ Mjesni komitet KPH za Split
⁸ Odnosi se na Oktobarsku revoluciju
⁹ Centralni komitet KPH

56.

1941., studeni, 30

[Zbjeg]¹

Pismo Glavnog Štaba NOP odreda Hrvatske komandantu ličke grupe NOP odreda, komandantu Primorsko-goranskog NOP odreda, komandantu NOP odreda Korduna i Banije kojim dostavlja Upute Operativnog partijskog rukovodstva pri Centralnom komitetu KPH Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske kao i svim podređenim štabovima i svim partijskim forumima o načinu mobilizacije za partizanske odrede i o mobilizaciji sredstava, izvođenju i razvijanju narodnooslobodilačke borbe, te o odnosu partijskih i vojnih rukovodstava u vojsci²

Original, umnožen geštetnerom, latinicom, 34 × 21, 2 lista

IHRPH, Zgb, KP-5/42

Objavljen u

Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 32, str. 80—84

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske

² Pismo je upućeno i Centralnom komitetu KPH

[1941., studeni]¹
[Karlovac]²

Pismo Nade Dimić, člana Okružnog komiteta SKOJ za Karlovac Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske u kojem je opisana akcija za spasavanje Marijana Čavića

Original, pisan rukom, latinicom, 13 × 8,5 cm, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-5/41

Objavljen u

Žene Hrvatske u NOB, Glavni odbor Saveza ženskih društava Hrvatske, Zagreb, 1955, str. 52—53

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno prema datumu izvedene akcije (17. studeni 1941. g.), uz pretpostavku da je dokument najvjerojatnije nastao neposredno iza akcije

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg boravka Nade Dimić

[1941., studeni]¹

Pismo Okružnog komiteta KPH za Karlovac Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske kojim se potvrđuje primitak materijala potrebnog Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske

Primili za G.Š.

4²

3 dalekozora
2 kompasa
3 kurvometra
celuloidna ravnala i trokuta
Kartu Hrv., Jugoslavije i sekcije Hrvatske
2 anodne baterije za radio
2 akumulatora
3 naliv pera, 2 fl. mastila
10 velikih blokova
crvene, plave i obične olovke
vrpce za pisanje obične i kemijske
električne lampice i rez. baterije
jedne cipele, 1 džemper, 1 hlače, 1 kaput
20 kom zavoja, papir gaze, razne pilule
3 naliv pera
8 košulja
3 hlače
2 kaputa
4 para cipela
2 čizme
3 džemperera

4 čarape
4 košulje
2 cipele Sanit. materijal za Š[tab] Korduna i B.[anije]
21 kom. zavoja
15 fl. raznih lijekova
64 kut. raznih lijekova i gaze
2 kaputa za Milku Za O.K. Karlovac
Milka³

Original, pisan rukom, latinicom, 21 × 17, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-5/43

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu podataka iz teksta dokumenta
² Oznaka Centralnog komiteta KPH
³ Nada Dimić

59.

1941., prosinac, 2
[Zagreb]¹

Pismo Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske Pokrajinskom komitetu KPH za Dalmaciju kojim traži poduzimanje svih mogućih mjera za oslobođenje Rade Končara i dostavlja Uputstvo Vrhovnog štaba NOPOJ² i pismo CK KPJ³ u vezi sa stanjem u Srbiji uzrokovanim držanjem Draže Mihailovića

Dragi drugovi, primili smo vaše pismo.⁴ Očekujemo da će vaši napori oko oslobođenja Brke⁵ uspjeti. Poradite sve, ne žalite truda, on se mora osloboditi. Šaljemo vam uputstva Vrhovnog štaba i pismo Čaće⁶ u vezi sa stanjem u Srbiji povodom Draže Mihailovića

S drugarskim pozdravom
Smrt fašizmu — Sloboda narodu
Čaća.

2-XII-41.

Original u Institutu za historiju radničkog pokreta Dalmacije, Split, Sign.: 1-2-4/F

Fotokopija u IHRPH, Zgb, KP-6/44

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPH

² Odnosi se na Uputstvo o načinu osvajanja naseljenog mjesta (Zbornik VII, tom II, knj. 2, dok. br. 23, str. 71—74) i na Uputstvo o načinu obrane oslobođene teritorije (Zbornik VII, tom II, knj. 2, dok. br. 24, str. 74—77)

³ Odnosi se na obavještenja VŠ NOP odreda Jugoslavije o izdaji Draže Mihajlovića, koje su glavni štabovi i najviša partijska rukovodstva prosljedili do nižih partijskih rukovodstava na terenu i u vojsci

⁴ Izvještaj Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju od 22. XI 1941. g. (Zbornik VII, tom V., knj. 2, dok. br. 19, str. 42—48)

⁵ Rade Končar

⁶ Centralni komitet KPH

1941., prosinac, 6
[Zagreb]¹

Okružnica br. 4 Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske svim organizacijama KPH, komitetima i partizanskim jedinicama o uzrocima još uvijek nezadovoljavajućih rezultata rada u stvaranju narodnooslobodilačke fronte i NOO-a, o karakteru, funkciji i zadacima narodnooslobodilačkih odbora na oslobođenom i neoslobođenom području, te o osnivanju, zadacima i organizaciji Antifašističke fronte žena

OKRUŽNICA br. 4

Svim partijskim organizacijama, komitetima i jedinicama.

I.

C.K. je u okružnici br. 3 objasnio partijsku liniju i istakao nužnost upornog rada na stvaranju Narodno-oslobodilačke fronte i njenih rukovodećih organa Narodno-Oslobodilačkih Odbora.

Dosadnji uspjesi po toj liniji partijskog rada još uvijek ne zadovoljavaju. On se odvija i odviše sporo i na uskoj sektaškoj osnovi. Glavni uzroci slabih rezultata u stvaranju Narodno-oslobodilačke Fronte nalaze se u skretanju s partijske linije njenom nerazumijevanju i nedovoljnoj odlučnosti u njenom provođenju u život. Neke organizacije i drugovi prave ove pogreške u borbi za stvaranje Narodno-Oslobodilačke Fronte.

Prvo: Oni nisu mobilizirali sve partijske snage (komitete, aktive, organizacije i simpatizere) u borbi za stvaranje Narodno-Oslobodilačke Fronte kako je to naglašeno u okružnici br. 3, nego su tom radu posvetili vrlo malo pažnje i odredili svega nekoliko pojedinaca, kojim su stavili u zadatak stvaranje Narodno-Oslobodilačkog Fronta.

Drugo: Mjesto da rad i borbu za stvaranje Narodno-Oslobodilačkog Fronta postave na najširu osnovu i da rade na pridobivanju širokih masa, pristalica raznih stranaka, a osobito pristalica HSS-a za Narodno-oslobodilački Front, neke se organizacije i drugovi ograničavaju na jalove razgovore s pojedinim predstavnicima HSS-a i drugih stranaka. To je sektaštvo vrlo štetno i opasno osobito kad se znađe, da dio vodstva HSS-a sprečava stvaranje Narodno-Oslobodilačkog Fronta, propovijeda pasivnost i koči svaku borbu protiv fašističkog okupatora i njegovih ustaških slugu.

Težište rada i borbe za stvaranje Narodno-Oslobodilačkog Fronta mora biti u masama (rad odozdo), ali se ne smije zapustiti ni rad na pridobljanju predstavnika raznih stranaka i grupa (rad odozgo). Rad odozdo i odozgo treba kombinirati s borbom protiv protivnika i neprijatelja Narodno-oslobodilačkog Fronta i bremzera Narodno-oslobodilačke borbe. Narodnim se masama mora uporno i neprekidno objašnjavati štetna uloga ovih vođa i predstavnika raznih stranaka i grupa, koji propovijedaju mir i pasivnost, i time pomažu ugnjetače našeg naroda: fašističke okupatore i ustašku bandu.

Treće: U mnogo se slučajeva rad na stvaranju Narodno-oslobodilačkog Fronta ograničava na uspostavljanje labavih veza s pojedinim pristalicama raznih stranaka i grupa, ali se te veze ne proširuju i organizaciono ne učvršćuju.

Četvrto: Postojeći Narodno-oslobodilački odbori nisu postali borbeni rukovodeći organi narodno-oslobodilačke borbe, jer im naši drugovi nisu postavili konkretne zadatke, nisu im objasnili njihovu ulogu i uputili u pravilan rad.

II.

Karakter, funkcija i zadaci Narodno-oslobodilačkih Odbora.

N.O.O. nisu organi ni jedne partije ili organizacije. U njima trebaju biti zastupane, preko svojih predstavnika, sve političke stranke, grupe i struje, koje su na liniji borbe protiv fašističkih okupatora i njihovih domaćih plaćenika. Pošteni i rodoljubivi elementi iz bivših općinskih uprava i drugih ustanova mogu ulaziti u N.O.O., ako uživaju povjerenje naroda.

Zadaci N.O.O. na oslobođenom području.

1. Narodno su oslobodilački odbori na oslobođenom području privremeni organi vlasti, birani slobodno i neposredno od samog naroda. Oni su privremeni organi vlasti zbog toga, što su ukinuti stari organi vlasti (općinska uprava, kotarska poglavarstva, žandarmerijske postaje) kao uporišta okupatora i njihovih slugu, a buduće trajne oblike i organe vlasti odredit će oslobođeni narod poslije istjerivanja fašističkih okupatora iz naše zemlje i uništenja njihovih domaćih slugu.

Zadatak je N.O.O. mnogostruk i raznovrstan. Oni vrše sve funkcije vlasti osim vojničke kojom upravljaju štabovi partizanskih odreda.

2. N.O.O., kao nosioci vlasti oslobođenog naroda, poduzimaju sve potrebne mjere da se aktivizira i ujedini sav narod u borbi protiv fašističkih okupatora i njihovih ustaških i velikosrpskih plaćenika.

3. Oni poduzimaju sve što je potrebno, da se partizani pomažu i obskrbe hranom, odjećom, oružjem i svim drugim potrebštinama. U tom cilju treba aktivizirati i organizirati sve narodne snage na svom području. U pomaganju partizana i njihovom opskrbljivanju, Narodni će oslobodilački odbori najtješnje surađivati sa štabovima partizanskih odreda.

4. Oni organiziraju i održavaju red i sigurnost na oslobođenom području preko narodnih straža, koje osnivaju u svim mjestima. Narodne su straže podčinjene N.O.O.

Oni vode borbu protiv svih narodnih izdajica, plaćenika i agenata fašističkih okupatora i ustaških bandi, kao i protiv svih špijuna i sumljivih tipova.

Oni organiziraju i provode obavještajnu službu preko svojih specijalnih lica i organa.

Isto tako vode borbu protiv svih pojava krađe, pljačke, razbojstva i nereda.

5. N.O.O. organiziraju opskrbu i ishranu stanovništva, a osobito ishranu siromašnih slojeva i neopskrbljene porodice palih boraca i partizana. Pod nji-

hovom je upravom sva privreda (proizvodnja, trgovina, saobraćaj), koja se stavlja u službu narodno-oslobodilačke borbe.

Oni vode strogi nadzor nad trgovinom i sprečavaju izvoz hrane, stoke, drva i t. d. sa ovog područja. Svim sredstvima sprečavaju i onemogućuju, da se okupatori i njihove sluge bilo čime obskrbljuju sa oslobođenog teritorija.

6. N.O.O. organiziraju i provode prosvjetni rad preko škola, analfabet-skih tečajeva, narodnih čitaonica i prosvjetnih društava.

7. Oni preko svojih predstavnika i organa riješavaju sve sporove, koji nastupaju između pojedinaca i skupina.

8. N.O.O. trebaju osigurati čvrstu pozadinu i nerazdvojnu vezu između naroda i njegovih partizanskih odreda, podižu borbeni duh, požrtvovnost i disciplinu stanovništva.

9. Za pravilno su funkcioniranje N.O.O. potrebna materijalna sredstva. Pošto su ukinuti porezi na oslobođenom teritoriju, N.O.O. moraju raspolagati drugim izvorima prihoda. Zato se u okviru narodno-oslobodilačke fronte i N.O.O. osniva Narodnooslobodilački Fond, u koji sav narod daje priloge u novcu, hrani, odijelu i raznom drugom materijalu.

N.O.O. mogu prema potrebi, u korist narodno- oslobodilačke borbe vršiti i rekviziciju od imućnih pojedinaca. Oni mogu zaplijeniti svu imovinu narodnih izdajica i plaćenika fašističkih okupatora u korist narodno-oslobodilačkog Fonda.

III.

Narodno-oslobodilački odbori u krajevima gdje se vlast nalazi u rukama fašističkih okupatora ili njihovih ustaških plaćenika.

1. N.O.O. u neoslobođenim krajevima rukovode narodnooslobodilačkom borbom i razvijaju sve oblike političke i ekonomske borbe sve do naoružanog narodnog ustanka za oslobođenje našega naroda ispod okupatorskog i ustaškog jarma.

2. Oni vode propagandu i borbu za okupljanje svih antifašističkih i rodoljubivih elemenata u narodno-oslobodilačkom Frontu.

N.O.O. ne smije visiti u zraku, oni moraju biti izraz borbene volje masa i borbeni rukovodeći organi, u koje ulaze najbolji i najborbeniji ljudi koji u-živaju narodno povjerenje.

3. N.O.O. vode propagandu i pomažu ostvarenje i jačanje partizanskih odreda, pomažu njihovu borbu, prikupljaju za njih oružje, hranu i odjeću, obavještavaju ih o kretanju i namjerama neprijatelja, prikrivaju partizane i t. d. Oni moraju poduzeti sve da bi narodne mase svestrano pomagale parti-zansku borbu protiv fašističkih okupatora i ustaških banda. Vršer mobilizaciju za narodno-oslobodilačke partizanske odrede.

4. N.O.O. populariziraju Sovjetski Savez kao zaštitnika svih ugnjetenih i porobljenih, kao predvođnika u borbi za uništenje fašizma.

5. N.O.O. organiziraju i rukovode borbom protiv terora okupatora i njihovih ustaških plaćenika, sprečavaju hapšenje narodnih boraca, oslobodavaju uhapšene i zatvorene borce. Organiziraju oružani otpor naroda u borbi protiv fašističkog terora.

Oni vode borbu protiv šovinističke ustaške propagande, organiziraju i vode borbu hrvatskih masa protiv progona i klanja Srba u Hrvatskoj i njihovog nasilnog pokrštavanja.

6. N.O.O. organiziraju i vode borbu protiv ustaških bandi, suzbijaju njihovu propagandu, razbijaju ustaške organizacije tamo gdje one postoje i sprečavaju njihovo osnivanje u mjestima i krajevima gdje ih još nema.

7. N.O.O. sprečavaju i onemogućuju mobilizaciju, sprečavaju da ustaška banda tjera sinove naše zemlje u borbu protiv bratskih Sovjetskih naroda, i u borbu protiv oslobodilačke borbe partizana u Liku, Bosnu, Srbiju i na Kordun.

N.O.O. populariziraju borbu naroda u Jugoslaviji za nacionalno oslobođenje. Ističu potrebu bratske sloge, naročito Srba i Hrvata i zajedničke borbe protiv zajedničkog neprijatelja.

8. N.O.O. vode propagandu za bojkot tržišta i organiziraju široke seljačke mase u cilju provođenja tog bojkota.

Oni vode borbu protiv prodaje živežnih namirnica i stoke fašističkim okupatorima i sprečavaju izvoz hrane, goriva i raznih sirovina u fašističku Njemačku i Italiju.

9. N.O.O. organiziraju i vode narodnu borbu protiv popisivanja žita i stoke i protiv rekvizicije. Za slučaj nasilnog oduzimanja hrane, stoke i t.d. od seljaštva, N.O.O. moraju pripremiti i organizirati oružani otpor naroda i tako spriječiti pljačku njegove imovine.

10. N.O.O. vode široku propagandu seljačkim masama i građanstvu protiv plaćanja poreza i organiziraju njihovo neplaćanje, jer porezi danas služe narodnim tlačiteljima, fašističkim okupatorima i njihovoj ustaškoj bandi.

11. N.O.O. vode borbu protiv svih protivnika i neprijatelja N.O. Fronte i njene borbe. Oni moraju suzbijati utjecaj onog djela vodstva HSS-a, koji je neprijateljski raspoređen prema Narodno-oslobodilačkoj fronti, propovijeda pasivnost i mir i time koči svaku borbu protiv fašističkih okupatora i ustaških bandi. Taj dio vodstva HSS-a nameće svoju politiku bremzanjem narodne borbe i politiku pasivnosti pozivom na stranačku disciplinu i poslušnost. N.O.O. mora pristalicama HSS-a objašnjavati štetnost takove politike i razbijati disciplinu u njihovim redovima, koja ide za tim da ih održi u pasivnosti. Oni moraju objašnjavati, da disciplina u stranci ima služiti i jačati njenu borbu, a kada se ona zlorabljuje u druge ciljeve onda je treba razbijati, da bi se oslobodilačka borba mogla razviti i uspješno provoditi.

12. N.O.O. okupljajući široke mase u Narodno-oslobodilačku Frontu, mora nastojati, da mase što čvršće međusobno povežu njihov borbeni moral, njihovu borbenu disciplinu i požrtvovnost.

Narodno-oslobodilački Odbori imaju se osnivati po selima, općinama, kotarevima i krajevima kako oslobodjenom, tako i na neoslobodjenom području.

Partijske organizacije moraju osigurati rukovodstvo Partije u N.O.O., moraju kontrolirati njihov rad i pružati im svestranu i svakodnevnu pomoć.

IV.

Akcioni odbori.

U mjestima i krajevima, gdje još ne postoje uvjeti za stvaranje N.O.O. treba pristupiti osnivanju Akcionih Odbora, koji će organizirati bojkot tržišta, voditi borbu protiv rekvizicije i plaćanja poreza i t.d.; te odbore treba osnovati s već unapred pripremljenim planom, da se djelokrug njihovog rada i borbe postepeno proširuje, da s ekonomskih i nižih oblika borbe prelaze na političke i više oblike i da tako prodru u N.O.O.

V.

Antifašistički Front žena.

Fašizam koji nosi sa sobom rat i nezapamćeni teror, klanje, pustoš, nasilje, poniženje, glad i propadanje bacio je žene u vrlo težak, nesnosan položaj — široki slojevi žena kod nas još ne učestvuju aktivno u borbi za nacionalno oslobođenje ispod fašističkog jarma, niti pak u borbi za posebne zahtjeve žena.

U cilju aktiviziranja i povezivanja širokih slojeva žena i njihovog povezivanja u Narodno-oslobodilačku borbu osniva se Antifašistička Fronta Žena, koja treba da obuhvati sve žene svih slojeva bez obzira na njihovu političku, nacionalnu i vjersku pripadnost. Antifašistička Fronta Žena ulazi u sastav Narodno-oslobodilačke Fronte.

Organizacioni oblik Antifašističke Fronte Žena (A.F.Ž.)

1. Na čelu A.F.Ž. kao njen rukovodeći organ nalazi se Antifašistički Odbor Žena za Hrvatsku. U pojedinim pokrajinama pr. u Dalmaciji, Lici i td. osniva se A.O.Ž. za dotičnu pokrajinu. Oni su podčinjeni A.O.Ž. za Hrvatsku, a na svom području rukovode radom svojih mjesnih A.O.Ž., koji se osnivaju u svim gradovima, kotarevima i selima.

2. Radi lakšeg i bržeg okupljanja i aktiviranja žena, u velikim se gradovima osnivaju AOŽ. po zanimanjima, na pr. A.O.Ž. radnica, A.O.Ž. intelektualki, A.O.Ž. domaćica, A.O.Ž. omladine i t.d. Odbori koji su zastupani u mjesnom A.O.Ž. razvijaju aktivnost na svim sektorima (tvornicama, kancelarijama, školama, na trgu, pred trgovinama i td.) i stvaraju aktive žena preko kojih će voditi propagandu i pokretati široke slojeve žena u borbu. Aktivi žena stvaraju se i po selima.

3. Predstavnice Antifašističkog Fronta Žena ulaze u Nacionalno-oslobodilačke Odbore u svim mjestima i krajevima gdje oni već postoje.

4. Antifašistička Fronta Žena u Hrvatskoj, koja ima da ostvari borbeno jedinstvo i ujedini sve žene, jeste sastavni dio Antifašističke Fronte Žena Jugoslavije i svjetske A.F.Ž.

Zadaci A.F.Ž.

1. Da široke slojeve žena aktiviziraju i pokrenu u Narodno-oslobodilačku borbu protiv fašističkih bandi i njihovih ustaških plaćenika.

2. Da svim sredstvima pomažu borbu Narodno-oslobodilačkih Partizanskih Odreda.

3. Da populariziraju SSSR i njegovu vodeću ulogu u borbi za uništenje fašizma.

4. Da vodi antifašističku propagandu, da sprečava fašiziranje žena i ženske omladine, da uništava postojeće fašističke organizacije žena i sprečava stvaranje novih.

5. Da vodi borbu protiv terora okupatora i ustaških bandi.

6. Da sprečava mobilizaciju koju sprovode fašistički okupatori i njihove ustaške sluge radi borbe protiv SSSR-a i gušenja oslobodilačke borbe partizana Jugoslavije.

7. Da vodi borbu protiv izvoza hrane i goriva u zemlje naših tlačitelja fašističkih okupatora.

8. Da vodi borbu za dovoljnu ishranu, a protiv gladi i skupoće, oduzimanje hrane i odjeće u korist fašističkih bandi.

9. Da vodi borbu protiv slanja žena na rad u Njemačku, gdje su izložene teroru, gladi i ponižavanju.

10. Da vodi borbu za ravnopravnost ženat i muškaraca u tvornicama i radionicama (jednaka plaća za jednaki rad) na studijama i t.d.

11. Da vodi borbu protiv svih mjera kojima ustaške bande nastoje da ponize i okuju žene i da ih upregnu u službu svoje zločinačke i izdajničke politike.

Partijski komiteti i organizacije trebaju odmah povesti široku propagandu za stvaranje Antifašističkog Fronta Žena i pristupiti osnivanju Antifašističkog Odbora Žena. Tom se radu koji mora biti postavljen na najširu osnovu treba posvetiti najveća pažnja. U A.O.Ž.-a treba da ulaze naše najbolje i najaktivnije drugarice (članice partije i simpatizerke) i najbolje i najborbenije žene iz raznih ženskih organizacija i radova organiziranih žena.

Partijske organizacije su dužne, da osiguraju rukovodstvo Partije u A.F.Ž.-a i njenim odborima, da kontroliraju njihov rad i borbu.

Sva rukovodstva, organizacije i članovi moraju obavezno dobro proučiti ovu okružnicu i poduzeti sve, da se u njoj istaknuti zadaci što bolje i što prije ostvare.

Centralni komitet
Komunističke Partije Hrvatske

6. XII 1941.

Original, umnožen geštetnerom, latinicom, 34×21, 2 lista

IHRPH, Zgb, KP-6/45

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 2., dok. br. 42, str. 109—115

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPH

61.

1941., prosinac, 15
[Zagreb]¹

Izveštaj Vladimira Popovića, sekretara Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta KPH Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o stanju NOP odreda i organizacija KPH u Sjevernoj Hrvatskoj

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 61, str. 168—170

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg boravišta Vladimira Popovića

62.

1941., prosinac, 15
[Petrova Gora]¹

Izveštaj Ive Marinkovića, člana Centralnog komiteta KPH Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o stanju organizacija KPH u Srpskim Moravicama, Delnicama, Liču, Hrvatskom primorju, Ogulinu, Jaseniku, Gomirju i Brinju, o moralno-političkom stanju u Bribirskom, Ličkom, Ledeničkom i Gomirskom partizanskom logoru, te o teroru neprijatelja u Drežnici

Original, pisan mašinom, latinicom, 34×21, 2 lista
IHRPH, Zgb, KP-6/47

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok., br. 62, str. 171—177

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg boravišta Ive Marinkovića

Neposredno pred ofenzivu ustaša na oslobođeni teritorij Korduna (ona je započela 16. prosinca 1941. — vidi Izveštaj Štaba NOP odreda Korduna i Banije od 29. XII 1941. —), izvršena je reorganizacija IV bataljona, kojoj je prisustvovao, uz ostale, i Ivo Marinković kao sekretar OK KPH za Karlovac. Reorganizacija je izvršena na Petrovoj Gori.

63.

1941., prosinac, 15
[Partizanski logor kraj Liča]¹

Izveštaj Štaba Primorsko-goranskog NOP odreda Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o vojnoj i političkoj situaciji na teritoriju Odreda, te o problemu ishrane i smještaja odreda. Izveštava se o uspostavljanju veze sa Glavnim štabom NOP odreda Hrvatske, te o formiranju NOO u Drežnici

Original, pisan mašinom, latinicom, 17×20, 1 list
IHRPH, Zgb, KP-6/48

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 63, str. 178—179.

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu podataka iz Izveštaja br. 2 Primorsko-goranskog NOP odreda od 18. prosinca 1941. Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske (Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 69, str. 187—192)

1941., prosinac, 17
[Zbjeg]¹

Pismo Vladimira Bakarića, političkog komesara Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o njegovim prvim zapažanjima o radu Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske²

13

(Ćaći H.)⁴

17. XII. 41.

Dragi drugovi!

Mislom, da ste već po drugarici⁵ čuli, kako sam sretno i bez ikakvih neprilika stigao ovamo. Već se pomalo uvodim u posao i nadam se, da ću uskoro moći već i barem ponešto dobro raditi. Do sada sam se upoznao malo s dosadašnjim radom G. Š., bio na jednom sastanku komandanata i komesara III kordunačkog bataljona i na osnivačkom sastanku općinskog narodnooslob. odbora.⁶ Nisam stigao na savjetovanje,⁷ koje je ovdje bilo u subotu, a nisam zatekao niti Ličane. Zatekao sam samo kordunaškog komandanta,⁸ koji je otišao tek jučer.

Sada nešto o svojim utiscima. Imam utisak, da sam G. Š.⁹ premalo shvaća značenje trobojnica na svojim kapama. Korisno je njihovo nastojanje, da partiz. pokret i org. ostane čvrsto u našim rukama, ali se ipak može uvući sektaštvo koje neće biti korisno. Naročito sam primjetio da drug Seljo¹⁰ voli praviti usporedbe s Crvenom Armijom, pa da i kao **predstavnik partizana** na sastanku odbora NOF govori više kao partijac partijcima ili komunistima, a ne kao partizan predstavnicima naroda. Nije našao načina, da spoji popularizaciju partije sa širinom partizanskog pokreta. To se isto očituje i kod svih komandanata s kojima sam do sada dolazio u dodir, dok se kod naroda (naročito iz odbora) nailazi na mnogo pravilnije gledanje. Oni znaju tko je osnovao i partizane i odbore, ali i jedno i drugo smatraju zaista narodnim, općim, a uz istovremenu spremnost da slijede P.[artiju]. Nastojat ću, da ispravim te pogreške. Još ima i na samim sastancima pojava, da se počne govoriti o partijskim stvarima ili da se na pr. pitanje odnosa prema Hrvatima u jednom kraju proglasi partijskim pitanjem i da se stoga o tome nikako i ne odlučuje. Iako su partizani (zapravo komesari) glavni stvaraoci odbora NOF, ipak sam baš kod komesara naišao na zbrku o pojmovima i NOF-a i odbora. Naročito im nije jasan privremeni karakter odbora. Ta je zbrka opasna, jer se onda premalo vodi računa o stabilnosti tih odbora i o tome, da ih selo zaista prizna kao svoju vlast. Oni ih onda počnu shvaćati nešto kao partijskim odborima. Istovremeno se tako gubi baza za kasniju našu borbu da upravo ti odbori budu klica nove vlasti. Evo jednog primjera. Za hranu se partizanima brinu odbori, ali ne i za odjeću (barem ne svagdje) nego se misli da bi se to moglo organizirati preko Nar.[odne] pom.[oći] (to je bilo i Manolino mišljenje). Moje izlaganje o odborima (na sjednici bataljona i na opć. sastanku) bilo je za sve njih prilično novo i ono im je tek objasnilo one zadatke, o kojima su dobili pismene upute. I u samom izvještaju o savjetovanju naći ćete elemente tih shvaćanja.

Sam G. Š. još nije organiziran. Glavna je poteškoća s prostorijama. Nalazimo se u nekom malom ćumezu (3X5 m), gdje smo svi, tj. i mi i kuriri i tipkačica. Danas ćemo seliti, tako da ćemo imati 2 prostorije. Uslijed ove sku-

čenosti se gubi mnogo vremena, a nemamo svijetla, pa je dan vrlo kratak. Možeš početi raditi tek u pola 9 u jutro, a u 6 poslije podne je gotovo. Borimo se za petrolej i karbid. Ni baterija nemamo. Moja je sada jedina u štabu. Rad s kuririma nije nikako organiziran, pa se mladići dosađuju. Isto tako imamo brigu s hranom, jer je ovo vrlo siromašno selo. Morat ćemo kupiti prase.

Ivo¹¹ je jučer otišao, ali ne odmah u Liku, nego na 8 dana na Kordun. Htio je da ponovi Vecinu¹² pripovijest¹³ radi Milke.¹⁴ Htio je da sam kod toga sudjeluje. To smo mu zabranili. Postavio je jedno sumnjivo pitanje o kazni, ako bi akcija uspjela. Rekao sam mu da bi posljedice bile iste i u slučaju uspjeha, kao i neuspjeha. Obecao je da neće ići, ali da to vjerojatno znači, da akcije uopće neće biti. U tom slučaju da će organizirati neke zasjede, da bi uhvatili kakvu pticu za zamjenu. Ili da će si pribaviti Talijane iz Topuskog u istu svrhu. Htio bi mijenjati Brku¹⁵ i Milku. Za 8 se dana mora vratiti, pa ide u Liku. Seljo će također za 8 dana ići u Baniju, pa bih ja ostao sam. Pristao sam na ovaj raspored, iako sam pri dolasku mislio drugačije, jer će to biti potrebno radi čišćenja teritorija, koje ima početi koncem ove godine.

Razgovarao sam i o smještaju goluba¹⁶ i prasice.¹⁷ Za oboje postoje ogromne tehničke teškoće. Golub bi se mogao lako i dobro smjestiti u Lici oko Lapca, a prasica i ovdje, ali je dovoz potrebnog materijala vanredno težak. Tehniku s Korduna nisam mogao zaplijeniti i prenijeti ovamo radi izdavanja našeg organa, jer je to partijska tehnika. Osim toga im je potrebna i radi umnažanja publikacija. Drugovi su se malo borili protiv izdavanja našeg organa, ali su priznali da bi bio potreban. Imali su prijedlog, da se samo otvori rubrika u listovima kordunskom i ličkom. Sada znači, da moramo ovdje praviti tehniku, ako hoćemo izdavati list. Ako bismo slali materijal na štampanje na Kordun, dugo bi trajalo. Ne možemo postupiti kao i s Vjesnikom, jer još nemamo tehnike u G. Kotaru, pa za njih moramo štampati. Još ću malo o toj stvari razmisliti, pa ću se konačno odlučiti. Naročito kad vidim kako bude funkcioniralo izvještavanje. Izgleda da će to poći dosta dobro. Manola nije pokazao volje, da nam ustupi redakciju, ali me to ne bi smetalo. Nemamo ovdje radioaparata. III. bataljon nam je dao jedan, ali ne funkcionira. Nemamo niti akumulatora i baterija. Do sada je ovdje bio štab III. bat., pa smo slušali njihov, ali smo ih izbacili odavde. Ivo im je ostavio aparat, jer im je potreban zbog ljudi. To je bilo bez mene. Tražili smo od istog bataljona, da nam pribavi sve potrebno za instaliranje aparata.

Ivo me je krstio kao Katića.¹⁸ On je bio mišljenja, da nema smisla, da se potpisujem radi represalija kod kuće. U koliko mislite, da bih ipak trebao, lako ćemo ispraviti.

Rad komesara nije gotovo nikakav. Na Kordunu spremaju neke referate, ali mi nije poznato ni kako ni što. Ja se spremam, da počnem pisati i upute i referate. Pogledao sam si samo svoj bataljon, da vidim kako izgleda ovo, što sada postoji. Bavim se čitanjem arhive, da si napravim sliku, pa da mogu pristupiti poslu. Čim se preselimo počet ću.

U kadrovskoj ćemo politici morati napraviti odlučan prelom. Vlada silan lokalni patriotizam. Svi samo traže i traže. Morat ćemo ih naučiti na davanje.

Kurire ćemo sutra formirati u part. jedinicu. Koliko se sjećam nismo razgovarali kamo da ih vezemo. Meni se čini, a i ovi su drugovi toga mišljenja da ćemo ih morati vezati uz nas. Uz kotarsku organizaciju je prilično neugodno, jer su oni svi iz različitih krajeva i nemaju s ovim kotarom nikakve

veze. I posao im je takav, da nemaju tamo što tražiti. Desio nam se i slučaj, da nam je Slavko¹⁹ zatražio jednog kurira, da ide kao part. punkt u Karlovac. Ja sam se tome usprotivio. Kad je već dodijeljen ovamo, ima i da ostane. Uredili smo stvar s Man.[olom].

Ima dosta mnogo stvari o kojima bih Vam htio pisati. Tako naročito o nekim sukobima sela s partizanima, ali to sve samo radi slike, jer su stvari sitne prirode i rješavaju se prilično dobro. Selo zaista ozbiljno shvaća stvari. Ima krasnih, ali sirovih ljudi. O tomu ću Vam već opširnije pisati.

Usljed brzine zaboravio sam kod kuće svoje nalivpero, pa molim Noru²⁰ da mi ga s prvim kurirom pošalje. Moj će joj ga brat dati. Neka se samo drži onih uputa. Radi se o novom nalivperu s tankim vrhom. Ovaj mi je vrlo nezgodan (direktorski je).

Priučavam se pomalo na buhe i na uši, pa će sve ići dobro. Najgore mi je što ne mogu sam spavati i što u sobi većinom smrdi od pušenja. Vrijeme je bilo lijepo, ali me uopće nije bilo vani. Onih skoro 5 sati pješačenja do ovamo, sasvim sam dobro prešao skupa s prilično teškim tovarom. Morao sam naime nositi i dio stvari za štab. Do sada sam čuo svega jednom noću mitraljez u daljini (uzbuna na stanici), pa ni ne znam kako se živi. Straže su me na putu nekoliko puta zaustavljale i zbog izgleda vrlo sumnjale u mene. Meni kao starom samoživcu i individualistu bilo je vrlo neobično pozdravljati i ozdravljati na svečan način, ali sam se već privikao, tako da sam sada stari partizan, iako još bez oružja. Pozdravite gospoju i sve ostale.

Smrt fašizmu — sloboda narodima!

(Pa da nisam stari partizan!)

...²²
Original, pisan rukom, latinicom, 34×21, 2 lista

V.²¹

IHRPH, Zgb, KP-6/49

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske

² Vladimir Bakarić postavljen je na dužnost političkog komesara Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske Naredbom GŠH br. 2 od 15. XII 1941. Raniji politički komesar Franjo Ogulinac istom je naredbom postavljen za pomoćnika komadanta GŠH i operativnog oficira GŠH.

³ Administrativna oznaka Centralnog komiteta KPH

⁴ Centralni komitet KPH

⁵ Vera Jurić

⁶ 14. prosinca 1941. formirani su Općinski NOO Kirin i Sjeničak

⁷ 13. prosinca 1941. u Zbjegu je održano prvo savjetovanje predstavnika partizanskih komandi Like, Korduna, Banije, Gorskog kotara i Hrvatskog Primorja

⁸ Srećko Manola

⁹ Glavni štab NOP odreda Hrvatske

¹⁰ Franjo Ogulinac

¹¹ Ivo Rukavina

¹² Vjeće Slav Holjevac

¹³ Odnosi se na akciju I. bataljona NOP odreda Korduna i Banije izvedenu u cilju oslobođenja Marijana Cavića iz bolnice u Karlovcu 17. XI 1941. pod komandom Vjeće-slava Holjevca

¹⁴ Nada Dimić

¹⁵ Rade Končar

¹⁶ Radiostanica

¹⁷ štamparija

¹⁸ Konspirativno ime Vladimira Bakarića bilo je Vlado Katić

¹⁹ Ivo Marinković

²⁰ Zlata Segvić

²¹ Vladimir Bakarić

²² Dio teksta ispušten

65.

1941., prosinac, 18
[Drežnica]¹

Izvještaj Ive Vejvode, političkog komesara Primorsko-goranskog NOP odreda Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o vojnoj i političkoj situaciji na području Hrvatskog primorja i Gorskog kotara

Original, pisan mašinom, latinicom, 34×21, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-6/51

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 70, str. 192—194

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je prema izjavi Svob Vinka

66.

1941., prosinac, 19
[Vučkovići, Petrova Gora]¹

Izvještaj Okružnog komiteta KPH za Karlovac Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o političkoj situaciji na području okruga Karlovac, o radu organizacija KPH, situaciji u NOP odredima, o radu odbora NOF, o radu s omladinom i ženama, o radu Agitpropa, te o provali organizacije KPH²

Original, pisan mašinom, latinicom, 34×21, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-6/52

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 72, str. 196—199

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Okružnog komiteta KPH za Karlovac, a prema izjavi Vječeslava Holjevca

² Izvještaj je napisao Ivo Marinković

67.

1941., prosinac, 20
[Trnovac]¹

Izvještaj Okružnog komiteta KPH za Baniju Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o političkoj situaciji na terenu Okružnog komiteta KPH za Baniju, o radu organizacije KPH, stanju narodnooslobodilačkih odbora i organizacija SKOJ

Original, pisan rukom, latinicom, 14×10, 3 lista + 13×8, 2 lista

IHRPH, Zgb, KP-6/53

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 82, str. 241—242

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je prema tadašnjem sjedištu Okružnog komiteta KPH za Baniju koje je u prosincu 1941. bilo u selu Trnovcu, prema izjavama Đure Kladarina i Ranka Mitića

1941., prosinac, 20
Split

Pismo Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske kojim odgovara na Otvoreno pismo Centralnog komiteta KPH upućeno organizacijama KPH u Dalmaciji, sa samokritičkim osvrtom na rad Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju u organiziranju ustanka u Dalmaciji. O rezultatima partizanskih akcija, diverzija i sabotaža izvedenih na teritoriju Dalmacije u prvim danima narodnooslobodilačke borbe te o uzrocima neuspjeha prvih NOP odreda Dalmacije¹

Prijevod za njemački jezik, pisan mašinom, latinicom, 29,5×21, 7 listova

IHRPH, Zgb, KP-6/54

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 77, str. 212—217

¹ Original ovog dokumenta zaplijenjen je od neprijatelja i preveden na njemački jezik

[1941., prosinac, 20]¹
[Split]²

Izvještaj Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o organizacionom stanju NOP odreda i organizacija KPH u Dalmaciji, moralno-političkom stanju, naoružanju i izvedenim akcijama. Ističu se rezultati političkog rada među narodom, održanim zborovima i mitinzima, o održavanju kontakta Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju sa predstavnicima građanskih partija i političkih grupacija u cilju osnivanja jedinstvene Narodnooslobodilačke fronte. Iznose se podaci o zločinima talijanskog okupatora u Dalmaciji³

Prijevod na njemački jezik, pisan mašinom, latinicom, 29,5×21, 8 listova

IHRPH, Zgb, KP-6/55

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 78, str. 218—224

¹ Dokument je krivo datiran sa 20. listopada 1941. g. pri prevođenju na njemački jezik. Točan datum utvrđen je na osnovu teksta dokumenta

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju

³ Original ovog dokumenta zaplijenjen je od neprijatelja i preveden na njemački jezik

1941., prosinac, 21

Izvještaj Vladimira Popovića, sekretara Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta KPH Centralnom komitetu Komunističke partije Jugoslavije o porukama Bugarske radničke partije (komunista). O stanju u Hrvatskoj te o provalama u organizacijama Mjesnog komiteta KPH za Zagreb

*Original
u Arhivu za radnički pokret, Beograd
Reg. br. 432*

Objavljen u
Zbornik VII, tom II, knj. 2, dok. br. 66, str. 112—114

1941., prosinac, 22
[Zagreb]¹

Pismo Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske Pokrajinskom komitetu KPH za Dalmaciju kojim se povlači pogrešno formulirana motivaciju kazne Pokrajinskom komitetu KPH za Dalmaciju iznesena u Otvorenom pismu svim organizacijama KPH i članovima KP u Dalmaciji i zamjenjuje novom, te se naređuje Pokrajinskom komitetu KPH za Dalmaciju da pokloni punu pažnju uspostavljanju što čvršćih veza sa Centralnim komitetom KPH²

Za P. K-a [dragi] drugovi, u Otvorenom pismu³ C.K. organizacijama Dalmacije izrečena je i kazna P. K-u za pogreške i propuste učinjene kod prvog neuspjelog pokušaja stvaranja partizanskih odreda na vašem području. U motivaciji se kazne navodi, da je u P. K-a kažnjen »zbog avanturizma, lakomislenosti i nedovoljne političke samostalnosti.« Tako formulirana motivacija kazne, do koje je došlo omaškom, je pogrešna. Ona je pogrešna iz dva razloga:

1. Ma da se iz O.P. jasno vidi, da se ono o avanturizmu, lakomislenosti i nedovoljnoj političkoj samostalnosti odnosi samo na slučaj s prvim formiranjem partizanskih odreda, ipak onako formulirana motivacija kazne uopćava **jedan slučaj** te ga pretvara u **opću** političku ocijenu rukovodstva i

2. ovako pogrešno formuliranu motivaciju kazne mogli bi razni antipartijski elementi iskoristiti u svoje štetočinske svrhe.

Zato C.K. povlači pogrešno formuliranu motivaciju kazne u O.P. i zamjenjuje je novom. Ta nova motivacija glasi:

»P.K.-a se kažnjava zbog grješaka i propusta počinjenih prilikom formiranja prvih partizanskih odreda.«

Ako do sada niste upoznali part. članstvo s našim O.P., onda izbrišite staru motivaciju kazne i na njeno mjesto stavite novu. Ako ste pak O.P. proveli kroz članstvo, onda mu saopćite i ovaj ispravak u cjelini.

20. XII-41.

P.K.-u, dragi drugovi, prošlo je mjesec [dana] da[od] vas opet nismo primili nikakve vijesti! Zato nemamo ni pojma kakvo je kod vas stanje, što ra-

dite, na kakve poteškoće nailazite itd. Takvo se stanje, drugovi, ne može trpjeti. Izgleda nam, da vi ne posvećujete dovoljno pažnje pitanju stalnih veza s C.K. i redovnom slanju izvještaja.

Mi smo pokušavali da vam se javimo i ranije, ali smo tek sada u tome uspjeli. [Vi se] ne smije[te] oslanjati na naša nastojanja i čekati, da od vas tražimo izvještaje, već morate **poduzeti sve**, da nam odmah pošaljete izvještaj i vaše publikacije, i da osigurate **stalne** veze s nama.

Pao je onaj omladinac⁴ što je od vas poslan ovamo na rad. Prema obavještenjima, koja smo dobili, on se drži izdajnički i provaljuje ljude i stanovce.

Javite nam detaljno kako stoje stvari s Brkom?⁵

22. XII-41

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!
C.K.K.P.H.

Original u Institutu za historiju radničkog pokreta Dalmacije — Split

Sign:1-2-5/F

Fotokopija u IHRPH Zgb, KP-6/56

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPH

² Pismo je u ime Centralnog komiteta KPH napisao Andrija Hebrang

³ Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 10, str. 24—26

⁴ Franjo Barić

⁵ Rade Končar

72.

1941., prosinac, 23

[Krbavica]

Izvještaj Okružnog komiteta KPH za Liku Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o slabostima u radu organizacije KPH, jačanju NOO, radu sa ženama i omladinom, te djelomičnom uspjehu izolacije izdajica i okupatora od naroda

23-XII-41

2²

Dragi drugovi, Šaljemo vam drugaricu i izvještaje i ako ne onakve kakvi bi trebali biti, tj. iscrpni i svestrani. Razlozi su uglavnom slabost partorg. odnosno članstva. Verovatno je vama teško shvatiti da može da postoji i takvih članova koji na naređenja, molbe, zahteve, pretnje itd. uopće ne mare. Ni po čemu se ne razlikuju u tom pogledu od primitivca kome je najmanje vremenska jedinica dan. Da vam samo navedemo nekoliko primjera: kad ste nam poručili za nove punktove onda smo članu S.K.³ kazali da odmah pošalje jednog člana partije da se dogovorimo o javki itd, to je bilo prije 8 dana. Evo do ovog momenta ga još nema. Istina, sneg je veliki, putevi su teški itd, ali da je to naređeno komunisti on bi na glavi do sad došao. Drugi slučaj: pošaljemo člana pred drugaricu na stanicu, on ne ode, pa ne samo što ne ode, već rastrubi po selu kuda i zašto ide. Šta se može s ovakvim čovekom već isključiti. Ali tek onda se vidi koliko je nesvesno: slegne čovek ramenima i kao da hoće da kaže: »Pa kad baš nećete da budem upisan u partiju, i ne moram.« Ovde su

pojedini drugovi začlanjivali sve one koji kliču našoj Partiji i drugu St.,[aljinu] čime su više štetili nego koristili. Evo zašto: da je pojedini drug, inače pošten i dobar, prije ulaska u partiju najprije saznao što je to P.[artija] pa tek onda ušao u P.,[artiju] pa makar to trajalo ne znam kako dugo, onda bi se od njega imalo koristiti. Ovako moramo ga isključiti jer je naveo i smeta, i često puta takvi ljudi odlaze u neprijatelje. Dakle, od dobra saveznika, eventualno simpatizera lako se može napraviti i neprijatelj. Mi smo u tom pogledu vrlo obazrivi, ali pokraj svega toga ima i takvih slučajeva. Naš kurs koji je otpočeo nadamo se da će mnoga naša bolna pitanja rešiti, za to vas molimo da nam na svaki način pošaljete traženi materijal. Stigli su ovamo 5 drugova iz Zgb. koji su poslali preko Korduna. Oni nam se još predstavljaju za članove. Mi smo ih raspodelili po vojnim jedinicama. Kod nas se sada postavlja pitanje kako ćemo organizovati P.[artiju] u vojsci? Da li da formiramo čelije po vojnim jedinicama kojima bi rukovodili bataljonski komiteti ili da O.K.⁴ neposredno rukovodi sa svakom čelijom u vojsci?

Rad po liniji N.O.O. kod nas je tek sada postavljen na noge. Okružnicom br. 4⁵ mi smo načisto šta su to N.O.O. I do sada smo mi radili po tom pitanju, ali nije to shvaćeno u svojoj važnosti. Tako npr. ima puno odbora koji su mrtvo slovo na hartiji... Mi ih sada oživljujemo i dajemo im pravi karakter. Naravno, i članak u »Borbi« nam je mnogo doprineo u tom pogledu. Tamo gde smo osnovali nove Odbore, počeli su da funkcionišu kao vlast i narod je veoma zadovoljan, a i vojne vlasti su mnogo rasterećene. Ali ćemo u najskorije vreme imati u svim srezovima N.O.O. pa ćemo pristupiti formiranju Odbora za Liku. Do sada u svim odborima postoji naš uticaj a nadamo se i trudićemo se da ostane i da se proširi.

Antifaš. Odb. Žena, takođe postoje u mnogim selima. Ovih dana smo formirali Inicijativni A.O.Ž. za Liku⁶ u koji je ušlo pet drugarica (4 člana i 1 simp.). Ali mnogo oskudevamo u kadrovima za rad među ženama. Naše drugarice koje rade na terenu dosta su neiskusne. Politički prilično slabo stoje. Našim seljačkim ženama da je dati malo više postreka i upustava šta i dobro da se radi one bi bile kud i kamo bolje i borbenije nego muškarci. Neverovatno su zainteresovane u narodno-oslobodilačkoj borbi. Očekuju da će se i njihovo pitanje rešiti, koje je stvarno veliki problem. Treba živiti među njima pa videti kako su i »Ponižene i uvređene«, i kako će kad puknu okovi mnogo čega korisnoga dati čovječanstvu. Njihovi sastanci su dosta dobro posjećeni, ali ispadaju prilično monotoni baš za to što su naše drugarice suviše krute i teško im se približuju. Mali broj ima seljanki na koje se može računati. Osim toga i ono što ih ima one se snebivaju jer vele: »Mi ispadamo kao bjele vrane, pa nam se smiju.«

Među omladinom dosta se radi. Ima rezultata, ali nije još oslonac partije s kojim bi se moglo računati u svakom pogledu. Evo kako stoji stvar: nema omladinca, omladinke, deteta od 2 god. koji ne kliče CKU i našoj Partiji. Sve što mi želimo da provedemo kod većine omladine naići ćemo na sigurnu podršku ali, da bi oni sami mogli da izvršuju neke akcije o tome još ne može biti ni govora. Još uvek se mora voditi računa o javnom negativnom mnenju. Uzroci su sledeći: Po omladinskoj liniji i sa omladinom ovde se gotovo nije ništa radilo; ovo je u glavnom seoska omladina, koja je malo čitala pa da bi bila načisto s tim gde joj je pravo mesto; još uvek je najvažnije pitanje: »ako me izviču neću se moći udati odnosno oženiti.« Naravno da mi u tom pogledu

dosta činimo i uporno radimo na razbijanju tog balasta, što ćete videti i iz omladinskog izvještaja, ali ipak su to još činjenice.

Politička situacija općenito uzevši je dosta dobra. Naime, mi smo delimično uspeli da izolujemo izdajice i okupatorske agente. Oni nemaju ozbiljnog uporišta u narodu. Da su svi drugovi provodili partliniju u život oni bi bili politički sahranjeni. No u tom pogledu su činjeni izvjesni propusti. Nije se npr. sa svom žestinom udarilo po svima agentima okupatora. Rašeta⁷ je raskrinkan, njega čuvaju tal. vojnici, ali ima još puno Rašeta, a jedan od najvećih je Polovina. Danas se jasno vidi da je ocena »svesni bandit u našim redovima« potpuno pravilna, o čemu ćemo vas drugi put obavestiti opširnije.

Dobili smo preko drugova iz Bosne 6 brojeva »Borbe«. Članak o N.O.O. smo umnožili i poslali u svaki srez po nekoliko primeraka.

Šaljemo vam malo slanine, obračun ćemo vam naknadno poslati.
Drugarski pozdrav smrt faš. slob. narodu

Ziga v. r.⁸

Original, pisan rukom, latinicom, 29 × 23, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-6/57

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Okružnog komiteta KPH za Liku koje je u prosincu 1941. g. bilo u selu Krbavici, prema izjavama Tome Nikšića, Rade Grkovića i Naranče Končar

² Administrativna oznaka Centralnog komiteta KPH

³ Skraćenica: Sreski komitet

⁴ Okružni komitet KPH za Liku

⁵ Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 42, str. 109—115

⁶ Inicijativni odbor AFZ za Liku formiran je početkom prosinca 1941. g.

⁷ Boško Rašeta

⁸ Rade Zigić

73.

[1941., prosinac, 25]¹

[Jama, s. Hrastovac]²

Pismo Pavla Gregorića Operativnom partijskom rukovodstvu Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske o vojnoj i političkoj situaciji na području sjeverne Hrvatske

23. XII. održao sam konf. sa komandirima i komesarima odreda i odjeljenja te smo formirali štab za Slavoniju³ u koji u ušla 2 španjolca⁴ i ja⁵ kao komesar.

Stanje partiz. odreda ovakovo:

I. Odred »Slavonija« 101 partizan sa 62 puške + 10 Manlihera, 6000 municije. Odred do sada podijeljen na sekcije. 1 puškomitraljez.

II. Odred »Papuk-Krndija« 64 partizana sa 54 puške, 4 Manliherice ostalo dobre lovačke puške, 1 puškomitraljez, 1 lahki mitraljez »škoda«, 40 bomba, 10.000 municije.

III. Odred Čazmansko-Garešnički
Partizana 35. 27. pušaka. Municije?

IV. Ostaci Bendinog⁶ odreda 12 partizana. 4-rica nestala, ali nisu ni ranjeni, ni ubiti, niti ulovljeni.

V. Grupa četnika (Jovina grupa⁷) koja se odvojila od odreda »Slavonija« Imaju 17 ljudi sa puškama i 1 puškomitraljez.

VI. Grupa **Iugara Dule**⁸ 9. pušaka. Smatraju se simpatizerima, ali još nisu prišli k nama.

Većina grupa partizana zadržava se u Pakračkom kotaru jer je tamo najpovoljnije. Odred Papuk-Krndija (Virovitica, Slatina, Požega) zadržava se na teritoriji sreza Požega i Slatina. Za sada ovaj odred ima dobro kamufliran logor odakle se spušta u srezove koje sam spomenuo. Akcija za koju sam vam javio izvršio je ovaj odred u selu Bektež, požeški kotar.

Odred Čazmansko-Garešnički izvršio je 10 XII akciju u Garešničkom Brestovcu gdje je razoružao stražu na pilani (Kulturbund) i dobio 5 pušaka, nešto municije i nekoliko stražarskih bunda (kabanice); drugu akciju izvršio je taj odred u Bršljanici (kotar Garešnica). Razoružana 4 stražana, dobio 4 puške i nešto municije. —

Odlučili smo da zadržimo 3 odreda I, II i III (Čazmansko-gareš. spojiti ćemo sa ostatkom Bendine grupe i dobit ćemo odred od 50 ljudi koji mogu samostalno (dabome pod vodstvom štaba) da vrši akcije između Garešnice, Bjelovara i Čazme.

Nastojat ćemo da svaki od ova 3 odreda narasta na 100 pušaka — To će biti dovoljno da poduzmемо veće akcije i da počinjemo sa zauzimanjem teritorije. Glavna pogreška kod svih naših odreda i grupa bila je to što nisu znali organizirati zasjedu. Vaše pismene poruke mnogo su pridonijele pravilnom shvaćanju partizanske taktike. —

Dolaskom Tihotapca⁹ bit će olakšan rad. Njega ćemo uzeti u štab tako da ćemo imati 3 vojna stručnjaka u štabu. —

Vjerojantno vam je već nešto poznato o našim nedaćama. Poslije akcije u Novigradu Podravskom gdje je Bendina grupa dobila 20 pušaka bez jednog hitca ostalo na nekoliko (8?) seljaka koji su zajedno sa tom grupom upali u općinu u selu, a nisu htjeli da se odmah priključe odredu. Jedan je prepoznat (iz Ladislava) i on je uhapšen i probajao druge i Turčina¹⁰ koji je uhvaćen u jednom štaglju i predao se. Njegovo držanje na policiji i na sudu i pred streljanje vrlo hrabro. Pokretni prijeki sud, koji je pred Božić stigao u Bjelovar osudio je do sada 26-toricu na smrt (među njima i Turčina). Streljani su 23. XII.¹¹ Ima smrtnih osuda za sitnice (uvreda poglavnika i sl.) Većina streljanih nema veze sa akcijom u Novigradu, već su uhapšeni mnogo ranije a neki i kasnije iza te akcije. Dokaz da na osnovi obične denuncijacije. Prijeki sud nastavlja sa suđenjem. Ima svega oko 200 ljudi određenih za suđenje. Martin¹² će vam usmeno potanje javiti. Inače kod nas stvari kreću na bolje. Konačno smo sredili tehniku i nadam se da će odsada dobro funkcionirati. Bez nje bilo je teško, jer je bez materijala teško raditi.

Sa radom stojimo ovako: **Našice** (koje za sada držimo u ovom okrugu) imaju sada svoj Kot. komitet (u Orahovici, jer ovdje najjači pokret) rada napreduje, jedinice se učvršćuju. **Virovitica** isto tako. **Garešnica** i **Grubišno Polje** imaju jedan Kot. komitet, jer u Grub. Polju za sada nemoguće sastaviti komitet. I

u Grub. Polju posljednje vrijeme stojimo bolje. Reaktivizirano je nekoliko grupa, nešto je organizirano na novo **Bjelovar**. Ovdje je M.¹³ učinio sve što se dalo. Rad težak, odvija se polagano. Streljanja mnogo zastrašila ljude. Koprivnica, Đurđevac, Križevac moramo tek srediti. Đurđevac nešto imamo, Koprivnica onaj dio oko Ladislava rade slabo. Križevac najslabiji, jer nemamo s njim nikakve prave veze. M.¹⁴ će uskoro morati iz Bj. jer ovdje mu gori pod petama kao i uostalom i meni. Za sada toliko. M.¹⁵ ću usmeno reći više.

Zdravo B.¹⁶ v. r.

Predlažem vam da mi za sada prepustite da radim i dalje na polit. polju u dva okruga i dalje. To će biti moguće već i zato što će se moj rad u štabu i dalje odvijati na istoj liniji. Ja se ne slažem da...¹⁷

Original, pisan rukom, latinicom, 17×10,5 4 lista

IHRPH, Zgb, PK-6/67

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu izjave druga Pavla Gregorića
² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu izjave druga Pavla Gregorića
³ Konferencija komandira i političkih komesara partizanskih odreda Slavonije održala se u selu Brusniku 23. XII 1941. g.; tom prilikom formiran je Štab Slavenskog bataljona, a ne Štab NOP odreda Slavonije, kako se to spominje u dokumentu, dok je Naredba o formiranju napisana tek 13. siječnja 1942. g.

⁴ Karlo Mrzović i Ciro Dropulić

⁵ Pavle Gregorić

⁶ Gustav Perl

⁷ Jovo Kosanović

⁸ Dule Pančar

⁹ Karlo Mrzović

¹⁰ Kasim Čehajić

¹¹ Kasim Čehajić strijeljan je 24. prosinca 1941. g.

^{12, 13, 14, 15} Grga Jankes

¹⁶ Brzi, tj. Pavle Gregorić

¹⁷ Tekst u nastavku nedostaje

74.

1941., prosinac, 26

[Zbjeg]¹

Pismo Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske u kojem se traži upućivanje direktive rukovodstvima KPH o razvijanju pravilnog odnosa organizacija KPH prema NOP odredima. Moli se upućivanje jednog liječnika, radioaparata, stručnih knjiga, konca u raznim bojama za partizanske kape i nekoliko pari skija za kurire. Daje mišljenje o oznakama za borce muslimane u NOP jedinicama i traži se da Centralni komitet KPH pošalje svoje mišljenje o tom prijedlogu. Iznose se podaci o proširenju provale u Okružnom komitetu KPH za Karlovac, te se obavještava na osnovu primljenih neslužbenih vijesti o razoružanju neprijateljske posade na željezničkoj stanici u Vojniću²

Original, pisan mašinom, latinicom, 34×21, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-6/58

Objavljen u

Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 100, str. 274—276

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske

² Dokument je napisao Vladimir Bakarić

1941., prosinac, 27
[Zbjeg]¹

Izvještaj Vladimira Bakarića, političkog komesara Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o vojnoj i političkoj situaciji na području Korduna, i o pristupanju Hrvata i muslimana u NOP jedinice. Iznosi stanje u Kotarskom komitetu KPH za Slunj i Okružnom komitetu KPH za Karlovac, kao i o mjerama koje predlaže za poboljšanje rada organizacija KPH

Original, pisan mašinom, latinicom, 34×21, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-6/59

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 103, str. 279—284

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske

1941., prosinac, 27
[Split]¹

Izvještaj Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske u kojem se izvještava o stanju NOP odreda Dalmacije, o akciji Sinjskog NOP odreda na žandarmerijsku postaju, o likvidaciji dvojice ustaša od solinskih partizana, o poduzimanju mjera da se Šibenski NOP odred vrati sa područja Like u Dalmaciju te o nedostatku rukovodećeg kadra u NOP odredima i prijedlogu za sastav Štaba NOP odreda za Dalmaciju. Traži se savjet i pomoć u pitanju zauzimanja stava prema četnicima u kninskom i drniškom kraju. Iznosi se politička situacija u Dalmaciji naglašavajući da se u pojedinim mjestima osjeća razoran utjecaj velikosrpskih elemenata. Obavještava o broju poginulih talijanskih vojnika u borbama oko Livna i o mjerama poduzetim za oslobođenje Rade Končara

Original, pisan rukom, latinicom, 34×21. 1 list + 20×21, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-6/60

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 104, str. 285—288

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je prema tadašnjem sjedištu Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju

1941., prosinac, 29
[Krbavica]²

Izveštaj Okružnog komiteta KPH za Liku Centralnom komitetu KPH o brojnom stanju organizacije KPH u Lici, naporima za postizanje što bolje organizacije rada tehnike, neraspoloženju naroda prema neprijatelju, propagandi okupatora, te kulturnoj djelatnosti na oslobođenoj teritoriji

Dragi drugovi, drugaricu nismo mogli prije poslati, jer nam je izvještaj iz Gr.[ačaca] kasno stigao. Nažalost i izvještaj je bio gotovo beznačajan. Drug kome je to stavljeno u zadatak nije učinio ono što je trebalo. On je jednostavno otišao do ovoga druga i rekao mu da ga je poslao Brzi² i veli da su se dogovorili da javka ostane ista. Inače, o danima dolaska, o znakovima raspoznavanja, o lozinki i odzivu nema ništa. To je tim žalosnije što je drug član O.K. (Tomo)³ i što mu je sve detaljno u pismu, koje je on primio, napisano što ima sve da učini. Dotični je otišao prema vama i rekao je da će još s vama o svemu govoriti, pa ukoliko vas zbilja nađe onda se dogovorite o svim detaljima.

Ovde ćemo vam ukratko izložiti stanje naše part. org. u cijeloj oblasti. Imamo 252 člana, od toga 14 drugarica i 63 kandidata. Kao što vidite broj članstva je, u odnosu prema našoj stvarnoj snazi, dosta velik. Ako naše članstvo, u izvesnim slučajevima nije sposobno da odgovori ni najosnovnijim zadacima. Kod apsolutne većine članova partijnost je gotovo nikakva. Razlozi su uglavnom ti što su drugovi nezreli primani u Partiju i što su prilikom stupanja u naše redove mislili da oni nekom čine uslugu. Drugim rečima: »Glasa sam za te!« Nije to pojava samo kod članstva. U mnogim slučajevima i kadrovi su takvi. Mi ćemo se tih slabosti osloboditi i već ih se po malo oslobađamo, ali to ide dosta sporo. Naš tečaj je, kako to reče jedan drug, pravi melem. Moraćemo da organizujemo u najskorije vrijeme još jedan. Tek onda kada budemo imali 50—60 drugova, koji će bar iole znati kako treba da izgleda iznutra i spolja naša Partija, tek onda će se moći provesti čišćenje, što je za nas veoma važno, i onemogućiti ulaženje tuđem elementu u naše redove. Kod naših drugova se u svakom pogledu manifestuje odsutnost kriterija ko može postati član partije. Oni neznaju, a oni koji znaju ne pridržavaju se, riječi: »Lako je biti revolucionar u rev. vreme.« Ovde skoro čitav narod kliče našoj Partiji i drugu Staljinu.. A to drugove zavede.

Pitanje tehnike još nije riješeno kako treba. Do skoro nam je bila tehnika pri Štabu, a sada smo je odvojili. Oskudevamo u hartiji i matricama. Što nam materijal izlazi tehnički slab krivica je do matrice ako je moguće da nam nabavite boljeg kvaliteta matrice pošaljite nam što veću količinu. Mi se nosimo mišlju da pokrenemo još jedan list koji bi izlazio u vidu mjesečnika. Donosio bi članke iz raznih novina, kao na pr. »Vjesnik« »Borba« itd. Kad bi se moglo nabaviti negde jedan Gestetner aparat bio bi nam veoma potreban. Mi smo tek sada, kad smo trebali literaturu za kurs, videli kolika oskudica vlada u partiliteraturi kod nas, pa bi smo umnažali. Mi bi smo mogli skupiti nešto novaca za taj aparat. Na onu adresu je stiglo nešto hartije i indiga, ostale stvari još nisu došle. Pakete su t. otvarali na pošti. Šaljite nam ih na adresu onoga trgovca za koga ste već slali, drugarica Gaga⁴ će vam reći tačnu adresu.

Ovog časa smo izviješteni da je 8 drugova iz Korduna pošlo k nama i da su naišli na ustaške straže između Pl. J.⁵ i Priboja⁶ i da su nastradali 4

su ubijena, a 4 uhapšena. Plašimo se da tu nije bio i drug Vladić,⁷ jer je rekao da će doći. Poslali smo naše drugove da izvide tu stvar i da oslobode uhapšene.

Već smo vas nekoliko puta pitali za druga Drageca Petrovića.⁸ To je drug koje je poslao žalbu radi isključenja. Došao je ovamo po uputi druga M.⁹ On radi u kotaru O.¹⁰ po liniji N.O.O.

Jedan od drugova koje ste nam poslali pita da li se zna što je sa njegovom drugaricom Rezikom Črnilo koja je uhapšena?

Drugovi iz Bosne nam javljaju da imaju vezu sa Srbijom. Da li postoje neke mogućnosti za prebacivanje oružja u naše krajeve? Mi kada bismo imali 1.000 pušaka mi bi mogli obračunati s talijanima.

Nezadovoljstvo protiv te bande svakim danom sve više raste. Otimaju gde god što stignu. S vatre skidaju jelo i nose. Sela nas zovu u zaštitu. Mi to činimo i narod nas odlično prima. Špijunažu imaju dosta dobru. Tamo gde znaju da ima 20 pušaka oni se ne usuđuju da dođu. Čujemo da je nezadovoljstvo u njihovoj vojsci veliko. Pokušavaju nekim glupim letacima da zavedu i zastraše narod. Govore o velikim poredama Japana.

Drugaricu nam što prije pošaljite natrag, jer nam je potrebna za rad među ženama. Drugarski pozdrav

Smrt fašizmu — sloboda narodu
Žiga¹¹ v. r.

29 XII-41

P. S. Mi smo vas pitali za Wolina koji je napisao Teorija Partije da li ga možemo proučavati na partkursevima. Međutim vi ste nam odgovorili za Voljgina. Za njega znamo da je nepravilan! Vojni izvještaj poslaćemo vam idući put. Puk »narodnog oslobođenja« konačno se oslobodio. Ostali su samo pukovnici sa posilnim! Ta se banda diskreditovala. Rašetu čuvaju talijanske straže.

Jučer je u jednom selu bila omladinska priredba. Davali su jedan pozorišni komad. »Borba za život«. Na jednom mjestu jedan junak (policajac) govori protiv komunista, a narod reži i hoće da ga linčuje, toliko se uživljaju u stvar.

Original pisan rukom, latinicom, 13,5×23 cm, 2 lista

IHRPH, Zgb, KP-6/61

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Okružnog komiteta KPH za Liku

² Pajo Gregorić

³ Tomo Nikšić

⁴ Redakcija nije utvrdila na koga se to odnosi

⁵ Plitvička Jezera

⁶ pogrešno: treba: Prijeboj

⁷ Rukavina Ivo

⁸ Ing Drago Petrović

⁹ Manukvić Ivo

¹⁰ Otočac

¹¹ Žigić Rade

78.

1941., prosinac, 31
[Zagreb]¹

Pismo Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske Okružnom komitetu KPH za Karlovac u kojem se daju upute za rad komiteta i organizacija KPH

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 120, str. 321—323

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Centralnog komiteta KPH

79.

1941., prosinac, 31
[Zbjeg]¹

Pismo Vladimira Bakarića, političkog komesara Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske političkom komesaru kordunaškog NOP odreda o potrebi ispravljanja grešaka uočenih u Okružnici Kordunaškog NOP odreda od 21. prosinca 1941 u kojoj nije jasno sadržana linija borbe za nacionalno oslobođenje koju vode NOP odredi i nije dovoljno naglašena potreba raskrinkavanja okupatora koji teži izazivanju bratoubilačkog rata²

*Kopija bez parafa, pisana mašinom, latinicom, 34×21, 1 list
IHRPH, Zgb, KP- 6/62*

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 118, str. 317—319

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske

² Dokument ima pri vrhu nadopisano: Kopija za Čaču H, što znači da je ova kopija određena za Centralni komitet KPH

80.

1941., prosinac, 31
[Zbjeg]¹

Izvještaj Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske o akcijama II Kordunaškog, Banijskog i III Primorsko-goranskog NOP odreda izvedenih na području Korduna, Banije, Gorskog kotara i Hrvatskog primorja u studenom i prosincu 1941.²

*Original, pisan mašinom, latinicom, 34×21, 1 list
IHRPH, Zgb, KP-6/63*

Objavljen u
Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 117, str. 314—317

¹ Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je prema tadašnjem sjedištu Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske

² Dokument pri vrhu ima napomenu nadopisanu rukom: »Kopija za Čaču H«

1941., prosinac, 31
Karlovac

Pismo Okružnog komiteta KPH za Karlovac Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o stavljanju izvan upotrebe javke u Ogulinu i stavljanje na raspoloženje Centralnom komitetu KPH dvije nove javke

Okružni komitet K.P.H.
Karlovac.

4¹

Centralnom Komitetu K.P.H. — Zagreb.

Dragi drugovi,

Javku u Ogulinu, zbog provale koja je tamo u toku, treba staviti izvan upotrebe. Javljam vam dvije druge javke. Za jednu od njih, koja ne ide preko našeg teritorija, mislimo da je već poznata, ali za svaki slučaj ponovimo je.

Treba sići na stanici I,² proći desno ispod II,³ prema III,⁴ kod IV,⁵ s desne strane ceste treba zapitati za V.⁶ Druga je javka služila nama za lokalne potrebe, ali može da posluži i vama. U VI,⁷ od stanice idući zakrene se VII⁸ nakon jedno dvijestotine metara opet VII. prvom ulicom što vodi preko VIII.⁹ Na VII stoji kuća na kojoj krupnim slovima piše IX.¹⁰ U toj kući je radnja druga X.¹¹ Lozinka: Treba mi XI¹² sa XII.¹³ odziv: bolji je XI. sa XIII.¹⁴ Prva javka je sigurnija i za ljude mnogo zgodnija nego druga. Drugu radi blizine možete da upotrebite za materijal.

Šaljemo vam upute o organizaciji Skoja koju smo sastavili za naše Skojevce. Molimo vas da nam stavite svoje primjedbe kao i to da nam pošaljete upute u vezi sa formiranjem Saveza mlade generacije. Molimo Vas javite nam, jeste li primili naša ranija pisma.

Smrt fašizmu — sloboda narodima

31. XII. 1941.

Sekretar,

...¹⁵

Kopija bez parafa, pisana mašinom, latinicom, 17 × 21, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-6/64

¹ Administrativna oznaka spisa (crvenom olovkom)

² Dokument je šifriran. Dešifrirano: Fužine

³ Dešifrirano: mosta

⁴ Dešifrirano: Lič

⁵ Isto: treća kuća

⁶ Isto: Đuka

⁷ Isto: Duga Resa

⁸ Isto: lijevo

⁹ Isto: pruga

¹⁰ Isto: Kuglana

¹¹ Isto: Krajačić

¹² Isto: sportsko odijelo

¹³ Isto: pumperice od samta

¹⁴ Isto: kaput od samta

¹⁵ Tekst šifre izostavljen

[1941. prosinac]¹
[Krbavica]²

Izveštaj Štaba grupe NOP odreda za Liku³ Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o postignutim rezultatima u organizaciji Štaba NOP odreda za Liku, o organizacionom i političkom stanju te naoružanju partizanskih jedinica u kotarevima Gospić, Korenica, Otočac, Brinje, Udbina, Gračac, Donji Lapac i Perušić, te o formiranju udarnih vodova i izvedenim akcijama tih vodova od 11. studenog do 17. prosinca 1941.⁴

Original, pisan mašinom, ćirilicom, 34 × 21, 3 lista + 17,5 × 21, 1 list

IHRPH, Zgb, KP-6/66

Objavljen u

Zbornik VII, tom V, knj. 2, dok. br. 76, str. 206—212

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu podataka iz teksta dokumenta

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg sjedišta Štaba grupe NOP odreda za Liku

³ Izveštaj su napisali Šime Balen i Vlado Četković

⁴ Ispod teksta dokumenta nadopisali su Andrija Hebrang i Vladimir Popović ove bilješke:

»Sud

Akcije (Plitvice-telefon)

naoružanje

rezultati

Nekritičnost (Polovina

Matić)

Omladina

Buzdovan kontrola«

[1941., prosinac]¹
[Zagreb]²

Izveštaj Anke Butorac Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o stanju u logorima Lepoglava, Gospić, Jastrebarsko i Koprivnica

Izveštaj.

Uhapšena sam 10 augusta 40. godine u Ogrizovićevoj ulici, što vam je i poznato iz Brkinog³ izvještaja. Do 18 septembra smo bili na policiji (ne pre-slušani) a zatim navedenog datuma poslani u Lepoglavu, nas 25, gdje sam odmah po dolasku bila odvojena od drugova s još jednom simpatizerkom (studenticom), koja je uhapšena na demonstraciji. No, nakon mjesec dana upornog, obostranog traženja uspostavile smo vezu sa drugovima koji su se nalazili u dosta velikoj udaljenosti od nas. Mogle smo da dobijemo hranu od njih i ništa više. A nakon dva mj.[eseca] drugarica je dobila posjetu majke koja je tražila od nje, pred stražarima, da se odrekne muža židova i da ne govori samnom jer da sam komunistica... A k meni nije dolazio nitko punih sedamnaest mjeseci, t.j. sve kad nisam izašla. Otpočele smo s radom prosvjete. Prolazile smo ove teme: konspiraciju, disciplinu, držanje pred neprijateljem, o sindikatima, držanje drugova na robiji, o našem klasnom moralu, o troc-

kizmu itd. U samom početku je bilo malo teško dok se nismo upoznale i stekle povjerenje jedna u drugu. (Od ranije se nismo znale). A kasnije je bilo sve bolje i bolje. 8. januara je drugarica puštena na slobodu, a ja sam ostala 1. mj.[esec] sama; a zatim sam dobila Veru Stipetić (frankovku) sa kojom sam provela skoro tri mj.[eseca.] Nije bila loša. Slagale smo se u borbi protiv uprave. No, uprava je pokušala da je iskoristi kao konfidenta protiv mene, ali je bilo prekasno za upravu. Vera se bojala bez mene kretati se među robijašima i tako je bila ovisna od mene. Imajući iskustvo sa frankovcima i hitlerovcima, u samom početku sam joj rekla ovo: u interesu našeg svakodnevnog života i borbe za sitne zahtjeve protiv zajedničkog neprijatelja Ti ne pokušavaj da me izazivaš, a ja tebe neću, budi sigurna (ona je bila pravnica). Postupala sam s njom što sam bolje umjela, da joj dokažem da smo mi ljudi s profinjanim proleterskim osjećajima i čvrstim karakterom, a ne razbojnicima... I kad su od nje ponovo tražili da me špionira i da mi na glas čita crkveno pravo, tad im je ona odgovorila: »I ako je ona radnica i samouka, a k tom i moj neprijatelj, ja joj se divim. Ona je jača od mene u svim pogledima ja sam nemoćna da od nje bilo što doznam...«

Nakon [toga] dobila sam 6 Sisčanki⁴ (iz Društva za prosvetu žene) i jednu Dalmatinku.⁵ Posljednja i dvije od prvih su bile partijke. Drugarice su bile između 17 i 26 godina stare. Sastav: 4 intelektualke i dvije radnice, a sve skupa neizgrađene i malograđanke. Pristupile smo k kolektivnom životu i radu. Drugaricama se svidjelo u prvom kolektivu, a frankovki se isto dopao naš život i tako je ona produžila davati svoju hranu u zajednicu. Počele smo s prosvetom, gdje mi je mnogo pomogla moja imenjakinja Sisčanka,⁶ ali je bilo poteškoća radi frankovke i tako smo radile na šetnji. U sobi smo čitale i učile ruski jezik. Sve je išlo dobro do samog preokreta, dok nisu počeli kružiti avijoni nad kaznionom. Naša t.j. j.[ugoslavenska] vojska je okružila zgradu i zauzela nekoliko odeljenja. Tad se frankovka uplašila, a zatim i naše drugarice (pojedine). Tražile smo od uprave da nas pusti na slobodu ili da nas premjestite k našima u novu zgradu, da nismo među samim ludjacima i vječitim robijašima, (ali to je uprava odbila tražeći od nas da damo izjavu pa da će nas odmah pustiti. Našto smo mi odgovorile da se ne osjećamo krivima pa prema tome nemamo zašto davati izjavu. Tad nam je ravnatelj Ukrin rekao da se legnemo na trbuh kad vidimo avione... Našto sam ga upitala da li i on to čini od straha u kancelariji. Bio je bjesan nazvao me opasnom komunisticom i otišao. Jedna od partijke (Sisak) je tražila da damo izjavu pa [da] danas puste. To su bili teški momenti kad sam je odgovarala, odgovorila mi je ovo: »Ako si Ti spremna da pogineš, ja sam mlada hoću da živim, a nije mi stalo za drugog. (To je bila Zdenka Valj) i govorila je pred frankovkom. No, ipak nam je uspjelo da je smirimo i ako je bila spremna da pristane na sve samo da se spasi. Nakon par dana je frankovka bila puštena, a nas je 8 ostalo. Tada smo organizirale rad u sobi po svim navedenim pitanjima. Tu mi je mnogo pomogla mala Anica Sisčanka, a kasnije su se još dvije najmlađe aktivizirale (Sisak). Za prosvjetu smo dodale Historiju od Oktobra⁷ do 17. godine. Tražila sam od drugova da nam pošalju literature i da nam po koji put pišu, tako da drugarice osjete svestranu podršku. Poslali su nam par običnih romana, a partijsku literaturu nikad nisu slali i ako je bilo moguće preko drugova koji su dolazili na pregled i na liječenje u bolnicu gdje smo mi bile, a našlo bi se i drugih mogućnosti kad bi bilo više volje zato. Drug Čizmek je dvaput pisao Sisčankama i to je značilo jako mno-

go, jer je pisao tako da je razbijao strah kod mladih drugarica i tim je meni mnogo pomogao. Pored svih unutarnjih manjkavosti (svijesti i hrane) ipak smo se održale na dostojnoj visini. Kolone njemačkih trupa oko kaznionice i česte posjete istih nisu nas mogle smesti u našem radu. Slavile smo 1. maj i često smo imale priredbe. Naš pjevački hor je skoro svaki dan bio u akciji s čim smo zavojevale silne simpatije. Poslije preokreta smo dobile još dvije simpatizerke, jedna iz mjesta, a druga je bila iz Varaždina. Radile smo i sa njima. Samo nisu bile dugo (jedna 10, a druga 20 dana.).

Tridesetog maja su bile dopraćene 10 drugarica iz Savske ceste,⁸ a istog dana je bilo pušteno 5. Sisčanki. Dakle, od starih je ostala Dalmatinka⁹ koja je bila na sve pasivna, Anica Sisčanka¹⁰ i ja. Pošto je među novima bilo drugarica koje su bile ostranite od rada dok sam ja bila vani, na primjer: Mila Herceg, Mira Saks, Galja,¹¹ Ljubica Šagi i Ada Fišer, a bilo je i simpatizerki koje ja nisam poznavala, to je trebalo počekati par dana, a zato vreme pitala sam drugove, preko, da mi jave ako znaju što o njima, a i Brki sam pisala. Pošto mi nije odgovorio, sumljam da nije primio to pismo. Dakle, valjalo je čuti izvještaj od partijki koje su došle sa njima, kao i od njih samih kako su i što su do sada radile. Kroz par dana se otpočelo s novim radom. Partijke su izjavile da su Galja, Ljubica i Mila vraćene na rad, a Ljubica i u Partiju. Tad smo izabrale rukovodstvo od tri drugarice i to: Maca,¹² Galja i ja i organizirale [smo] rad. Prolazile su slijedeće: »Anti-Düring«, »Razvitak društva« od Engelsa i održavanju referata iz raznih naših romana (boljih). Izučavale smo ruski i njemački jezik, osim toga smo izvađale razne kulturne priredbe. I pored našeg dosta nezgodnog sastava kolektiv je bio na odgovarajućoj visini, po mišljenju i samih drugova koji su imali prilike da vide naš život i rad. Partijsku liniju smo provodile i orjentirale se većinom prema vijestima koje smo tu i tamo dobile preko koje posjete. Desetog srpnja su nam drugovi poručili da prestanemo s radom i našim pjesmama, jer da su oni to već učinili i sve knjige bolje sklonili. Najteže je bilo to prekinuti prosvjetni rad.

Dogovorile smo se da se javi jedna ili dvije koje bi uzele na sebe Anti-Düring i Ruski udžbenik, pa da produljimo rad, ali kad smo to postavile, tad se Dalmatinka i (pišem Dalmatinka zato jer ću kasnije govoriti o drugoj drugarici koja se zove kao i Dalm. [atinka] pa da se ne pobrkaju imena) Ljubica Š., osim simpatizerki zatajile i nisu se javile. To je bio znak da se boje i da treba obustaviti rad što smo i učinile. Petnajstog srpnja su odveli 6 židovki, dvije pravoslavke u Gospić, a zatim na Jadovno (Velebit), a 20. og istog, su dopraćene nove četiri židovke u Lepoglavu, i to dve simp.[atizerke] i dve poslodavke i opasni protivnici, pa i ako smo ostale skoro same partijke nismo mogle u onakom sastavu raditi (barem privremeno). Dvadeset i osmog istog mj. nas šest starih i svi drugovi (osim petorice) smo otpraćeni za Gospić. Do Zgb. slobodni, od Zgb. svi vezani do Gospića. Tamo smo stigli po velikoj kiši i tako mokri i ostali na sudskom dvorištu, u kojem je već bilo oko 3000 hiljade radnika, seljaka i građana. Sutradan smo mi žene bi[le] smjestite, po nalogu upravnika u ćeliju, bez zraka, vode, zahoda, a da o hrani i ne govorim. Drugovi su ostali na dvorištu. Istu noć su ubili jednog željezničara na dvorištu očito da izazovu naše drugove, ali nisu uspjeli. Drugi dan po dolasku su odmah Martina Franekića i još desetericu drugova otpremili na Jadovno. Kroz par dana su i drugovi bi[li] već u redu za odlazak, no međutim su ih zadržali i smjestili u sobe. Moral je kod svih bio na odgovarajućoj visini i nismo se

dali izazivati tim pijanim od krvi banditima usprkos prepadima u dva tri sata noću po sobama (osobito kod žena). Na primjer: Rusija je pala, nek Vas Staljin sad dođe osloboditi. Ono što bi Vi napravili od nas to ćemo mi od Vas. Ubili smo Vam vodju Žakulu, do sutra morate naučiti ruski s onom Ruskinjom (špijonkom), inače ćemo Vas sve objesiti itd. To je govorio Rubinić i ostala razbojnička banda, koja ga je pratila po ćelijama i dvorištu prisiljavajući ljude da viču živio Pavelić... (Rubinić je šef ustaškog redarstva u Gospiću). A Jurica Frković je rekao drugu Franekiću: »Sad je revolucija nema puštanja ili ćemo mi Vas ili ćete Vi nas.« Dakle od Lepoglave na ovamo prestao je svaki zajednički i masovni rad (osim pojedinačnog) i čitanja ono knjiga što smo sa sobom ponijeli.

Nakon tri tjedna smo svi bili pobrani iz zgrade kaznionice i autom prebačeni na kolodvor u marvinske vagone. Tu smo čekali od 7 ujutro do 11 sati dopodne. Tu je došao drug Milan Muhar i rekao mi da bježim. Ja sam se savjetovala s ostalim drugovima-cama. Drugovi su odgovorili: »Ako može ići više ili svi, dobro, ako ne i ti ne idi. Drugovi su ga smatrali neozbiljnim avanturistom, a ja sam se pokorila većini, ali sam stalno branila druga Milana i rekla sam drugovima-cama da mi je žao što nisam pobjegla sa drg. Milanom. Drugovi su govorili, ako bi ja otišla da bi sa tim otežala njima položaj, a Milan nije imao pri ruci nikog od drugova. Drugovi mi nisu rekli o oslobođenom terenu, a što je drug Milan njima rekao. O tom sam saznala na slobodi. Ja sam pogrešila što nisam pitala da li je to naređenje ili njegova lična inicijativa. Tu se osjećam krivom i ako tad nisam znala da je drug imao zadatak da nas oslobodi. I ostala sam i ako protiv svoje volje.

Putovali smo od Gospića do Jaske punih 36 sati u zatvorenim vagonima. Kad smo stigli u Jasku bilo nas je 1.700 katolika, židova i pravoslavaca. Odmah smo se sastali Mirko,¹³ Marijan¹⁴ i ja rekla sam da postoji mogućnost bjega. Odgovor je glasio: mi radimo na tom i već smo poslali Čizmeke, a sad ide Lazo s tim zadatkom da se dogovori sa svojim rođakom u Jaski kako bi drugovi s rada imali gdje da se presvuku i počekaju prvi vlak. Međutim Lazo nije to učinio i to je zločin. Tad je bilo u izgledu 15 drugova osim M.¹⁵ M.¹⁶ i Štefa¹⁷ i žena, oni bi pošli zadnji jer je bilo mnogo detektiva koji su ih poznavali, do Mezić itd. Drugovi su zastupali mišljenje da je za nas žene nemoguće. Kad sam ja predlagala da se obučem u muško odijelo, odgovorili su da mene pozna logornik (Ličan) i da ću sa tim otežati drugovima. No točno je i to da se kod žena nije ni pokazivao neki osobiti interes, osim kod mene i zadnje vreme Mace. Nikad barem to nisu isticale i forsirale. Osim tog prvih deset dana nismo imali nikakove part. veze pa da bi se posavjetovali, a kad se je uspostavila veza to je išlo preko drugova koji su išli u grad i tako ja za sve detalje nisam ni mogla znati. Znam to da su drugovi imali već ugovoreni dan kad će poći, a veza uopće nije došla taj dan nego par dana kasnije, a događaji su se redali munjevitom brzinom koji su sprečavali (Popis, svaki dan prebrojavanje po dva tri puta). Jednog dana je došla Ružica¹⁸ dale smo slike i izvještaj o mogućnostima bjega i o ustašama i talijanima uopće, o položaju logora. Obećala je doći za par dana i došla je istom u »Danicu«¹⁹ kroz tri tjedna i u Jaski, a da se ništa nije napravilo u tom pravcu. Drug Milan²⁰ je Vama javio pravac našeg odlaska pa ste ipak presporo se snalazili pa da nam na vreme dodje partijska veza. Tu je propušteno s obje strane tj. i mi i naša veza presporo smo radili. Kad smo pošli u Drnje — »Danica« tad je bila na stanici Žoga²¹ i rekli smo joj da se ide u »Danicu«. Opet je prošlo veoma dugo

vremena dok smo uspostavili novu vezu s Ružom. Tad je rekla jer da se radi na tom danas oslobode Bjelovarski partizani i opet je nije bilo deset dana. Tako da ne bi bilo čudo da ljudi pomisle da je to neozbiljno.

Mirko, Marijan i Štef su se dogovorili s nekim ustašom da ih pusti za pare, što je on i obećao čim podje veća grupa na slobodu, zašto to nije učinio kad je bilo pušteno 60 ljudi ne znam, a ne znam ni to da li je to isti ustaša. Da mi oni o tom nisu pričali Ja sam pitala bi li to vredilo i za žene. Odgovorili su da ne, jer da on neće osim njih trojicu.

Jednog dana smo govorili i o tom da netko od nas ide u bolnicu i da uspostavi vezu s partijom, a pošto nisu dali muškima pošla sam ja gdje sam sa Ružom i govorila o toj cijeloj stvari i organizaciji bijega i gdje mi je ona saopćila odluku CK da nas četvorica idemo što prvo, a za nama što više i ostalih.

Dakle ovako:

1. Mi smo se previše oslanjali na vas izvana tj. na vezu i potsvjesno može se reći, većina čekala naređenje: bježite, umjesto da smo slali što veći broj ljudi kao Čižmeka i Lazu.
2. I ako smo stalno radili na bijegu i potrošili mnogo živaca na to u namjeri da što više pomognemo Partiji, po mom mišljenju se objektivno radilo obratno, jer se radilo presporo, a samim tim smo gubili na vremenu.
3. Preko četiri mjeseca upornog rada postigli smo to da smo poslali 4 druga i drugarice partiji na rad.
4. Osim tog drugovi su propustili još u Lepoglavi zgodnu priliku t.j. kad je Jugoslovenska vojska s njima zajedno pjevala naše pjesme što nisu tražili od oficira da ih pusti. Pokušali su, ali prekasno.
5. I ako je na oko izgledalo da su svi drugovi-ce vedri i veseli ipak nije bilo one prave odlučnosti, kod dobrog dijela, Na primjer: drugovi su skoro svaki dan bili u gradu uz malu stražu i mogli su, a drugarica Maca je bila s Ružom na razgovoru koja joj je bi[la] rekla hoćeš li bježati i ona se vratila natrag u logor.
6. Ja sam u Jaski stalno tražila da mi dođe netko na razgovor, a bilo je mogućnosti da ga dobijem i bila bi pobjegla, ali mi nitko nije dolazio i ako bi tu posjetu bi[la] iskoristila. Isto tako sam u Lepoglavi tražila jer se u zadnje vreme moglo dobiti razgovor i bez dozvole pa nitko nije došao, a moguće bi još i otud pobjegla, jer sam stalno o tom mislila i planirala, a trebala mi je i partijska literatura.
7. Tražile smo V. K. p. (b)²² preko Macinog muža, no on je bio uskoro uhapšen, a zatim smo tražile preko Matinice, Trešnjevka koja je bila u vezi s Brkom i M. K. pa ništa od svega toga dok nisam izašla tj. pobjegla.
8. Da sam imala na umu bijeg to se vidi i iz toga što sam pri istrazi vidivši anarhiju oko sebe (ustaša). Rekla sam da sam zavičajna u Lici, a zavičajna sam u Hercegovini i jedino mogu tom slučaju ili dosetljivosti zahvaliti da sam ostala iza transporta i tako dobila na vremenu za bijeg iz »Danice«.
9. Pisala sam Mirku iz bolnice da dodje tamo i da postoji mogućnost bijega. Međutim muškima nisu dali u bolnicu, ali je bilo vremena kad se i moglo pa se nije iskoristilo. Od žena je trebala doći Vera²³ pa nije htjela.

10. Sve u svemu nitko nije otvoreno rekao da neće bježati, ali držanje i neodlučnost govore o tom da se moglo samo da je bilo više energije i ljubavi prema Partiji i pokretu uopće. Opet tvrdim da se može pobjeći i pored ogromne straže i razmjere mreže špijonaže protiv nas. Primjer da je u našoj sobi bila opasna špijonka Vuka Radeka i mi smo dvije otišle, a mogla je i treća samo da je u posljednji čas imala više smelosti. Dakle i pored svih poteškoća sa strane ustaša i špiona, i nedovoljne odlučnosti i samih naših drugova i drugarica može se pobjeći samo to treba imati stalno na pameti pa iskoristiti svaki zgodan momenat.

11. Tvrdim da je bilo propusta i sa vaše strane u neodržavanju barem donekle urednije veze s nama i u bržem pronalasku nas u pojedinim logorima kao što sam naprijed i navela mnogo slučajeva a događaji su se redali munjevitom brzinom kako vani tako i kod nas.

12. Slučaj s novcima u »Danici« kad je poslano na 8 drugova-ca po 500. din. a isti rukopis i ista osoba od čega su naši dobili samo po 100 kuna. Isto tako je je na vreme rečeno da se ne šalje više od 100, kao ni krupan novac pa se to ipak radi. Novac propada, a pokraj 1000. drugovi gladuju jer se ne može promjeniti (kompromitira se) i to je baš upravo trebala kolektiv i organizacija.

13. Slučaj Mirka i Marijana — očito se vidi nedostatak kod organiziranja, jer se inače ne bi dogodilo da oni izlaze deset minuta prije osam i poslije osam ako bi se točno dogovorili do osam. Drugo to, što šofer nije smeo ići bez pratnje. Treće to, kod nas reče nam se da izadjemo, a nitko nas ne čeka kao da je to ući i izaći kad se tko sjeti ili u protivnom slučaju se pošalju dokumenti i plan pa da se možemo snaći. No sreća je bila što se nije moglo izaći (radi straže gadne).

To bi bilo uglavnom primiječeno s moje strane. O našem životu i radu uglavnom je zadovoljavajuće. Bilo bi more sitnijih pitanja koja su kod nas bila često pokretana, ali ta pitanja natezanja nisu bila principijelna, stog Vam neću oduzimati vremena. A kad se jednoć nadjemo tad ćemo govoriti i o sporednijim stvarima.

Radite i dalje na izvlačenju ljudi, jer ih ima vrlo vrednih: Mirko, Marijan, Štef, Ilija,* Dragica itd. Zdravo. Oprostite što je mnogo i pisano ružno.

Anka inače Sonja.

Postaraću se da nadoknadim što sam zakasnila.

Zdravo.

* Oni će reći za druge. Žene: Katica, Vera, Sosa²⁴

Original pisan rukom, latinicom, 18 × 15, 12 listova

IHRPH, Zgb, KP-6/68

¹ Dokument nije datiran. Prema utvrđenim podacima Anka Butorac pobjegla je iz logora »Danica« 26. prosinca 1941. g i došla u Zagreb, odakle je 19. siječnja 1942. g. preko ilegalnih veza koje je organizirala KPH otišla u partizane

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg mjesta boravka Anke Butorac

³ Rade Končar

⁴ Križanić Vera, Despot Vera, Zganec Brodarec Ankica, Golub Đurda, Volf Valj Zdenka, Čulig Spiljak Štefa

⁵ Ružica Markotić

⁶ Anica Zganec Brodarac

- 7 Odnosi se na »Historiju Svesavezne komunističke partije (boljševika)« — VKP (b)
 8 Odnosi se na kaznionu u Zagrebu, koja se nalazila u Savskoj cesti
 9 Isto kao 5
 10 Isto kao 6
 11 Galja Korporić
 12 Maca Gržetić
 13 Mirko Bukovac
 14 Marijan Krajačić
 15 Mirko Bukovac
 16 Marijan Krajačić
 17 Stjepan Kaurić
 18 Ružica Turković
 19 Logor u Koprivnici
 20 Milan Muhar
 21 Olga Kovačić-Kreačić
 22 Isto kao 7
 23 Vera Jelić
 24 Sofija Jović

84.

[1941. prosinac]¹

[Zagreb]²

Izveštaj Vladimira Popovića, sekretara Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta KPH Centralnom komitetu Komunističke partije Jugoslavije o akcijama izvršenim na području sjeverne Hrvatske

*Prijepis dokumenta u
 Vojnoistorijskom institutu — Beograd*

Objavljen u
 Zbornik VII, tom V, knj. 2., dok. br. 50, str. 139—140

¹ Dokument nije datiran. Datiranje izvršeno na osnovu podataka iz teksta dokumenta

² Mjesto nastanka dokumenta utvrđeno je na osnovu tadašnjeg mjesta boravka Vladimira Popovića